פרשת **בא** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקל"א שנה כ"ז

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

למען תספר... וידעתם כי אני ה'

מעיר לעיר ומכפר לכפר נדד הגאון הצדיק רבי ישראל סאלאנטער זצ"ל כדי לעורר את לבבות הנרדמים והשקועים בהבלי הזמן, דרשותיו ודיבוריו שיצאו מפיו כשביבי אש נכנסו ללבות שומעיהם, ונתעוררו לשיפור המעשים.

פע"א בהגיעו על אם הדרך להאכסניא הקבועה שלו, מיד הרגיש שבעל האכסניא שמכירו לשעבר נחלש בתמימותו ויראתו, וכששאל לו לפשר הדבר, ענהו שלפני כמה ימים הגיע לכאן פוקר והולל אחד והתרים כלפי מעלה בדיבורי זדון וכפירה, והוציא נגד עיניו חתיכת דבר אחר, ואמר לו בוא ונראה האם הבשר ייתקע בגרוני ואיחנק או לא, והוא זללו בהנאה מרובה, והתרברב בפני שהנה העולם כמנהגו נוהג, ומני אז נכנם בי תמיהות וקושיות רח"ל כלפי מעלה, רבי ישראל לא השיב לו כלום ופנה לחדרו.

אחר כמה דקות חזרה בתו הקטנה של בעל האכסניא מבית הספר כשפניה קורנות מאושר, והראה לאביה שקיבלה 'תעודת הצטיינות' מהבית הספר על אומנות הציור והצביעה, ורבי ישראל נענה ואמר לה בואי ואנסה אותך האם באמת את בקיאה באומנות הציור, והיא סירבה בתוקף, ורבי ישראל פנה להאב ואמר לו למה בתך אינה רוצה להראות לי, ענה לו האב שהיא חושבת שהיות שיש לה כבר התעודה בידה, שוב אינה צריכה להראות לכל אחד ואחד שהיכולת בידה.

השיב רבי ישראל לעומתו – מכאן תשובה ניצחת גם לקושייתך בעניני השגחה, כי הלא השי"ת כבר הוכיח לעיני כל העמים את השגחתו הפרטית על ידי הנסים הגלויים ביציאת מצרים, ויש לנו תעודה המוכיחה על כך, היא התורה שניתנה לנו, האם יש הגיון בדבר שבגלל כל אדם שיבוא ויגיד שאינו מאמין, שה' ישנה את סדרי בראשית ואת הליכות הטבע, כדי להזכיר שיש דין ויש דיין.

והן הם דברי הרמב"ן בפרשתן שכתב אודות האמונה בה', וז"ל: "כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול וכו', ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכדל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובנינו לבניהם לדור אחרון.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
עזרה ותפלה ..... ג
דגש תלוים ~ לקיטת תלים ..... ד
קדוש י"י"ר ..... ו
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ט
שבח"י רפב"ן ..... י
פיתוקרת ..... יב
חוקים להורותם ..... יח
פשיגן כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שיחת ..... ל
פשולחן מלכים ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

בס"ד

מזלא טבא וגדיא יאה

ברגשי הודאה והערכה, נשגר כוס של ברכה, מזלא טבא, מעומדקא דליבא, קדם ידידינו החשוב והנכבד האי גברא יקירא,
נודע לעוז לתהילה ולתפארה, מריחוק מקום מצודתו פרוסה לעמוד בעזרתינו, לבו ער וחם למען כל קדשינו
אהוב וחביב על כל אנשי שלומינו, ידיו רב לו בהרמת קרנינו, מוזיל זהב מכיסו למען בוללינו

ה"ה ידידינו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר **אלימלך שמשון ווייס** הי"ו

חבר הנהלת קהילתינו הק' בעיה"ב לאנדאן יע"א

לרגל שהשמחה במעונו

שמחת נישואי בנו למזל טוב בשעטו"מ

החתן החשוב והמהולל, שמוא"ל שקול בנגד כל

כמר **שמואל ווייס** הי"ו

עב"ג הכלה החשובה בת ידידינו הרבני החשוב והנעלה

הרב ר' **שמואל ישעי' ווייסמאן** שליט"א

זכות לימוד התורה דרבים יגן בעדו, להתברך לטובה בכל משאלות לבבו,
ואך טוב וחסד תמיד ירדפוהו, ותעמוד לעד צדקתו, אני"ר.

יואל הי"ש ווייס
מנהל האירוע

אלטר אשר אנשיל אילאוויטש
מנהל הכולל שרה

האפיס: ישמח משה 3, קרית יואל, בני ברק • satmar7182@gmail.com

הקשבה לתוכחות הצדיק, מתיר את האדם מחבלי היצר

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבו, פרש"י ז"ל: "בא אל פרעה והתרה בו". הנה, ישנן שתי בחינות באדם המוכיח לחבירו, האחת שמוכיחו בתורת עצה טובה, אמנם עדיין הבחירה חפשית ברצון חבירו, אם לשמוע לעצת המוכיח. **"יש בחינה גבוה יותר, כאשר הצדיק הדור הוא המוכיח, אז יש בכחו אשר הדיבורים ילכו אל חדרי הבטן לעומקא דליבא לחפוך הרצון של חבירו, אשר בהכרח ידבק בטוב ויחזור בתשובה",** ועל זה נאמר (משלי ב, יח) **'יש בוטה כמדקרות חרב'** וכבר אמרו חז"ל (שבת קא) **'חרב הרי הוא כחלל',** היינו שהדיבורים הולכים אל חללי לבו של חבירו, וזהו שכתוב (תהלים קמה, יט) **'רצון יראיו יעשה', היינו שהיראים יש להם כח לעשות רצון להמקבלים התוכחה,** כו' (עיי"ש)

ולזה במכת ארבה, כאשר רצה הקב"ה אשר פרעה ועבדיו יתחילו לחזור בתשובה קצת, וכמו שהיה באמת שאמרו (י, ז) **'עד מתי יהיה זה לנו למוקש',** אז אמר הקב"ה למשה: **'בא אל פרעה והתרה בו',** היינו (דהתראה משורש התרה) להתירו מכבלי המוסרות היצר המקשה ערפו, וזהו: **'כי אני הכבדתי את לבו',** היינו על ידי דיבורך תכנים ותלביש הקדושה שלי בתוך לבו, **'למען שתי אותותי אלה בקרבו', היינו לא כמו מוכיחים אחרים שהם רק כנותני עצה, אבל אתה תכנים עם האותיות הדיבורים אל חדרי לבבו ובטנו להפכו לטובה,** וזהו **'בקרבו דייקא".**

אמרי נועם

ע"י שיתרגל לראות חלק הטוב אצל זולתו יהיה לומד מכל אדם, ועי"ז בלבד יוכל להתעלות

והכלל, מי שרוצה לעמוד במעלה המובחרת, צריך לקיים בעצמו מש"כ (תהלים קיט, צט): **"מכל מלמדי השכלתי",** וכמאמר (תענית ז.) "הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם", **ובפרט איש מרעהו וחבירו, יכול ללמוד מדות טובות וכדו'** מהמעלות. **אמנם עתה בדור הזה רבים עמי הארץ אשר לא ידעו בין ימינם לשמאלם, ועכ"ז מתפרצים ומתפארים ליטול את השם והכבוד, וכל מה שיוכלו ליתן דופי באחרים, אזי מתכבדים בקלון חבריהם,** ומזה נמשך בעוה"ר שנאת חנם, ואיש את רעהו חיים בלעו, ופערו פיהם לבלי חק.

מול דברינו הנ"ל: **'ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים',** כלומר בהעדר הדעת (כדאי' בזוה"ק פקודי רכא, א: "משה דא רזא דדעת") **'ויהי חשך אפלה',** ונופלים בבחינת מיצר ים החכמה, ומפרש הכתוב מה הוא החשך ואפלה: **'לא ראו איש את אחיו'** ראו משמעו לשון חשיבות, כמו: "רואה אני את דבריך" (ר"ה כה.), וכמו: "רואה אני את דברי אדמון" (כתובות קה:) וזהו: **'לא ראו איש את אחיו' ירצה לא חשבו בלבם איש את אחיו ללמוד ממעשיהם הטובים, ואדרבה ממציאים תמיד חסרונות וקלון ודופי, ומיפים מעשה עצמם, ולכן הולכים בחשך ולא אור להם לילך תמיד ממדריגה למדריגה, וזהו: 'ולא קמו איש מתחתיו'** כי אם המה תמיד במדריגה אחד, והוא רק בחינת עומד ולא הולך, ובאמת איש הישראלי צריך להיות תמיד בחינת 'הולך' ודוק.

אור המאיר

תכלית שעות לימוד תורה, שיתעלה האדם גם כל היום

למען תהיה תורת ה' בפיך. "ידוע לכל בר שכל, כי לא זה הוא עיקר התורה מה שלומד על הדף, כי מה יועיל הלימוד אם ח"ו לבו בל עמו באהבת ועבודת השם יתברך, וכמאמר חז"ל (אבות פ"ב מכ"א) **'לא עליך המלאכה לגמור** (מלשון גמרא גמור, היינו לימוד) **ולא אתה בן חורין להבטל ממנה',** היינו גם כן כדברינו, לא עיקר הלימוד ללמוד דף אחר דף, **אך 'לא אתה בן חורין להבטל ממנה',** כי בוודאי מחוייבים אנחנו ללמוד תורתינו הקדושה בכל מה דאפשר, **אך עיקר הלימוד הוא להתלמד מזה הלימוד, הנהגה על כל היום** וזהו הפירוש: **'למען תהיה תורת ה' בפיך', שפיך יתלמד מן הלימוד עד שיעשה פיך רק תורת ד' היינו ללמוד ולהתפלל ולדבר כל דבר הנוגע לעבודת השי"ת.**

בית אהרן

כפי מדריגת 'יראת חכמים', נעשה 'כלי' לקבל קדושה

החודש הזה לכם ראש חדשים, "מלמד שהראה הקב"ה למשה את הלבנה בחידושה, ואמר לו כזה ראה וקדש" (ראש השנה כ.) יש לומר על פי מימרת הרה"ק מוהר"מ מרימנאב זצ"ל **שככל שתוגדל יראת התלמיד מרבו, יותר יהיה מוכן לקבל ממנו, 'כי היראה הוא כלי לקבל'.** והראיה מן הלבנה, שכל מה שירבה ריחוקה מן החמה, תוגדל אורה. על כן כל ט"ו ימים הראשונים היא מתגדלת בכל פעם יותר, עכ"ד ז"ל. וזהו כוונת רז"ל (חולין ס ע"ב) "אמרה ירח לפני הקב"ה, רבונו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. **אמר לה, 'לכי ומעטי את עצמך'** מהו הלשון **'לכי',** אלא הכוונה, **אם תרצה לילך ממדריגה למדריגה, עליך למעט את עצמך ולהתרחק מן החמה, ואז תוגדל אורך.** וזהו שלמד השי"ת למשה: **"בזה ראה וקדש", כמו שאתה רואה דרכי הלבנה, כן תתנהג אתה עם קונך, כי כל מה שתהיה לך יראה יתירה ותרתע לאחור ותתרחק, ביותר תוכל לקבל שפע החכמה ממנו.**

צמח דוד

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים ברוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

כשרוצין להעלותו בחשגת התורה, מתעוררין בלבו תמיהות, וביניעתו להשיג העומק זוכה להשגה המעולה

וחיה כי ישאלך בנך וגו', ואמרת אליו וגו'. ע"ד מה שפרשנו במה שאמר דהע"ה 'מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל' וגו', כי הענין הוא **שהקב"ה רוצה לקרב ישראל לעבודתו וחונן אותם דעה, לפי יכלתו והזמנתו לקדושה, אמנם בין בתורה ובין בעבודה א"א להעלות השגתו, כי אם ע"י קושיא שנתקשה בו ומתוך כך נותן לבו להבין יותר,** וכל זמן שאינו יכול להשיג עומק הלכה מעלים ממנו הקושיא, **"לכך אמרו כי יחיה לאדם איזה קושיא בלימודו ידע באמת שרצון הש"י לחיות יגע בעומק הלכה, כי לולי זאת לא היה נודע לו הקושיא, וכן בעבודת השי"ת",** והוא מה שאמר הכתוב (שה"ש ז, ב) 'חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשי ידי אומן', ואחז"ל (מו"ק טז ע"ב) מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, **והמשילו חמשל לאבן טוב** אשר לא יבין בו כל אדם מעלתו, ויחפה אותו בזהב אשר כל אדם מתכוון מעלתו ויעשה בחיפוהו נקבים, **והאיש חכם מביט בנקבים שבו ורואה אבן הטוב שבו, ומי שהוא מחוסר הבנה לא יקשה בעיניו הנקבים ואינו רואה רק מעלות הזהב שעליו.**

ואיתא בשם הר"י (הארי"ז ז"ל) רמז על זה כי **ר"ת חמוק"י ח'סורי מ'חסרה ו'חכי ק'תני, כי כשרצה התנא להעלים הדבר כתבו בפשיטות, והחכם מבין הנסתר שבו,** וזהו שאמר 'מגיד דבריו ליעקב', כי ליעקב איש הפשוט שאינו משיג דברים העמוקים והשי"ת מגיד אליו דבריו בלי שום קושיא בדרך הגדה, **אבל לישראל שהם החכמים מגיד חוקיו ומשפטיו דהיינו שחקקו הם דברים הנפלאים והקושיא שיפול בלב אדם ומתוך כך מתבונן ע"י טעמים העמוקים המשפטים** כו', והוא ענין ארבעה בנים כי בן החכם שאלתו מה החוקים והמשפטים שאף שהוא רואה בשכלו אינו מבינו היטב, והאב מבין ומלמדו וע"י כן הוא מבין יותר מדעתו.

פנים יפות

תפילה

כפי עבודת התפילה בימות החול, שזוכה לברר הטוב מהרע, כן יזכה לקדושת שבת הבאה

ויאמר ה' אל משה נטה ידך וגו', וימש חשך וגו', ולא ראו איש את אחיו וגו', **ולכל בני ישראל היה אור במושבותם** וגו', ויקרא פרעה אל משה וגו', ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה וגו'. ופירש רש"י כחצות הלילה כהחלק הלילה וכו' שאין חצות שם דבר עיין שם. להבין הענין נראה כי הנה אמרו על פסוק 'ויבדל אלהים בין האור ובין החשך' שמתחלה היו האור והחשך משתמשין בערבוביא, עד כאן לשונם. ואין הפירוש שהיה שעה אחת יום ושעה אחת לילה רק שהיו שניהם יחד כו', והוצרך להבדיל בין הטוב ובין הרע שיהיה כולו טוב, כי מה שהיה עד עכשיו בערבוביא היו אוכל ופסולת מעורבין זה בזה ולא היה כל אחד בפני עצמו כי היה עדיין בהחשך קצת טוב שנפל שם בסוד עולמות הנפילים והיה צריך לתקן זה ולהעלות את האור מן החשך שיהיה ברורי עולמות, וזהו עין הדעת טוב ורע. **וזהו עיקר כל עבודתינו כי זה הוא שעשועים לפניו יתברך שיהיה שכר ועונש על ידי הבחירה ורצון שיבור לו האדם איזה דרך ישכון אור ולהבדיל בין הטוב ובין הרע וישאר הרע בתהומא רבא ולהעלות הטוב.**

והנה מצינו בקדושת שבת שכל איש ישראלי ירגיש בנפשו קדושה יותר מבחול כיתרון האור מן החשך. וזה פירוש 'מה יום מיומים – מה גבר בגוברין', [דאי' במדרש (בראשית יא, ה) שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא אמר מה יום מיומים מאי שנא יומא דשבתא מכל יומא, ואמר לו 'ומה גבר מגוברין כו' עיי"ש] שקדושת שבת הוא כולו אור והוא נבדל מן החשך, ועל ידי מה היא נבדלת, "על ידי שאדם מכין עצמו בששת ימי המעשה ועל כל פנים כשהוא מתפלל". **והנה בששת ימים מתפללין שמונה עשרה תפלות, וצריך לשהות שעה אחת קודם התפלה ושעה אחת אחר כך, וכתב באור החיים דשעה מועטת סגי, ועל כל פנים בין הכל נחשוב ששה שעות ועם השמונה עשרה של שמונה עשרה תפלות הם כ"ד שעות, "ובאלו הכ"ד שעות לפי מה שיתפלל בכוונה וימשיך על עצמו הקדושה ויברור הטוב מן הרע כמו כן תחול עליו קדושת שבת" כו', ועל ידי זה ישיג קדושת שבת קודם. וזהו תוספת שבת, והכל הוא לפי ההבדל והבירור שבורר הטוב מן הרע.**

מאור ושמש

בעל תשובה זוכה להתפלל כראוי, ולהפוך דין לרחמים

ויצא מעם פרעה ויעתר אל ה' וגו', 'ויצא מעם פרעה' רומז לבעל תשובה שיוצא מעומק הקליפות. 'ויעתר אל ה'' זה יוכל לעתור אל ה', **ועוד כחו גדול שיוכל להפוך מדת הדין למדת הרחמים,** כעתר זה שמהפכת את התבואה (סוכה יד, א), ונוכל לומר שלזה כיוונו חז"ל בלשונם הזהב **'מקום שבעלי תשובה עומדין"ן כי עמידה היא תפלה.**

אור לשמים

מפניני או"ר החיי"ם הקדוש

ויקם פרעה לילה. טעם אומרו לילה יתבאר על דרך אומרם ז"ל (זוה"ק פרשת בא) כי אותו לילה היה כיום יאיר (תהלים קלט יב) כצחות היום ט, ורמזתי רמז זה בפסוק (להלן יג ח) והגדת לבנך ביום ההוא, כי יכוין לומר שיגיד לו גם נם הלילה שנעשה יום ושמא תאמר כי זרח אור בלילה דרך כלל לרעים ולטובים, לזה אמר ויקם פרעה "לילה" כשקם הוא לקרוא למשה ולאהרן מנע ה' מרשע אורה והיה לילה פירוש חשך, כאומרו (בראשית א ה) ולחשך קרא לילה:

נטה ידך וגו'. ובמדרש ההי"ד שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו, יש לבאר על פי מה שראיתי בספר א' דלמה בכל המכות היה התראה ובחושך לא מצינו התראה, היינו משום שבכל המכות אלמלא חזר דעתו לא היה נצרך להמכה, משא"כ חושך אף אם היה חוזרין מרעתם ואבו לשמוע בקולו יתברך היה בהכרח לחיות חושך למצרים כדי שיראו ישראל מטמוניות, ועוד כדי שימותו רשעי ישראל ולא יראו המצרים, לכך לא היה התראה, ולדבריו נראה לפרש שלח חושך ויחשיך ולא מרו, ר"ל אף אם לא מרו דבריו ובאמת אז לא מרו דהא לא התרה בהם, אבל בהכרח היה שיבא עליהם כאמור.

(ישמח משה)

☆

ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו'. יתבאר לפי מ"ש בישי"מ טעם על מה שיצאו קודם זמנם, כיון שנגזרה גזירה על כל הבכורים ממצרים אפי' על בכורי ישראל שהרי השר של מצרים טען מה נשתנו אלו מאלו, אך הקב"ה השיב אתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון, הנה השי"ת הצילם לעצמו ברחמיו במה שהעיד עליהם כי שוגגים ואנוסים היו א"כ לעצמו הוא מציל כדקי"ל המציל מזוטו של ים ומשלילותו של נהר הרי אלו שלו, ולזכר זה צוה ה' לתת לו כל בכור על החסד אשר הציל את בכורי ישראל, וזש"ה ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו היינו שהקשה קושיי ממש על ענין שנאמר לו לשלחנו הלא הוא קודם זמנו, ועוד זאת הקשה ויהרוג ה' כל בכור בארי"מ כלומר הלא ראוי שיהרוג ה' כל בכור בארי"מ אפיי של ישראל כי מה נשתנו אלו מאלו, ולתרץ זה אמר ע"כ אני זובח וגו' להורות חסדי ה' כי באמת היי ראוי להרוג כל בכור אלא שה' הצילם א"כ לעצמו הציל, ולכך יצאו קודם הזמן.

(ייטב לב)

☆

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו הק' עצי התמרים

מי שרוצה לשוב בתשובה בודאי אי אפשר בלא מקוה

וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד באנו שמה. שמעתי מכבוד אבא מרן זצוקללה"ה על מה שאמר משה 'ואנחנו לא נדע מה נעבוד וגו' עד בואנו שמה', כי תיבות "שמה" הוא ר"ת ש'טיפה מ'ריקה ה'דחה, כי אי אפשר לאדם לדעת איך יעבוד את ד' אם לא יבא במקוה בכל עת, ובפרט לעת הצורך, וז"ש 'לא נדע מה נעבוד עד באנו שמה' עכ"ל, **ובפרט מי שיש לו התעוררת בלבו לעשות תשובה, בודאי אי אפשר בלא מקוה, וכמו שאמרו דורשי רשימות ל'ב ט'הור ב'רא ר"ת טב"ל, וזה שרמז** (בפרשת משפטים) 'יוסף שמ"ה', והשי"ת יחזירנו בתשובה שלימה.

קדושת יו"ט (פ' משפטים, ד"ה וזה שאמר)

דרך הנכון של הצפיה לגאולה הוא בלא לחשוב חשבונות האיך יהיה אבל מקל שאני, דכתיב ומקלכם בידכם

וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה'. רבינו ז"ל דיבר פעם באריכות בענין קץ הגאולה, שאין לנו לחשוב חשבונות מה שיהי' אחרי קץ גאולתינו ופדות נפשינו, ואחר הגאולה יותחל חשבון חדש שאין אנו יכולים להשיגה בזמן הגלות. והסביר אז רבינו מה דכתיב בגאולת מצרים "וגם צידה לא עשו להם", ועיין פרשיז"ל להגיד שבחן וכו', ולכאורה למה באמת לא הכינו לעצמם צדה לדרך, והכי יש בזה חסרון אמונה אם מכינים צידה לדרך?, והסביר רבינו ז"ל טעמא דמילתא, שאין לנו להכין שום דבר על הזמן שאחר הגאולה, אף מזון וצידה להשביע נפשינו, אין להכין כעת בזמן הגלות, והגם דפשיטא לן דאי אפשר להתקיים בלא אוכל להשיב נפש, אבל כעת בזמן הגלות אין לנו לחשוב מחשבות מה שיהי' אחר הגאולה, ועל כן גם צידה לא עשו להם.

והקשה אז רב אחד את רבינו ז"ל, הלא מרן הישמח משה ז"ל הכין את מקלו בכל לילה, כדי שאם ישמע פעמי הגאולה, שיהי' מוכן ומזומן לילך לקבל פני הגואל, ולפי בחינה זו של רבינו, "איך הותר לו להכין את מקלו להשתמש בו לאחר הגאולה". **ענה לו רבינו בדרך צחות: "מקל שאני, ועל זה יש היתר מפורש בקרא, שנאמר "ומקלכם בידכם", שבא הכתוב להתיר הכנת המקל, אבל רק זה, ולאפוקי כל דבר אחר שאין לנו להכין במעשי ידי אדם ענינים לאחר הגאולה" שיהיה ביד הקב"ה ברחמים גדולים ובאופן נעלה למעלה מכל השגה שיש לנו בזמן הזה, בב"א.**

מושיען ש"י (ח"ב ס"ח)

וינח בכל גבול מצרים, ובמסורה וינח ביום השביעי, וצ"ב, וי"ל בהקדם שיטת האבן עזרא כי כל המכות היו כוללים המצריים והעבריים זולת המכות ערוב דבר וברד, אבל הרמב"ן וכל המפרשים ס"ל שכל המכות היו רק על המצריים ולא על העבריים, וכתב בדברי"י כי במכת הארבע מסתבר טעמיה דהאבן עזרא שהרי בנ"י יצאו ממצרים בחודש ניסן טרם זמן הקציר, ואילו לא אכל הארבה שדותיהם של ישראל היה הדבר טובה גדולה למצרים, כי הכל היה נשאר להם אחר שיצאו ישראל משם, ולכן מסתבר לומר שהיתה מכת ארבה אוכלת גם שדותיהם של ישראל ע"כ, והנה במכת הארבה שהיה הכרח שתהא גם אצל בנ"י נח הארבה ביום השביעי, ומסתבר שלא נח רק אצל בנ"י שומרי השבת, שהרי גם הגיהנום אינו נח בשבת אלא לשומרי שבת, אבל מחללי שבת נידונים בגיהנם אפי' בשבת, וזהו ביאור המסורה ויעל הארבה וינח בכ"ל גבול מצרים, היינו אף בארץ גושן מקום שדותיהן של ישראל, ושמא תאמר במה היה ניכר ההבדל בין ישראל למצרים, לזה אמר וינח ביום השביעי, שבבנ"י נח הארבה בשבת.

(ברך משה)

☆

וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צרורות בשמלותם. יתבאר לפי מה שאמרו חז"ל כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזל לחקב"ה וכנסת ישראל, וביאר המהרש"א כי הברכות מורידין שפע הברכה מלמעלה על הפירות מברכין עליהן, והנה מרגלא בפומיה דמרן דוי"ז זללה"ה לעורר שגם כל הברכות והמצוות שעושים בבית שאין הנשים הולכות שם בצניעות אינם נחשבים לכלום, וכמבואר בשו"ע דאסור להזכיר שם שמים נגד שערות האשה, ונמצא מזה שעל ידי שאינם נזהרים בבגדי צניעות נפסק שפע הפרנסה, כי הפרנסה תלויה בברכת הנהנין, ואם אינם נזהרים בבגדי צניעות, יש לזלזל בברכת הנהנין, ובזה יתבאר הכתוב וישא העם את בצקו"ט טרם יחמיץ, כי מבואר בעצי חיים משמיה דמרן הייטב לב דשאור שבעיסה הוא מה שטרודים על המחיה ועל הכלכלה, וזהו הכוונה היה להם בצק ומזון טרם יחמיץ, ומאחר שלא זלזלו בלבושם לא נחמץ שפע הפרנסה, והטעם כי משאורת"ם היינו שפע הפרנסה של ישראל, צרורות בשמלותם, שזה תלוי בבגדים, וכיון שהיו נזהרים שלא לשנות את מלבושם, ע"כ עלו הברכות לרצון לפני ה', ונשפע להם שפע הפרנסה בריוח ובניקל.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

רביה"ק מראה מקום בדברי הרמב"ן בפרשתן על שורש הזהירות בדקדוק הלשון שיהיה כפי האמת לאמתו

ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה' אלקיכם ויסר מעלי רק את המות הזה. הגאון ראש ישיבת נאבהארדוק לא ראה את פני רבינו זיע"א אלא פעם אחת בחייו, כי לא איסתייעא מילתא, אך פעם אחת זאת השאיר בלבו רושם נשגב, אשר תמיד היה מזכירו בסילודין. היה זה בשמחת 'שבע ברכות' של אחד מתלמידי ישיבתו, שהתחתן עם בתו של אחד מחסידי רביה"ק, ומרן זי"ע כיבד את המסיבה והופיע אליה, ולימינו הסב הרב ראש הישיבה ואיש המוסר. ונעשה שיחה נאה בין מרן זיע"א ובין הגר"א ז'ל, זה האחרון ישב וסיפר למרן זיע"א גדולת המדות של מייסדי 'תנועת המוסר', חכמתם ויראתם, ומדת האמת שהיתה יסוד חייהם.

ובתוך כך סיפר על מדת האמת שהיתה טבועה ממש בדמם ונפשם, ולדוגמא, הוא מספר כדלהלן: הגאון הקדוש רבי זונדל סאלאנט (חי בירושלים משנת תקצ"ט עד תרכ"ו, חתם בראש הגדולים על חרם בתי הספר שלומדים שפות זרות, והיה בעל מוסר גדול, וחותנו של מרן הגאון הקדוש ר' שמואל סאלאנט ז"ל מרא דארעא קדישא), לעת זקנתו היתה הראיה של עיניו קשה מאד, פעם קיבל מכתב דחוף מאחד מתלמידיו בחוץ לארץ, שיתפלל עבור אשתו החולנית ויעתיר בעדה שתתרפא, הגר"ז סלנט זצ"ל קרא לאשר על ביתו, ואמר לו לכתוב בשמו כמה שורות לתלמידו, ולהודיע לו, כי הוא מתפלל עבור רפואתה, והוא, הגר"ז סלנט, יחתום את שמו על המכתב. המשמש ערך מכתב קצר וכתב, כי אנו מתפללים עבור רפואת אשתך תחי' וכו', ואח"כ הגיש את האיגרת לידי הגר"ז סלנט על מנת שיחתום עליה. ויהי טרם הגר"ז סלנט הושיט ידו לחתום על המכתב, התחרט ואמר למשמשו: לא אוכל לחתום על שקר, תמחול לשנות את המכתב ואז אחתום. תמה המשמש, שקר? איזה שקר יש במכתב, הלא כתבתי רק מה שכת"ר ציוה לי ולא שניתי מאומה. השיב לו הגר"ז סלנט, אמרתי לך לכתוב שאני מתפלל 'לשון יחיד', ואתה כתבת לשון רבים 'אנו מתפללים', והרי זה מיחזי כשיקרא, כי אין כאן רבים. עמד המשמש ושינה את המכתב, כרצון הרב. עד היכן דקדק אותו גאון וצדיק על מדת האמת.

נענה רבינו זיע"א ואמר לו: **"נו, לפי דעת הרמב"ן, הרי זה אמנם שקר גמור, אם המדובר במתפלל יחיד אין לו להשתמש בלשון רבים".** אמר לי הגר"א ז"ל, כי הרבה שנים לאחר מאורע זה, היה מצטער למצוא היכן אמורים דברים כאלה ברמב"ן, חיפש ולא מצא, אך כעבור שנים האיר ה' את עיני ומצאתי מפורש שכן דעת הרמב"ן, ותמה אני אם יש בדור הזה מי שנגלו לו כל כך הרבה תעלומות חכמה וידיעת תורה. **ופתח לפני ספר שמות, פרשת בא, על הפסוק 'ועתה שא נא חטאתי אך הפעם וגו", והראה לי שכן דברי הרמב"ן והם הם דברי מרן זיע"א ממש.**

עולמות שחרבו (עמ' נ"ז)

קדוש יאמ"ר

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. יש לדקדק למה לו לומר 'לך' אל פרעה. ונראה **דק"ז היפמת מפה** (בהעלותך ד"ה ובקדיש) **פירש** (קהלת ו): וזרח השמש ובא השמש, קורא השקיעה בשם ביתה, על פי מה דאמרו (סנהדרין נא:): מפני שמתה שוקעת למערב, והשכינה במערב והוא עיקר תשקה, ולכך נקרא ביתה; והנה ההליכה לפרעה שהיה מקור הטומאה, כי תפשר לקרותה בשם ביתה, כי ביתה נקרא התקרבות להשכינה. ומזה מעת שהתחיל הכבדת הלב מה', וקייס רצון ה' במה שלא שלח את העם, למען יתקדש שם ה' על ידו, לכן היה תפשרות לקרוא את ההליכה אליו בשם ביתה. וזהו **בא אל פרעה**, ומפרש הטעם שקרא הליכה לפרעה בשם **בא, יען כי אני הכבדתי את לבו,** ואם כן הוא מכח ה', ויש בזה קיוס לרצונו. (טיב לבב)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. לכאורה הלא אין ה' מייחד שמו על הרעה (בראשית רבה ג), וענין הכבדת הלב היה עונש לפרעה על שחטא ברצונו מחלה כמבואר **ברמב"ם** (תשובה י). למען **הקדושת לוי** (בשלח ד"ה התורה) כתב: שלכן היה מכת בכורות על ידי ה' בעצמו, לפי דמאחר לא תלוי הרשעות, מכל מקום כאן היתה טובה גדולה גם למצריים, שעל ידי מכה זו נתקדש שם שמים על ידם, ואין לך טובה גדולה מזו, שעל זה נברא העולם; והנה לולא הכבדת לבו של פרעה, לא היה בחפצי שיבואו עליו כל המופתים הללה עד מכת בכורות, אם כן גם ענין זה היה טובה גדולה לו, ומובן שפיר למה נעשה על ידי ה' בעצמו, ואמר **'אני' הכבדתי את לבו,** דלפי זה עונש היה, נמצא גם כן לטובה ולא רעה. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. המצריים הרעו לישראל מאוד, ואף על פי כן לא נגזר עליהם עונש קשה כמו בימי נבוכדנצר, שאף שלקו במכות ונטבעו בים, אבל ממלכת מצרים נשארה ואורגם לא היתה לשממה. ונראה כי במצריים תלו ישראל עיניהם למרוס ויצעקו אל ה', אבל בימי נבוכדנצר הסירו לבם מאחרי ה', ובטחו ישראל בזרוע מלכותם, על כן נגזר עליהם לירוד תרגם ושפלות מלכותם, שידעו כי אני ה' המושיע. ולזה היה צורך כאן להכבדת לב פרעה, כי אלמלי הסכים מרצונו לשלחם היה זה למשענת קנה לבית ישראל לבטוח בתשועת האומות, והיה נגרם מזה תורבן אף לדורות, שיעמדו מסיתים בדורות הבאות, ויאמרו שאפשר לגאולה על ידי מסך האומות כמו שהיה במצריים. ולזה היה משה מתירא לבוא אל פרעה, כי אחרי כל המכות כבר נתרכך, לזה אמר לו ה' **בא אל פרעה,** ואל תפחד שילכו לשלחם, **כי אני הכבדתי את לבו, למען שיתי אותותי אלה בקרבו,** שיבואו עליו כל המכות וישלחם בעל כרחם ולא מרצונו, והצורך לכל זה **למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצריים ואת אותותי אשר שמתי בם,** כי לא אבוא לגאול עד שתשלמו כל המכות, ועל ידי זה **וידעתם כי אני ה'** המושיע. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. לכאורה מיך הכניד ה' את לבו של פרעה, הרי זה מיבד את בחירתו, ועל כפניו את לומי המצובה. ותירלו (מפרשים): לולא נעלו ממנו לומי המצובה, שהרי אמרו (ירושלמי פאה ו): אין לך דבר העומד בפני המצובה; אלא שהכניד לו ה' עשיית המצובה. וזהו **כי אני הכבדתי**, ולא אמר כי אני 'נעלמי', לפי שחיזק את לבבו והוסיף לו טומאה על טומאתו, כדי שיתקשה לבו מלשוב אליו, אבל בשאת אם היה ברצונו לעשות תשובה, לא היה מן המונע ממנו אף בכהאי גוונא. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. המכות התחילו שנה שלישית קודם יציאתם, ולכאורה

למה לו הביא תיבה מכת ברורות, ויגלו מיד. ומעם **הרמב"ן** כתב על (שמות יג): ומזה בני ישראל אשר יצאו במצרים שלשים שנה ומרבע מאות שנה, אם יהיה החשבון של מאתיים רד"ו שנה מסורת בישראל, יתכן שירמזו ליורדים עמהם, שאחרי מות יעקב יעמדו הם עם מאתים ועשר שנים; נמצא שענין הכבדות הלב שהביא ה' על פרעה, היה הכל בשביל שהודיע לקייס בהם מאתיות רד"ו, כי זה היה מסורת לישראל שיהיו עם השנים הללו. וזהו **כי אני הכבדתי את לבו, למען שימי 'אותותי' אלה**, לשון אותיות, שהודיע ה' לקייס בהם אותיות רד"ו, ולכן היה הכבדת הלב, והביא עליהם מכת הארבה. (משך)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותתי אלה בקרבו וגו'. כל המכות שהגיעו על פרעה והמצרים, לא היה משום שעכבו את ישראל לצאת, כי אף לולי זה היה נמדד להם זה, כדאמרו (תנא דבי אליהו רבה ח): כל מכה היה מדה כנגד מדה מה שגיערו לישראל בימי גלותם; ועל כן אף אם היה ניית לשלוח ה' לשלוח ישראל מארצם, עדיין לא נפטר ממוצו, ולריך לשלם לו כרעתו מה שגיער את ישראל. ומעם אם היה מניחם לצאת, אף אם יבואו עליו המכות אחר כך, לא היה ניכר שבשביל שהרעו לישראל נלקו, כי היה מקום לתלות גם בשאר עבירות שהיו להם, כמו שהרבה פומות הגיעו עליהם רעות בזמנים שונים, על כן היה מחסדי ה' להכביד עליו את דרך המשובה, עד שישלמו כל המכות בעוד ישראל במצרים, וזה נתברר לכל העולם מהבת ה' לישראל. וזהו **כי אני הכבדתי את לבו, למען שימי אותותי אלה בקרבו**, שיכירו שאך בשביל ישראל עשיתי כל זה, **ולמען תספר בחזי בנך ובן בנך**, שיהיה זה להם להתחזקות בכל דורות הגלות, כי מה שהרשעים מתפארים בהכבדת לבם שכל עושה רע טוב בעיני ה', זה טובה לדור ההוא. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותתי אלה בקרבו וגו'. לכאורה מה היה דעתו של פרעה ועבדיו, הלא יש שוטה בעולם שיקבול את כל הרעות הממה, ויבניס עלמו בסכנת נפשות (שור המייס הק'). ויובן דאמרו (מכות י:): בדרך שאדם רולה לילך מוליכין אותו, וכתב **המהרש"ל**: לא קאמר שמוליך אותו ה', אלא 'מוליכין אותו', כי בכל מעשה האדם ומחשבתו הוא בורח לו מלפך, אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר 'בדרך שאדם רולה לילך', כפי רלונו ודעתו של אדם, 'מוליכין אותו', אותם המלאכים הממונים מאותו רלון ומחשבה, והמלאך ההוא מכריחו לעבירה; וכמו כן ביתע אלל פרעה (ילקוט רלובני בא): כי אני הכבדתי את לבו, שאפר לו מלאך שיהנהגו בכבדות לפי מחשבתו; ובכח אותו מלאך שהכביד את לבו נסתמו עיני שכלו, ולא היה יכול לילך בתמיות השכל, והיה טועה אף בדברים שאי אפשר להבין מה היה טעותו בהם. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותתי אלה בקרבו וגו'. למה מוקעין בראש השנה כשהן יושבין וכשהן עומדין, כדי לערבב השטן (ראש השנה טז:). וכתבו (מוספות בשם ירושלמי): כל שמע קל שיפורע זיפנע מדע, בהיל ולא בהיל, וכל שמע תניין, אמר ולמי זהו שיפורע דיתקע בשופר גדול, ומטע זיפניה למתבלע ומתערבב, ולית ליה פנאי למעבד קטוריה; ולכאורה אין לאפשר שהשטן יתשוב כן בכל שנה בעת תקיעת שופר, שזהו שופר של משיח, הלא הוא רואה מי הוא המוקע. וראיתי **להרמב"ן** (במוקמי) כתב: היעודים וההבטחות בפרשת אם במוקותי, הוא ענין מופתים נסתרים שהגיה ה' בסגולת המלות כמו זה, שאם יקיימו המלות יהיה שפע, וההיפוך בהפכו; וכמו כן הוא בענין תקיעת שופר, שהגיה ה' כח זה בכל שנה במלות תקיעת שופר, לערבב השטן בדרך נסיי נסתר. וכדבר זה היה אז בהכבדת לב פרעה, שסגולת תפלתן של ישראל שהיו מתפללים לה', וסגולת השליחים משה ואהרן, גרמו שיהיה נעשה גם גדול כזה נגד הטבע ושכל האנושי להכביד לב פרעה, שלא ירלה לשלוח את ישראל אחר כל המכות. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותתי אלה בקרבו וגו'. כל מה שמילן משה בשלימותו היה כי רלה שתהיה הגאולה על ידי ה' בעלמו, ועל כן נמיירע אולי יתרלה פרעה לשלחם על ידי שלימותו, ולא תהיה הגאולה על ידי ה' בעלמו. וזה **גם אל פרעה** והתרה בו, ומין לך לאום אולי יסכים לשלחם, **כי אני הכבדתי את לבו**, ובודאי לא ישלחם, ועיקר השלימות הוא רק לעשות פועל דמיוני ומתערותא דלתתא, שיזכו על ידי זה **למען שיתי את אותתי אלה בקרבו**, כוונתו למכת בכורות, ותהיה הגאולה על ידי ה' בעלמו. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו..

סיפר הרב ר' חיים בהרה"צ ר' זאנוויל מסטרעטין זצ"ל ששמע מפי החסיד ר' אלימלך מטלוסט ז"ל שדרכו היה להיות מדי שנה בשנה בבעלזא אצל הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע על ראש השנה ואח"כ אצל הרה"ק הרבי ר' מאיר מפרימישלאן זי"ע והנה דרכו של הרה"ק מבעלזא היה לומר לפני תקיעת שופר דברי תורה ומוסר בהתלהבות עצומה, ופעם אחת התחיל הרה"ק מבעלזא לספר לפני תקיעת שופר נסי יציאת מצרים באמרו הפסוקים שכתוב בהם ששלח ה' את משה לגאול את ישראל ופרעה שאל מי ומי ההולכים, והשיב לו משה רבינו ע"ה, בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו, והשיב פרעה יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם וגו' עד כי קרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יצג, גם טפכם ילך עמכם, ויאמר משה וגם מקנינו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו, ומיד התחיל הרה"ק מבעלזא ובירך לשמוע קול שופר, ותקע בשופר, והתפלל כדרכו בקודש, ויהי לפלא, ושום איש לא הבין כוונתו הקדושה מה ענין סיפור זה לתקיעת שופר ובכל זאת החרישו ולא הרהיבו בנפשם לשאול פי קדשו. והנה אחרי ראש השנה נסע הר' אלימלך הנ"ל כהרגילו לפרימישלאן לרבינו הקדוש, ומיד כאשר דרך על מפתן חדר רבינו, אמר לו רבינו בזה"ל אלימלך אמור נא לפני התורה שאמר הרב מבעלז לפני התקיעות, ויספר הר' אלימלך כי הרב מבעלז קרא הפסוקים מענין יציאת מצרים, שפרעה אמר מי ומי ההולכים וגו'... וכי כל האנשים ששמעו דברות קדשו השתוממו באין מבין כוונתו הקדושה והתחיל רבינו הק' להפליא את התורה של הרב מבעלזא איך שבחכמה עמוקה בקע רקיעים והסיר גזירות חמורות מישראל, בהראותו בדבריו הקדושים לפני השי"ת אבא האיך כתוב בתורה שלא ישלוט בהם כל רע ח"ו.. בראות רבינו הק' כי הר' אלימלך אינו מבין כלל מה הוא שח, אמר לו הנה אפרש לך כוונת הרב מבעלזא דע כי היה קטרוג גדול על ישראל, רח"ל, והיתה גזירה על ילדי בני ישראל, אבל הרב מבעלזא לא הסכים על זה, כי המה יתגדלו ויעבדו את ה', וחפצו לגזור כלייה על בהמותיהם של ישראל, וגם לזה לא הסכים כי ממנו נקח לעבוד את ה', כן המתיק הרה"ק מבעלזא הדינים באמירת פסוקים אלו בדרך ויכוח בין פרעה הרשע, הס"מ ובין משרע"ה צדיק הדור, עד שהעביר רוע הגזירה גם מבהמת ישראל בסיימו, כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו, ודע כי לאשר לא כלל הרה"ק מבעלזא בדבריו הקדושים את העופות, על כן יהיה בשנה זו מגיפה בעופות, כי מהם לא נתבטלה הגזירה וכן היה שבאותה שנה היה חולאת בין העופות ובשום אדם ובהמה לא נגעה ח"ו.

(תפארת מהר"ם)

ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב

הגאון ר' ישראל סלנטר נסע פעם על מסילות הברזל, וישבו שם קבוצה של משכילים, ושפכו בוז וקלון על עם ישראל החרדים לדבר ה', אמר להם ר' ישראל סלנטר, אספר לכם מעשה: ראש הכלבים הזמן פעם לדין תורה את ראש המשכילים, וטען בפני הבי"ד, דהנה הקב"ה נתן לנו מתנה, "נבילות וטריפות" דכתיב ביה "לכלב תשליכון אותו", והנה באו המשכילים ואוכלים אף הם נבילות וטריפות וגזל היא בידם, נענה ראש המשכילים ואמר: לא כתיב "לכלב שהולך על ארבע רגלים תשליכון אותו", וא"כ אף אנן נחשבים בכלל כלבים, השיב לו ראש הכלבים: אין הצדק בידך, דהנה בטעמא דמילתא שנתן הקב"ה מתנה זו לכלבים, הי' בשכר שלכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, וטעם זה שייכת רק להכלבים שהולכים על ד' רגלים אבל אתם שאינכם מקיימים פסוק זה, אדרבה בכל עת ועידן אתם שופכים בוז על ישראל עם קדושים, ולכן אסור לכם לאכול הנבילות וטריפות.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

כי ממנו נקח לעבוד את ה'. ידוע מה שהעולם אומרים, כשאדם אינו יודע עצה איך לעשות, ישאל דעת בעל-הבית מההמון, וכפי שיאמר לו הבעל-הבית יעשה בהיפך, ואא"ז הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זצוק"ל אמר שהיא משנה מפורשת וכו', **ובזה י"ל בדרך צחות**, כי ידוע שהתורה היא עצה ותושיה, אמנם בגלות מצרים היה עדיין קודם מתן תורה, וגם הדעת היה בגלות, ולא ידעו איך לעשות, **אך זאת ידעו שכפי אשר יאמר להם פרעה ומצרים, יעשו הם הכל בהיפך**, וזהו כשאמר פרעה 'רק צאנכם ובקרכם יוצג', השיב משה בהיפך מקצה לקצה, 'גם אתה תתן בידינו וגו'. וגם מקנינו ילך עמנו', והוסיף לומר הטעם, '**כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו**', **פירוש כי מזה שאתה אומר לעשות כך, נקח עצה לעבוד ולעשות בהיפך** כנ"ל. וזהו שאמר '**ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה**', **פי' ואנחנו לא נדע עצה מה לעבוד ולעשות עד בואנו שמה, היינו למתן תורה, ולעת עתה העצה זו ידענו, שכל מה שאתה אומר, לעשות בהיפך מקצה לקצה.**

דברי ישראל

ויאמר ה' בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו– למען שתי אותותי אלה בקרבו וכו'. ואפ"ל עפ"מ דאיתא בזוהר שרמז לו למכת ארבה, ונראה לפרש כוונתו כי ידוע שהאותיות שהם ממוצא אחד מתחלפים כגון האותיות א' ח' ה' ע' הם מוצא הגרון וע"כ תתחלף אות א' באות ע', וכן אותיות ב' ו' מ' ף' הם ממוצא השפתים וע"כ תתחלף אות ב' באות פ', ולפי זה אם תכניס אותיות "בא" לתיבת פרעה במקום האותיות פ' ע' תשתנה התיבה מפרעה לארבה. והוא שרמז "בא אל פרעה" דהיינו שתכניס האותיות "בא" אל תיבת "פרעה" תמצא רמז למכת ארבה, וזהו כוונת הכתוב למען "שתי" אותותי אלה בקרבו, שתי חסר כתיב וקרי "שְׁתֵי" כלומר שתי אותיות אלה דהיינו בא בקרבו ויהי' ארבה.

(הגה"ק ר' שמשון מאסטראפאלע זי"ע)

ו'אמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא וגו'. אמרו חכז"ל (ברכות ד') שמשה לא רצה לומר "בחצות" שמא יטעו איצטגניני פרעה ויאמרו בדאי הוא, ולכאורה קשה הלא ידוע דכשפים ושדים אין להם שליטה מחצות לילה ואילך רק עד חצות, אם כן מדוע חשש משה לומר "בחצות" הלא לא יחזיקו אותו כבדאי, כי המה יודעים בטוב הרגע של חצות הלילה מחמת שמכוונים בכשפיהם הרגע מתי תגיע חצות. אמנם יבואר עפ"י דברי הזוה"ק (בפרשתן) שהלילה הזה היה שמור מן המזיקין ומן השדים, נמצא שכל אותו הלילה לא שלט שום מזיק, א"כ שפיר חשש משה כי בלילה הזה גם החרטומים לא היו יודעים מתי הוא חצות הלילה, מחמת שלא היו אז שליטת החיצונים.

(מעדני מלך)

ומת כל בכור בארץ מצרים וגו' והיתה צעקה גדולה וגו' ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו וגו' למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. ונראה לבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל מלאך המות בא לעיר כלבים צועקים ובוכין, אליהו בא לעיר כלבים שמחים, וידוע דברי חז"ל כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע, ואיתא ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך, דם פסח ודם מילה שמלו עצמם באותו לילה, וידוע דעל ברית מילה בא אליהו הנביא לעיר, וזהו שאמר הכתוב ומת כל בכור בארץ מצרים, ואם תאמר א"כ גם מישראל ימותו דכיון שניתן רשות למשחית, על זה אמר זה אינו דלא המלאך המות ימית הבכורים, והראי' דלכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, ואם הי' המלאך המות בעיר היו הכלבים צועקים, ואדרבה הכלבים יהיו שמחים שבאותו לילה מלו עצמם והי' אליהו בא לעיר וכלבים שמחים, ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא ימית את בכורי מצרים והוא מבחין בין טוב לרע, ובזה תדעון שכדברי כן יהיה כי אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל שלא ימית מישראל אף אחד, ועל כרחך שהקב"ה בעצמו ימית את בכורכם והוא מבחין ואין לנו לדאוג כלל מהמשחית.

(ילקוט האורים)

אך ביום הראשון תשביתו וכו' כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש וכו' מיום הראשון עד יום השביעי. וקשה סדר הכת' נראה מסורס היה צריך לכתוב "כי כל אוכל חמץ מיום הראשון עד יום השביעי ונכרתה? וי"ל לפי שהקש הראשונים מה נשתנה חמץ משאר איסורים למה חמץ הוא בשריפה ושאר איסורים כגון בשר בחלב שג"כ אסור בהנאה ואינו חייב בשריפה אלא יכול אפי' להשאירו בבית ותירצו משום שאיסור חמץ ענשו כרת ועוד שאינשי לא בדייל מיניה (היינו שאנשים רגילים לאכול כל השנה חמץ) אז יש חשש שאם לא ישרפנו וישאירו בביתו מתוך הרגל יבא לאכלו, לפי זה פירוש הכת' "אך ביום הראשון תשביתו" ותשביתו פירושו שריפה ולמה נשתנה דינו משאר איסורים "כי כל אוכל חמץ ונכרתה" יש בחמץ עונש כרת ועוד טעם "מיום הראשון עד יום השביעי" שאיסור חמץ הוא רק שבעה ימים אבל לא כל השנה ממילא האנשים רגילים לאכלו.

(שתי יהות)

דורש טוב

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו', צ"ב אמאי ציוונו על 'וישאלו איש מאת רעהו' היינו שיקחו דוקא בדרך שאלה, **וכי יד ה' תקצר שיקחו בעל כרחם בשפטים גדולים, ככל הניסים דעביד בעדינו ביציאת מצרים.**

ונראה ליישב דבאמת הכלל הוא דמי שיש לו חיוב ממון עם חיוב מיתה אז 'אין אדם מת ומשלם' ו'קם ליה בדרבה מיניה' (ב"ק כ"ב ע"ב), ונענש רק במיתה, **וכיון דנידונו המצרים במיתה, א"כ מעיקר הדין לכאורא נפטרו מחיוב הממון,**

אלא משום קיי"ל בקלב"מ **דאם הניזק מוחזק ותופס בהממון שהגיע לידיו בהיתר, אזי לא מפקינן מיניה אף שהמזיק הולך למיתה.** (עיין ש"ך חו"מ סי' כ"ח ול"ב, ועיין ב"מ דף ע"א וברש"י שם). ולפ"ז י"ל כיון שהיו תפוסים ועומדים שהשאילום בעצמם ובהיתרא אתי לידייהו היו מותרים להחזיק בו.

ובזה מיושב שפיר אמאי ציוה ה' דייקא 'וישאלו איש מאת רעהו' בדרך שאלה דייקא, דליתן להם מיד לגמרי לא היה באפשר עפ"י דין, לכן התחכם ה' לצוות אותם שישאלו, **והוי ישראל תופסים ממונם בהיתר, וממילא אף דנידונו המצריים במיתה ג"כ, זכו ישראל בממונם מן הדין.**

(כתב סופר)

וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אַךְ הַפַּעַם וְהַעְתִּירוּ לַה' אֱלֹקֵיכֶם וְיָסֵר מֵעָלַי רַק אֶת הַמָּוֶת הַזֶּה (י, יז)

וטעם שא נא חטאתי. לכך כתוב למטה, כי הוא מלהיטים לפרעה (לעיל ז ח) וגדול ממך בארץ מצרים (להלן יח ג). והעתירו אל ה' מלהיכם, לפניהם, כי כן ימר פרעה בכל פעם לך מוסר, כי יודע פרעה כי משה הוא המעתיר, כי כן ימר לו למתי אעתיר לך (לעיל ח ח), והעתרתי אל ה' (שם כה), לפרוק את כפי אל ה' (שם ט כט), כי לא ידבר משה דבר לשון רבים, שלא יומיא משקר מפיו[א]:

לֹא יִמָּצֵא בְבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ: (יב, יט)

לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר 'בכל גבולך' (להלן יג ז). מה תלמוד לומר 'בבתיכם', מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות. זה לרש"י. ואינו מטוין אצלי, שמין במשמע 'ברשותך' להוסיף חמץ של נכרי, שהרי ברשותו הוא, ובתיס וגבולין שוין הן זו, שהרי שתיהן רשות שלו וממון של אחרים. ועוד, שחמץ של נכרי שלא קבל עליו אחריות אינו בא בהיקף הזה, שמין של בתיס פשוט להיתר יותר משל גבולין, אבל בבתיס הוא במשמע מיסור מן המקרא הזה לבתיב 'לא ימצא', והתירו יולא לנו מלבתיב (להלן יג ז) 'לא ירלה לך שמור', שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים, ואין לי אלא בגבולין בבתיס מנין, תלמוד לומר 'שמור' 'שמור' לגזירה שוה, כמו שמפורש בתחילת מסכת פסחיס (ה.). אבל המדרש הזה שדרשו 'מה ביתך ברשותך, אף גבולך ברשותך', אינו אלא להוסיף חמצו של יקראל שהוא ברשות נכרי[ב]:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְשְׁכוּ וְקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפָּסַח: (יב, כא)

ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם. הפרשה הזו מקורית, בלשון לוה לומר ה' בפרשה של מעלה, כי יולע שלמר למס משה ליקראל הכל בפרט ולימל לומס על הענין. ונכלל הדבר בכתוב 'כאשר לוה ה' את משה כן עשו' (להלן פסוק כח). מבל הזהיר זאת הפרשה בכללה, כי קרא משה לכל זקני יקראל, והס אספו אליו כל העס[א], ואמרו

מעשה חש"ב

א **תמצית הדברים:** הנה בפסוק הקודם נאמר 'ויאמר פרעה לקרא למשה ולאהרן', וכאן נאמר 'ועתה שא נא' לשון יחיד, ובהמשך הפסוק נאמר 'והעתירו', בלשון רבים. לכן מפרש רבינו הלשון יחיד של 'שא נא' קאי על משה, שחלק כבוד למשה כי הוא היה אלהים לפרעה, וגדול מאד בארץ מצרים, והוא היה יכול למחול לו על חטאו. והלשון רבים של 'והעתירו' הכוונה על משה ואהרן, ואע"פ שידע כי משה הוא המעתיר, מ"מ אמר כן בדרך מוסר בלשון רבים. ומה שאמר משה הלשון 'אשא כפי' בלשון יחיד, משום שלא רצה להוציא שקר מפיו.

ב **החילוק בין רש"י לרבינו בביאור מה 'ביתך ברשותך'.**

רש"י מפרש דרשת חז"ל 'מה ביתך ברשותך אף גבולך שברשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות'. כוונת מה ביתך 'ברשותך', היינו שכל דבר הנמצא בביתו של אדם הרי הוא שלו, [ואין הכוונה על הבעלות של הבית, רק על מה שנמצא בתוכו], יצא חמץ של נכרי שהוא אצל ישראל, ולא קיבל עליו אחריות, שאינו שלו שאינו עובר עליו. אבל אין הכוונה מה ביתך 'ברשותך', שהוא הבעלות של הבית. דהרי לפי"ז אם נמצא חמץ של נכרי בבית של ישראל שפיר עובר. ולפי רש"י יש לנו ב' מקורות שחמצו של נכרי הנמצא בביתו של ישראל שאינו עובר עליו. א. שאור לא ימצא בבתיכם. ב. 'לא יראה לך'. ודרשינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים.

אמנם רבינו מפרש 'מה ביתך ברשותך', הכוונה שהאדם הרי הוא הבעלים של הבית. שבדרך כלל אדם גר בביתו. ולפי"ז יוצא שאם חמץ של עכו"ם בביתו של ישראל שפיר חייב, מכיון שהחמץ נמצא ברשותו של ישראל. ולכן מפרש רבינו שההיתר של חמץ של נכרי בביתו של ישראל למידין מפסוק אחר, דכתיב 'לא יראה 'לך' שאר', ודרשינן 'שלך' אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים. והדרש 'מה ביתך ברשותך, אף גבולין ברשותך', בא להוציא מקרה הפוך שחמצו של ישראל אצל הנכרי שאינו עובר עליו, כיון שאינו נמצא בביתו, רק אצל הנכרי.

העולה מן האימורין שיהיה נפ"מ לדינא בין רש"י לרבינו, האם עוברים על חמצו של ישראל ביד נכרי, לפי רש"י עוברים, כיון שהוא הבעלים של החמץ, משא"כ לרבינו אין עוברים על זה, כיון שאינו נמצא ברשותו.

לא כל עדת יקרחל[ב], 'משכו' הלמן מן העדר אל תהיכם להיות לכם למשמרת מבעשור לחקק. ויתכן שמשמר משכו, בעבור היות למנם רחוק מאד מהם בארץ גשן, כי תועבת מצרים כל רועה צאן (בראשית מו לד). ואמר 'וקחו לכם', קחו אותם 'למשפחותיכם' איש שה לבית אבות שה לבית, 'ושחטו הפסח' בין הערבים, ככל המפורש למעלה במצוה: ונעו במכילתא (כאן) 'ויקרא משה לכל זקני ישראל', מגיד שעשאן ב"ד. 'ויאמר אליהם', הדבר מפי משה ואמר לכל יקרחל. דברי ר' יאשיה[ג]. ר' יונתן אומר הדבר מפי משה לאמר לזקנים, וזקנים לאמר לכל יקרחל[ד]. והנה לדעת רבי יאשיה 'ויקרא משה לכל זקני ישראל', שאספו אליו כל העם, כמו שפירשתי. ועל דעת רבי יונתן הן יאמרו לקהל, ויהיה "דברו אל כל עדת בני ישראל" (לעיל פסוק ג) הזקנים הנועדים להם, כמו והיה אם מעיני העדה (במדבר טו כד)[ה]:

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: (יג, ח)

בעבור זה עשה ה' לי. בעבור זה שעשה ה' לי בצאתי ממצרים, וכן והודעת להם את הדרך ילכו בה (להלן יח כ), ודבים כן. יאמר, כי בעבור זה שעשה ה' לי בצאתי ממצרים, אני עובד את העבודה הזאת, כענין שאמר למטה (בפסוק טו) על כן אני זובח לה' כל פטר רחם. ואמר 'זה', כלומר תגיד לו 'זה' שאתה רואה בעיניך, שעשה ה' לך בצאתך ממצרים. וכדומיגו לרשו (במכילתא כאן) כי על מלה ומדור שמונחים לפניו ילמוז. ויתכן שיהיה שיעורו, 'והגדת לבנך בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', כלומר, כך וכך עשה ה' לי, כי מלת 'בעבור' תשמש גם 'בעשר ענין', כמו בעבור הילד חי למת ותבך (שמואל ב יב כא), אינו בגלל. ודבי מברהם אמר כי 'בעבור זה' שאני עושה ועובד לפניו בצאתי הפסח והמצה, עשה ה' לי לותות על שהוציאני ממצרים. ואינו נכון[ו]. ועוד לפרק הכתוב (להלן בפסוק טז):

מעשה חש"ב

א הנה מבואר בכתוב שקרא משה לזקני ישראל, אמנם לא מבואר למה קראם, ומה היה תפקידם. ע"ז מפרש רבינו שתפקידם היה לאסוף את כל העם. ואולי אפשר לומר שהזקנים ג"כ אמרו לבני ישראל שישמעו למשה ויקיימו את דבריו. כמו שכתב רבינו עה"כ 'ויצו משה וזקני ישראל את העם' (פרשת כי תבוא פרק כז פסוק א'), שתפקידם של הזקני ישראל היו "כי אחרי שהשלים משה דבריו צוה את הזקנים שידברו גם הם עמו, ויזהירו בעם לשמור כל המצות, כי כל עם הולך בעצת זקניו וכו', כי עיקר הדבור למשה, והזקנים ירימו קולם לאמר לעם שמעו והאזינו ועשו".

ב משכ"כ רבינו 'ואמרו אל כל עדת ישראל', היינו משה ואהרן, שהם למדו עם כלל ישראל דיני קרבן פסח. [ואינו קאי על זקני ישראל, שהם ילמדו עם ישראל], וע"כ צריכים לפרש כן, דהרי נאמר להדיא בתחילת פרשה זו שמשה ואהרן דברו עם כלל ישראל, כמו שנאמר (פרק יב פסוקים א–ג) 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו', דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה וגו'.

ולפי"ז פירוש הכתוב: 'ויקרא משה לכל זקני ישראל' – כדי שיאספו את כל העם, ולכאורה הם גם הזהירו בעם שישמרו את כל מה שיצוו משה ואהרן. 'ויאמרו אליהם' – משה ואהרן הם ילמדו עם בני ישראל דיני הקרבן פסח.

ג לפי רבי יאשיה כוונת הכתוב 'ויאמר אליהם', כמו שפירש רבינו, שמשה דיבר לבני ישראל, והטעם שקרא לזקנים הוא משום ב' דברים. א. לעשותם בית דין מומחה. ב. משום שיאספו כל העם. וההכרח לזה משום שבתחילת הפרשה כתיב (פרק יב פסוק א –ב) 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו', החדש הזה לכם ראש חודשים וגו'. ורק אח"כ כתיב (שם פסוק ג') דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה וגו'. הרי לנו שהיה ב' ציויים. א. קידוש החודש, ולכן הוצרך לעשותם בי"ד מומחה, דמצות קידוש החודש צריך להיות ע"י בי"ד מומחה. ב. קרבן פסח, והזקנים אספו את העם.

ד לפי רבי יונתן כוונת הכתוב 'ויאמר אליהם', שהזקנים דיברו אל בני ישראל. ולפי"ז פשוט הטעם למה קראו הזקנים, כדאי ללמוד עם ישראל.

ה **תמצית הדברים:** מבואר שלשה טעמים למה קראו את הזקנים. א. דעת רבינו לפי פשוטו כדי שיאספו את כל העם, ולכאורה הם גם אמרו להם שישמרו את כל אשר יצוה משה. ב. לפי רבי יאשיה כדי לעשותם לבי"ד, וכדי שיאספו את העם. ג. לפי רבי יונתן כדי שילמדו עם ישראל.

ו **ביאור 'בעבור זה':** לפי פירוש הראשון, וכן לפי פירוש האבן עזרא, 'בעבור זה' הרי הוא נתינת טעם. רק נחלקו האם מפרש טעם העבודה של אכילת הפסח והמצה, או טעם הנסים של יציאת מצרים. שלפי פירוש הראשון, בא ליתן טעם על העבודה הזאת, שלכן אוכלים הפסח והמצה, משום הנסים של יציאת מצרים. ולפי האבן עזרא בא ליתן טעם על הנסים של יציאת מצרים, שלכן הוציאנו הקב"ה ממצרים בשביל העבודה הזאת.

אבל לפי מש"כ רבינו 'ויתכן', 'בעבור זה' אינו נתינת טעם. אלא היא סיפר עצם הענין. וכאילו נאמר והגדת לבנך 'זה וזה' עשה ה' לי בצאתי ממצרים. דהיינו כל פרטי הנסים שהיו ביציאת מצרים.

ואפשר לומר שלכן כתב רבינו ה'ויתכן'. משום דמצות סיפור יציאת מצרים, הרי הוא מצוה בפני עצמו. ואינו נתינת טעם למצות פסח ומרור. וכמו שאנו אומרים בהגדה של פסח, מגיד, ומספרים סיפור יציאת מצרים, 'מתחילה עבדו עבודה זרה במצרים' וכו'. ורק אח"כ אומרים 'כל שלא אמר שלשה דברים אלו לא יצא ידי חובתו. פסח מצה ומרור'. הרי לנו שמצות סיפור יציאת מצרים הרי הוא מצוה בפני עצמו. ואינו קשור למצות פסח מצה ומרור. וכן בכל יום מזכירים סיפור יציאת מצרים בקריאת שמע, ואין מזכירים פסח מצה ומרור. הרי לנו שמצות סיפור יציאת מצרים הרי הוא מצוה בפני עצמו.

אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע (מגילה כח.)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתינו מצינו איך שמשה רבינו אמר לפרעה (שמות י, כט) 'לא אוסיף עוד ראות פניך' וגו', ומשמע מזה דעד עכשיו ראה משה את פניו של פרעה, ולכאורה הא מבואר במס' מגילה (דף כח.) בשם ר' יוחנן דאסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע שנאמר (מלכים ב' ג, יד) לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך וכו', ורבא למד אותו מדכ' (משלי יח, ה) שאת פני רשע לא טוב, ומבואר שם בגמ' דמי שלא נזהר בזה עיניו כהות, ולמידין מיצחק דכ' שם ותכהן עיניו 'מראות' דמשום דאיסתכל בעשו הרשע עיניו כהות, ור' יהושע בן קרחה השתבח שם בגמ' שהאריך ימים בשכר שלא הסתכל בצלם דמות רשע, ואיך יתכן זאת על משה רבינו.

אגב מבואר בספר 'ריח דודאים' על מס' מגילה [להגה"ק הבני יששכר ז"ל] טעם נפלא, אמאי זכה לאריכות ימים בשביל שלא הסתכל באדם רשע, וזל"ק: "הנה ראשית הפגם על ידי ראיות העין כדכ' ותרא האשה כי טוב העץ וכו' והביאה מיתה לעולם, והזהיר בראיית העין והיה שכרו אתו ופעולתו לפניו בחיים, והרבה יש לדבר בזה בצלם ודמות ואין הזמן גורם", עי"ש. וכמו"כ ביאר שם הטעם דעיניו כהות:

ובאמת חזינן דזה דבר קשה להיזהר כמבואר בספר 'ערכי תנאים ואמוראים' (ערך רבי יהושע בן קרחה) דלכן השתבח רבי יהושע בן קרחה בזהירותו מן האיסור, אף שאסור הדבר, **כיון שרוב בני אדם אינם יכולים להיזהר בכך**, וכן כתב ב'טורי אבן' שם, מ"מ עדיין תמוה לומר דלמשה רבינו הי' קשה הדבר.

ואגב מבואר עוד שם ב'ערך תנאים ואמוראים' הטעם דר' יהושע בם קרחה השתבח בזה, שרבי יהושע בן קרחה היה נזהר אפילו מלהביט מרחוק על הרשע, ושאר צדיקים היו נזהרים רק בהבטה מקרוב, עיי"ש.

ובגמ' מס' שבת (קד.) איתא דאף הקב"ה אינו מסתכל ברשע, דאיתא שם "אמרי ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו, אל"ף בי"ת אלף בינה, גימ"ל דל"ת גמול דלים, מאי טעמא פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים וכו', קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש, ופירש רש"י שם, שאחוריו של רי"ש לגבי הקו"ף, אמר הקדוש ברוך הוא **אין אני יכול להסתכל ברשע**" וכו', עי"ש.

וב'חתם סופר' עה"ת (פרשת ויגש) כתב בשם רבו על הפסוק 'כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני', בזה"ל: "כבר כתבתי במקום אחר אריכות בשם מ"ו הגאון בעל הפלאה נ"י (עיין בספר דרושים ואגדות מכת"י דף קמ"ב שהאריך בזה) דאסור להסתכל בפני רשע משום שמושך עליו מטומאתו וההיפך בראיית פני צדיק והיו עיניך רואות את מוריך (ישעי' ל, כ), **ואמנם צדיקים גדולים יכולים הם בהסתכלותם בפני רשע להוציא ממנו מעט ניצוצות שבו עד המיתו אותו, ע"ד יהב ביה עיניו ונעשה גל של עצמות**, אמנם רשע שכבר הוסר ממנו כל טוב אזי אסור שוב להסתכל בו, כי אולי ימשוך לעצמו מקדושת הצדיק שבאור פניו, וזהו שאמר מרע"ה לפרעה (שמות י, כט) כן דברת בזמנו דברת לא אוסיף עוד ראות פניך, כי כבר הוציא משה ממנו כל מה שהיה בו ע"כ הגיע זמנו שלא יוסיף עוד ראות פניו, כל זה מדברי מ"ו הגאון נ"י", עי"ש. וע"ע בפרשת ויגש (ד"ה ויצא מלפני פרעה) דלכן יצא יעקב תיכף ומיד מלפני פרעה, שלא ירבה להסתכל בפרעה ויוציא ממנו כל ניצוצות שלו ויעשה גל של עצמות, כמו שאמר מרע"ה לפרעה לא אוסיף ראות פניך, עיי"ש.

ויסוד הדברים מבוארים בספה"ק 'יערות דבש' (ח"א דרוש ז) וזל"ק: "וזהו הדבר אשר אמרתי בראיית פני רשע, כי לפעמים צדיק מביט ברשע כי יש בפניו נצוצי

קדושה, וכשהצדיק מביט בו אז הקדושה ממשיכה קדושה כנודע כי כל מין למינו אז מושך הקדושה מן הרשע לעצמו, וזה היה ענין יעקב שהביט בפני עשו, כי בפני עשו היו ניצוצי קדושה ולכך נאמר עליו (בראשית כה, כח) כי ציד בפיו, שיצחק הרגיש כי בראשו קדושה, ולכך היה ראש עשו במערת המכפלה כי ראשו היה בו מהקדושה, ולכך הביט יעקב בו ללקט ניצוצי קדושה, והראית צדיקים בשכינה היא גם כן כביכול להמשיך לעצמו קדושה ונצוצות טהרה, וזהו אמרו של יעקב לעשו (בראשית לג, י) ראות פניך כראות פני אלהים, כי שניהם הולכים אל כונה אחת להמשיך לעצמו קדושה, וכן במשה שהיה מביט בפרעה היה גם כן לקבל ממנו ניצוצי קדושה, אבל לבסוף כשנשלם הליקוט ניצוצות היה אסור להסתכל בפני פרעה, ולכך כשאמר פרעה למשה לא תוסף ראות פני וכו' אמר משה כן דברת לא אוסיף עוד ראות פניך, והרצון כן ויפה ובדין דברת כי לא אוכל עוד לראות פניך, ובראותי אקבל מסטרא דרע שהוא הכל מסטרא דמותא כנודע רשעים קרוים מתים, ואם כן יפה אמרת כאשר אוסיף עוד ראות פניך והיה לו מיתה ח"ו", עי"ש.

ובאמת דבריו הק' נפלאים המה מאד, דבצדיק ליכא איסור להסתכל על אדם רשע. אולם אפשר לבאר הדבר גם מצד הלכה דיש אופנים שמותר להסתכל בצלך דמות אדם רשע, ונבאר מקודם יסוד האיסור דאסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע. דיש לעיין אם הוי בגדר איסור ממש ומה שעיניו כהות הוי בגדר עונש, או דאי"ז ענין של עונש על שעבר על האיסור אלא ענין של מציאות שראיית פני רשע מכהה את העיניים ועצה טובה קמ"ל שלא יסתכל בפני רשע, ובפשטות משמע בגמ' דאיסור יש בדבר, דאמרינן "אסור" לאדם להסתכל וכו', אולם עדיין יש לדין אם הוא איסור דאורייתא או דרבנן, או חומרא דעלמא, ועוד העירו אחרונים דכמה פעמים מצינו לשון 'אסור' על מילי דסכנה אפילו בלא איסור ממש וכו'.

וב'שערי תשובה' לרבינו יונה שער ג' (אות קצג) הכניס האיסור הזה **באיסור התחברות לרשע**, וזל"ק: "החלק הרביעי המתחבר לרשע, ולא דיו אשר לא יוכיחהו בשבט פיו והרחק ירחיקהו ירחיקנו, אבל כמו חבר יקריבהו יקרבנו ונאמר (דברי הימים ב' כ, לז) בהתחברך עם אחזיה פרץ ה' את מעשיך, והצדיקים מאוס ימאסו את הרשע כמו שנאמר (תהלים סו, ד) נבזה בעיניו נמאס, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ק צב:) לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו, ואמרו כל עוף למינו ישכון ובן אדם לדומה לו, ואמרו מגילה (כח.) **אסור להסתכל בדמות אדם רשע** וכו' ואמרו כל המסתכל בדמות אדם רשע עיניו כהות לעת זקנתו שנאמר (בראשית כז, א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות מפני שהסתכל בדמות עשו, אף על פי שלא היה מכיר מעבדיו כי היה עשו מסתיר מעשו" וכו', עי"ש. ומבואר דהוא חלק מהאיסור להתחבר לרשע בזה שמסתכל עליו. אולם נראה מדבריו דטעם דעיניו כהות אינו משום עונש, דהא כתב דיצחק לא ידע מעשי עשו ורשעתו, וע"כ דהוא טבע הענין דצלם של אדם רשע מעוור עינים. אבל ב'טורי אבן' יש דו"ד בזה ומבואר שם דעיניו כהות הוא משום עונש, עי"ש.

ובמהרש"א שם במס' מגילה ביאר הטעם בזה, וזל"ק: "והוא כענין קללת אלהים תלוי וגו', וע"פ חכמי המקובלים כי הכרת פניהם ענתה בם שיש בצלם דמות מראה אדם צורה רוחנית לטוב או לרע, כפי מעשיו לצד הטהרה או לצד הטומאה, **ואסור להסתכל לצד הטומאה ע"ד אל תפנו אל האלילים**, ומה"ט קאמר בסמוך דלא אסתכלי בעובדי כוכבים דצורתו מצד הטומאה, ומייתי ליה שנ' לולא פני גו' אם אביט ואם אראך, שהוא לשון כפול, מורה גם על הצורה הרוחני לצד הטומאה", עי"ש. וכנראה ביאר המהרש"א ב' טעמים בדבר: א. כענין קללת אלקים תלוי, ב. דע"פ חכמי קבלה יש בצלם דמות מראה אדם וכו' ויש לאו דאל תפנו אל האלילים. ויל"ע בכוונת הדברים. והפמ"ג בספרו 'ראש יוסף' (שם) ביאר בזה, וזל"ק: "מפירוש מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות כענין קללת ה' וכו' **כי האדם בצלם ה' נברא וכשהוא רשע יש זלזול ח"ו בחותם המלך**, ועוד פירש על פי חכמי הקבלה לישראל יש צלם קדושה ולעכו"ם מצד הטומאה **ואל תפנו אל האלילים אסור להביט בצורת עבודה זרה יעויין שם**, ומזה לא תחנם אסור לומר כמה נאה עכו"ם זה כי מקלס לצלם מצד הסטרא אחרא וטומאה, וז"ש ועבדתם אלהים אחרים מתוך שאתה משתחוה לעובדיהם כי הצלם מסטרא אחרא שורה על פניו ונמצא חס ושלום כאילו משתחוה" וכו', עי"ש.

וע"ע במהרש"א שביאור ראיית רבא מהפסוק 'שאת פני רשע לא טוב', וזל"ק: "לפי פשוטו כמו לא תשא פני דל וגו', אשר לא ישא פנים וגו', ואולי דהנך נמי משמען ראיית פנים **דכל הנושא פנים הוא מראה לו פנים** וכו' עי"ש. ויל"ע בכונת המהרש"א דהאיסור הוא דנושא פניו וכו', ובספה"ק 'נזר הקודש' (ב"ר נב, יב) ביאר דבריו, וזל"ק: "**דהיינו פניה של חיבה להסתכל בו בעין יפה כנהנה מצורתו ולשיטה זו ודאי לא נאסר הסתכלות בעלמא**, כי זה מעשים בכל יום ואי אפשר להזהר בזה, אלא הסתכלות חיבה קאמר שלא יסתכל בו במתכוון בעין יפה כנהנה מצורתו, לפי שצורתו הוא מצד הטומאה ועל זה אמר שאת פני רשע לא טוב וכו' עי"ש, ועוד יבואר להלן דכן סברי כמה אחרונים.

המשך המאמר בשבוע הבא בעז"ה.

הקושיות

שהציע כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

- בסוגיא ד'כפירת שעבוד קרקעות' -

מס' בבא מציעא ד:

לפני תלמידיו היקרים **בהיכל מתיבתא הק' תורה ויראה**
יום א' פ' **בא** תשפ"ד לקראת נסיעתו למקום הנופש פאלם-ספרינגס

בסוגיין (בגמ' מציעא ד:) מיתיבי סלעים דיינרין מלוה לומר חמש, ולוה לומר שלש, ר"ש בן גלעזר לומר הוחיל והודה מקנת הטענה ישבע, ר"ע לומר אינו נלע כמשיב אבידה ופטור. קתני מיהת רשב"ג לומר הוחיל והודה מקנת הטענה ישבע, טעמא דאמר שלש הן שמים פטור, והאי שטר דקמודי ביה הילך הוא, ומ"מ הילך פטור. לע לעולם אימא לך שמים חייב, והאי דקתני שלש לאפוקי מדר' עקיבא דאמר משיב אבידה הוי ופטור, קמ"ל דמודה מקנת הטענה הוי וחייב. אי הכי רשב"ג לומר הוחיל והודה מקנת הטענה ישבע לף זה ישבע מבעי ליה, אלא לעולם שמים פטור והילך חייב, ושאני הכא דקא משייע ליה שטרא, אי נמי משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות, ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות.

ובדברי הגמרא 'והאי שטר דקמודי ביה הילך', ביאר רש"י (ד"ה והאי) שעל כן נקרא השטר הילך, לכיון דכל הודאתו בשטר כתובה דשטר נמי שמים משמע, וכל משמעות השטר הילך הוא, 'שהרי הקרקעות משועבדים על כך', אבל כי אמר שלש סלעים שליש מלוה על פה הוא ללאו בשטר כתובה, 'ואין הקרקעות משועבדים' ולאו הילך הוא, ע"כ.

והקשו בתוספות (ד"ה אין נשבעין) על תירוצו של הגמרא 'אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות', למה כן אין נשבעין, על כפירה שים גם גם כפירה על שעבוד קרקעות, הא כן למען לאמר בפרק גט פשוט (ג"ב דף קעה:) שעבודא לאורייתא [ע"כ הרי יש לנו שעבוד קרקעות בכל הלוואה שהוא, וע"כ] מודה מקנת הטענה למה נשבע, הא כופר שעבוד קרקעות. וי"ל שמחל לו השעבוד או שאין לו כלל קרקעות אפי' משעבדי.

ושוב הקשו בתוס' - דהא לרבי יוחנן לאמר בפ' שבועת הפקדון (שבועות דף לו: ושם ד"ה ואין) כופר בממון שים עליו עדים חייב קרבן, שים עליו שטר פטור משום דכופר שעבוד קרקעות. ושוב יוקשה הא כיון דסבירא ליה שעבודא לאורייתא ע"כ כל כופר בממון, אף שאין לו שטר, הוי כופר בשעבוד קרקעות.

ותירצו התוס' - דהא דבעדים לא חשיב כופר שעבוד קרקעות, היינו משום כיון שהפקיעו מכחים השעבוד במלוה על פה משום פסידא לקוחות, ועל כן חשיב כאילו מחל לו השעבוד, ע"כ אף דסב"ל לרבי יוחנן שעבודא לאורייתא, מ"מ נפקע השעבוד ע"י החכמים, ואיירי לאית ליה משעבדי ולית ליה בני חרי, דאי אית ליה בני חרי אפי' אם עליו עדים פטור, ואי לית ליה אפי' משועבדים אפילו אם עליו שטר, חייב.

והרא"ש בשבועות שבועת (פרק ה, סימן ג) הביאו קושית התוס', וכתבו בתירוץ התוספות הרמבן על שני הקושיות דיבר לאיירי 'כגון

שמחל לו השיעבוד או כגון שאין לו קרקע', ולפי זה איה"נ באופן שיש לו קרקע, ולא מחל השעבוד שוב אינו שייך להשביעו על מודה במקצת.

ושוב הביא הרא"ש דברי הרמב"ן שנחלק על דברי התוס', דהרמב"ן (שבועות לז: ד"ה אלא) הביאו ג"כ קושית התוס', וכתבו לתרץ באופן אחר, ולדברי הרמב"ן לא קשה כלל קושית התוס', וכמ"ש הרמב"ן 'והא דורכא, דכל מודה מקצת שאין לו עדים כאן חייב, דאפי' תבעו נמי מנה לי בידך בשטר ואבד ממני השטר והלה אומר אין לך אלא חמשים בשטר מתחייב הוא בשבועה דאורייתא, דכיון דאין השטר כאן ואינו יכול לגבות בו מן המשועבדין לאו שעבוד קרקעות מיקרי, וכל שכן בעדים שאינן כאן שאין תביעה זו שעבוד קרקעות, דהא לא גבי ממשעבדי כלל.

עכ"פ שיש לנו מחלוקת הראשונים, ביסוד הדבר, באופן שהדבר משועבדין מדין תורה, רק שאין לנו האופן איך 'לגבות' אותו, האם דינו כין שעבוד קרקעות מחמת שיש לו 'שעבוד' (כשיטת תוס' והרא"ש) או שאין לו דין 'משועבדין' כיון דלמעשה אי אפשר לגבותו (כשיטת הרמב"ן).

והנה הר"ן (שם בשבועות, לז:) הקשה על מימרא דרבי חייא קמייתא בסוגיין, והקשה והא ר' יוחנן הוא דאמר שעבודא דאורייתא, ומלוה על פה גובה מן היורשין ומן הלקוחות דבר תורה, וכיון שכן עדים נמי שעבוד קרקעות נינהו, דהא גובין על ידם מן התורה, ואם כן הא דרבי חייא קמייתא דברים בלא מציאה, דאמר מנה לי בידך אין לך בידי כלום, והעדים מעידין אותו שיש בו חמשים דחייב משום מודה מקצת שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים, ואמאי, להוי הנהו חמשים דמסהדי סהדי שעבוד קרקעות הוא, דקימא לן שעבודא דאורייתא ואין נשבעין על הקרקעות, ולא יתחייב להיות מודה במקצת.

ותירץ הר"ן - די"ל דכי אמרינן גובה מן הלקוחות, ה"מ כגון דאמריה 'אנן סהדי דלא פרע', וכגון שלא זזו מתוך ידו, או באופן דלא קאמרי עדים אלא ש'הלוהו', ובכי האי גונא 'אינו גובה מן הלקוחות' וכדכתיבנא, הילכך לא הוה ליה שעבוד קרקעות, אבל היכא דאסהדי סהדי ד'אוזפיה ולא פרעיה', בכי האי גונא הוה ליה שעבוד קרקעות ופטור.

מבואר מפורש שיטת הר"ן כחידושו של הרמב"ן דאף במשועבדין בדשעבודא דאורייתא, מ"מ כל זמן שאינו גובה, אין בו דין שעבוד קרקעות שיפטור מהשבועה מדין אין נשבעין על כפירת קרקעות.

ולפי זה יוקשה להבין המשך דברי הר"ן שהקשה שם - 'ואכתי איכא למידק מודה מקצת דחייב רחמנא היכי משכחת לה דהא הויא ליה הודה בקרקעות, תרצו בתוספות בשאין לו קרקע' עכ"ל, ולכאורה לפי המפורש בדבריו הקודמים, דסבירא ליה להר"ן כדברי הרמב"ן, אם כן גם קושיא זו של התוספות לא קשה כלל, דשפיר שייך שבועה במודי במקצת במשעובדין אף באופן שאי אפשר לגבותו.

שוב ראיתי שכבר קידמנו הגאון רבי יהונתן זי"ע בתומים (אורים ותמים סימן עה, סק"א). והדברים עמוקים למעיין[1].

*

[1] ז"ל התומים: ואמת דצריך אני להתלמד בדברי הר"ן ריש שבועת הדיינים (יז ב), דהקשה קושיא הנ"ל בדר"ח קמייתא דהא הו"ל שעבוד קרקעות, ותירץ כנ"ל דעדים לא ידעו אי פרע או לא רק הוא אומר לא לויתי והו"ל כמודה דלא פרע ואינו גובה מלקוחות כנ"ל, וכתב ואכתי קשה מודה מקצת דכתב רחמנא היכי משכחת ליה דהא הו"ל הודה בקרקעות, ותירץ כתוס' דאין לו קרקע וכו', עכ"ל. וקשה בממ"נ אי סבירא ליה כדעת הרמב"ן הנ"ל ולכך אף דכל האומר לא לויתי כמודה דלא פרע, מכל מקום הואיל ולגבי לקוחות לא מהימן תו לא מיקרי שעבוד קרקע, א"כ מה קשיא ליה מן מודה במקצת, היינו הך, וע"ז אמר הרמב"ן תירוץ שלו כנ"ל ברא"ש, ואי לא סבירא ליה כרמב"ן רק כרא"ש ותוס', א"כ עדיין לא יתיישב קושיא ראשונה כמש"כ לעיל, דמה בכך דאין גובה מלקוחות, מ"מ אילו היה לוקחים מאמינים לו הא היה גובה כמ"ש הרא"ש, ועוד השתא דתירץ על הך קושיא דמודה במקצת דאיירי בדלית ליה קרקע, א"כ גם במילתא דר"ח נימא כן, וא"ל לכל הקושיא והכרח שלו, וצ"ע לכאורה.

מצד אחר, יש להתפלפל בדברי המוספות והרמ"ם עצמם. דהנה המוספות הכא הקשו מדברי רבי יוחנן בפ' שבועת הפקדון, ותירצו התום' דע"כ לריך לפרש דרבי יוחנן מיירי דאית ליה משעבדי ולית ליה בני חרי, דמי אית ליה בני חרי אפי' יש עליו עדים פטור, ומי לית ליה אפי' משועבדים אפילו יש עליו שטר, חייב, ע"כ.

ולכאורה לפי שיטת התום' יוקשה כן גם בסוגיא דהכא, דהא הכא מיירי דאמר שלם, ועל זה קאמר רב חייא דטעמא 'דאמר שלם' הא אמיס פטור, דהשטר דקמודי ביה הילך הוא. ולכאורה לפי דברי התום' והרמ"ם הרי גם אם ה'שליחי' הוא רק מלוה על פה, מ"מ משועבדת הוא מדאורייתא, ושפיר הוי לי שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת קרקעות. וגם זה נהי מוכרח לומר דמיירי בשופן שאין לו מבני חרי, ואם כן למה ליה לתום' להקשות ולתרץ על סוגיא דשבועות, ושניק סוגיא דהכא. ובקושיא זו רמיתי שכבר נתחבט הגאון **בעל גידולי תרומה** (שער ז ח"ג סי"ד) והניחו **הגאון רבי יהונתן** זי"ע[2].

*

ועוד נה שליחי קושיא חזקה בסוגיא דילן, לפי שיטת התוספות והרמ"ם, אמר לפי הקושיא לא יובן מה שהקשו בגמרא 'למה משעבדי קרא למעט קרקע משעבדי'.

קושיא זו הניחה ג"כ הגאון רבי יהונתן זי"ע בשיטת פ"ח (סקי"ז) וז"ל: ויש להקשות לפי שיטה זו [שיטת התוס' והרמ"ם], מה פריך בגמרא (ב"מ ה ח) למאן דאמר היכא פטור למה משעבדי קרא למעט קרקע משעבדי, הא משעבדי בכה"ג במודה מקצת ומכר קרקע לשיטת התוס' והרמ"ם, אף דלא ימינו לו הלקוחות מכל מקום שעבוד קרקעות מיקרי, הואיל ונמחת נשתעבד לו קרקע, אבל ואפי היכא לא מיקרי, דהא אינו יכול לטרוף כמלא מחט קרקע מלקוחות דלא ימינו לו, דאף דכתבו התוס' (שם ד"ה ממאי משעבדי) הא דאמרינן למה משעבדי קרא למעט קרקע אין הקושיא על התורה דמשעבדי קרא למילתא אחריני, רק הקושיא על המשנה דלא הוי ליה להביאו, ובזמן המשנה כבר בטלו משעבוד במלוה על פה ולק"מ, מכל מקום קשה, הא במלוה בשטר ומבד השטר דעת הרמ"ם ותום' דהו"ל שעבוד קרקעות במודה ניה, והיכא ליכא דיוכל לכפור, וגם אין גובה משעבדי דלא ימינו לו, ואם כן משום כך תני ליה במשנה, ע"כ ול"ע מה שהמשיך לתרץ הקושיא, והוא קושיא נכונה, ורמוי לעיין בה.

*

והפטיר מרן שליט"א: ס'זייער א שטארקע קושיא, כהאב מיך זייער געמוטשעט דערמיט, כהאב היינט אינדערפרי געטראפן אז דער תומים האט מיך שוין אויסגעכאפט מיט די קושיא. **לערנטס אדורך דעם תוספות, מיטן רא"ש, דעם רמב"ן, דעם ר"ן און דעם תומים!**

---

[2] ז"ל התומים: ובקשה הגידו"ת (שער ז ח"ג סי"ד) למה הקשו מהך דשבועות ולא בחוזו שטעמא עצמו בזוב תומר שהיס כו"ל שעבוד קרקעות, ועפ"ז לא כוי שעבוד קרקעות, דממ"נ אי אית ליה קרקע תמיד כוי שעבוד קרקעות, ואי לא לא, ולמ"ד שעבוד דאורייתא הך מילתא דר"א ורשב"א מה מיבא למימר. ועיקר דהתוס' ס"ל כמ"ב התוס' דאמר מלוה שים עליו עדיס.

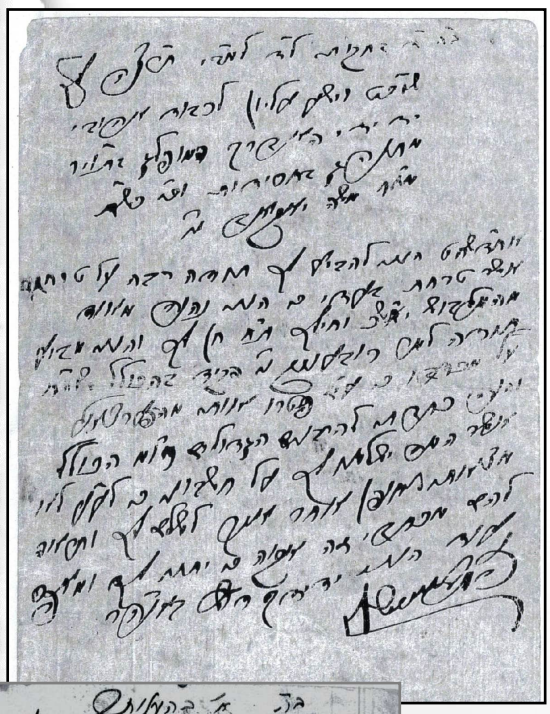
[2] ובמלי ב"ב (קעב. ד"ה המלוה) דמלוה ע"פ שעבודא דאורייתא כיינו דאמר מלוה שים עליו עדיס, אבל לא בבודאות פיו, ומ"ב אף דאית ליה קרקע, וכא דהקשו מ"מ סלא בשליחי דמודה בלי עדיס ליח ניה שעבוד קרקע, וכא דהקשו מודה במקלת כיכי משכחת, כיינו כ"א קמייתא דכא יאמי עדיס, ולכך הקשו מן מודה במקלת ולא מן שבועת ע"פ, ולכך הקשו מדבי יוחנן דאמר מלוה שים עליו עדיס.

יחננו בקו"ל

מכתבים הערות והארות שנתקבלו על שולחן המערכת

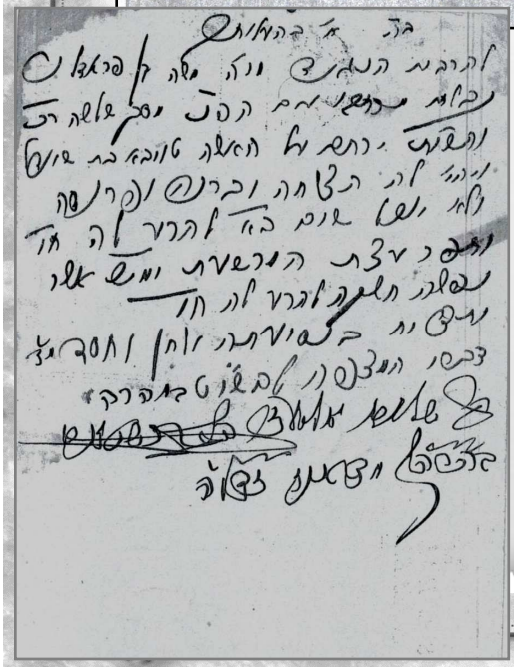
בס"ד

אל מע"כ ידידי היקרים והחשובים עורכי המערכת מערכת "משולחן מלכים" בגליון הנפלא "קול התאחדותינו", אשר בה מובא שיח שרפי קודש אשר יצאו מפ"ק איתן אדונינו מרן רבינו הגאון הקדוש שליט"א, בביקורי עמוי"ם דגדולי ומאורי הדור שליט"א אשר עולים מעת לעת למעון הקודש לברך ולהתברך, ובעת ביקורי הגומלין של מרן רבינו שליט"א.

והנה אך למותר להוריק עלי גליון גודל הקורת רוח ושמחת לבב רבבות אנ"ש הע"י די בכל אתר ואתר, אשר מצפים ומחכים מדי שבוע בשבוע בכליון עינים לראות ולירואות את פני המל"ך בבחינת רצונינו לראות את מלכינו, ועם ראיית פני המלך תוקף קדושת המאמרים ודברי אלוקים חיים אשר עלו על "שולחן מלכים" בקו"פ, מקבלים עי"ז קשר אמיץ וחזק לאילנא דחיי, ובעצם הקריאה מחוקקים אנשי שלומינו במשענתם חקיקה נצחית של השקפה ברורה ואמונה טהורה אשר זוכים המה לקבל מאהבה תורה שבכת"ב, ועל זה מודים אנו מעומק הלב פנימה במזמור לתודה, ובתפילה על להבא שתזכו עוד רבות בשנים להפיץ את דבר המל"ך מאן מלכי רב רבנן, עד ביאת ינון במהרה.

ועל של עתה באתי, היות שבשבוע העל"ט פר' וארא אל האבו"ת, הבאתם עלי גליון שיחת קודש אשר נערכה בעת קישור החיתון של נכדת מרן רבינו שליט"א בת התבד"ג הגה"צ רב דביהמ"ד ברך משה שליט"א בעיר עזו לנו קרת יואל עב"ג ש"ב הי"ו נכד דודי הגדול כקש"ת אדמו"ר מקארלסבורג שליט"א, ובתחילת השיחה הוזכר ע"י התבד"ג שליט"א המכתב קודש אשר מורי זקני הרב החסיד המפורסם רבי משה יאקאב זצ"ל קיבל מאת הגה"ק רבי נפתלי טייטלבוים זצ"ל אבדק"ק נירבאטור, עיר מולדתו של מורי זקני זצ"ל, ובה מוריק את תודתו ע"ד המלבוש אשר שלח מהכא מארה"ק להתם לעיר נירבאטור אשר בארץ הגר.

ועל זה ענה מרן שליט"א: "רבי משה האָט אויך געהאַט אַ קאַרטל פונעם זיידן רבי שלום אליעזר"ל" ה"ה זקינו הגדול הרה"ק מהרש"א מראצפערט זי"ע.

ועל כן אמרתי לא אמנע טוב מבעליו ולבא בכתובו"ת שניו"ת, לשלוח קאַפּי מהני תרי מכתבי קדישי אשר מונח באוצרות גנזיו של אאמו"ר החסיד המפורסם מוה"ר נחמן יאַקאָב שליט"א מפעיה"ק ירושת"ו, ומיגו דזכי לנפשיה זכו נמי לחבריה.

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא כ"ק מרן רבינו עטרת תפארת ראשינו הגה"ק שליט"א מלך ביפיו תחזינה עינינו תמיד, ונזכה עוד רבות בשנים להסתופף בצל תומר צל הקודש, והוא ינחינו במעגלי צדק וינהלינו על מי מנוחות באנפין נהירין מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה לביאת מלכא משיחא במהרה בימינו אמן.

הכ"ד זעירא דמן חבריא

יוסף לייב יאקאב

פעיה"ק ירושלים תובב"א

ענין אכילת פירות בט"ז בשבט

במזון אברהם (סי' קל"א ס"ק ט"ז) **בט"ז בשבט, ראש השנה לאילנות,**

ונוהגין האשכנזים להרבות במיני פירות של אילנות (תיקון יששכר דף ס"ב ב"ה).

ובירושלמי (קידושין פ"ד) רבי חזקיה ר' כהן בשם רב עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראת עינו ולא אכל, ר' לעזר חשש להדא שמועתא ומצמיח ליה פריטין ואכיל בהון מכל מילה חדא בשתא, ובפירוש פני משה (שם) ביאר ר' אלעזר חשש להדא שמועתא, – והיה מאסף לו פרוטות קטנות כדי שיהו מצוין ומוכנין בידו לקנות בהן מכל דבר חדש לפחות פעם אחת בשנה, א"נ הא דקאמר עתיד אדם ליתן דין וחשבון שראת עינו ולא אכל משום שאינו נותן לבו לחזור אחריהן לברך ולהודות השם ב"ה שברא מינים אלו להחיות בהן בני אדם, וכמו שאינו נחשב בעיניו טובת יתעלה ב"ה, וע"ז קאמר דר' אלעזר היה חושש לשמועה זו והיה רואה להביא עצמו לידי חיוב לכל הפחות פעם אחת בשנה כדי לברך על כל מין ומין, וליתן שבח והודיה לאל יתעלה ברוך הוא ומבורך, המשגיח ומפרנס ומכין מזון לכל בריה וצורך כל נפש חיה, יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים.

ונפרט דינים המצויים באכילת הפירות ב"חמשה עשר בשבט"

דיני קדימה

ה' מיני דגן ופירות

האוכל מה' מיני דגן [חטה, שעורה וכו'], כגון לחם או מזונות ופירות, מקדים לברך על המין דגן.

לחם קודם לכל הן משום קדימה שהוא חשיב כדמבואר בסי' רי"א סעי' ה', והן משום ברכה שאינה צריכה [עי' משנ"ב סי' קע"ו סק"ב, ועי' שועה"ר סי' רי"ב] דאם אוכל הפירות לפני הסעודה, הוא גורם לברך עליהם ברכה אחרונה, וכשאוכלם בתוך הסעודה ברכהמ"ז פוטרם, חוץ אם אוכל פירות גם בתוך הסעודה דאז אינו מברך על הפירות שלפני הסעודה, ומזונות קודמים משום חשיבות כדמבואר בסי' רי"א סעי' ד'.

פירות ומיני אדמה

האוכל פירות ומיני אדמה, יקדים לברך על העץ, ואם מין האדמה חביב יותר, יברך על האדמה, ויש נוהגין להקדים תמיד העץ.

בשו"ע (סי' רי"א סעי' א') נקט' דבהעץ והאדמה יקדים לברך על החביב, ואם שניהם חביבים בשוה יברך על העץ, ובכה"ח (סק"ו) כתב ליישב מנהג העולם דמקדימים לברך העץ בכל ענין.

פירות וחטה תפוחה [שלוה]

האוכל פירות וחטה תפוחה [שלוה, שברכתה אדמה] יקדים לברך על החביב, ואם שניהם חביבים אצלו בשוה יקדים לברך על החטה.

אם החיטה חביב היא קודמת, דיש בה שני מעלות, **א)** חביב, וכשאין ברכותיהם שוות נקט' (שו"ע סי' רי"א סעי' א') דחביב קודם, **ב)** מוקדם בפסוק, ואם שניהם חביבים בשוה גם כן מברך על החיטה, דחטה מוקדם בפסוק, עפי"מ שנקט במשנ"ב (ס"ק י"ח) כפי המ"א, אולם לפי הגר"א כששניהם חביבים מברך על איזה שירצה, ואם העץ חביב יותר מברך על העץ שהוא חביב.

ויש נוהגים להקדים תמיד העץ [כנ"ל].

פרי אחד חביב ואחד אינו חביב [מצוי ביותר בט"ז בשבט]

האוכל כמה מיני פירות ומין אדמה, והפרי המוקדם בפסוק אינו חביב, והפרי המאוחר בפסוק חביב, כגון שאוכל זית וענבים וחטה תפוחה [שלוה], וסדר החביבות אצלו הוא, ענבים – חטה [שלוה] – זית, יש להסתפק

בסדר ברכתו, וי"א לברך העץ על המין המוקדם, וטוב לסלק או לכסות את מין האדמה.

וצדדי הספק הוא, דמדין קדימה בז' המינים צריך לברך על הזית שהוא קודם לענבים, אולם אם יברך על הזית יצטרך לברך על החטה שברכתה אדמה והיא חביב יותר מהזית [כבהערה הקודמת], ואם יברך על החטה, יצטרך לברך על הענבים שחביבים יותר מהזית, ואם ירצה לברך על הענבים יצטרך לברך על הזית שהוא קודם בפסוק, וכן מתגלגל הספק, ובמ"א (סוס"י רי"א) מסתפק בענין אחר כזה, וזהו נקרא "גלגל החוזר", ובשם בעל שבה"ל מובא (מבית לוי חט"ז) בדוגמא כזו דנכון להקדים את מין העץ, דיש לצרף ג' שיטות, **א)** דעת הרא"ש דבאין ברכותיהם שוות מקדים איזה שירצה, **ב)** דעת הראשונים בא"ר ומובא בביאוה"ל (ד"ה וי"א) דמקדים מין ז' אף כשהשני חביב, **ג)** דעת הבה"ג דהעץ קודם לאדמה בכל ענין, ובכה"ח (הנ"ל) כתב דכן מנהג העולם, **ד)** יש להביא עוד מה שמובא (בס' זכרון חי, סי' ב' ענף ט') בשם הקה"י בענין כזה, ותמצית הדברים שהעץ קודם, והטעם דדין קדימת חביב אינו דין באכילה אלא דין בברכה, שצריך לברך את ה' על החביב קודם, והכא אם יברך בורא פרי העץ, הברכה חל גם על פרי השני שהוא חביב יותר מפרי האדמה, ונמצא שבירך קודם על החביב יותר.

ובס' תורת חיים (סקי"ז) כתב דיכסה מין אחד מהם, וכן כתב בהוספות לבעל קיצור שו"ע על דרך החיים, וכן הוא בשע"ת (שם) בשם ספר בתי כהונה דיוציא מין אחד, וכ"כ בס' ברכת הבית (שער יג סעי' יג), ובס' שיח השדה (ברכות מ"ג) כתב לברך על שני מיני פירות ביחד ולאוכלם ביחד, ועי' בהערה הבאה.

אכילה משני המינים יחד

כשצריך להקדים מין אחד, יש להסתפק האם הרשות בידו לברך ולאכול שני המינים ביחד.

דיש לחקור בדין קדימה בברכותיהם שוות, האם הוא דין חיובי דצריך דוקא לברך על מין אחד ולפטור מין השני, או הוא דין שלילי, שצריך להקפיד שלא לברך על המין שאינו חשוב, אולם אפשר לברך על שניהם ביחד, ויש להביא ראיה מדין השו"ע (סי' קס"ח סעי' א') לגבי פת חטה פרוסה ושעורה שלימה, דנחלקו בגמ' איזה מהם יקדים, ונקט' דירא שמים יוצא ידי שניהם ויניח הפרוסה תוך השלימה ויברך על שניהם, ומבואר שאין בזה גריעותא, אולם לכאו' בבגדי ישע המובא בביאוה"ל (סי' קס"ח שם, בד"ה מניח) מבואר הענין לברך על מין החשוב, דמינכר טפי בזה שאוחז המין החשוב בידו, משיניח שניהם בידו דלא מינכר חשיבות של כל אחד כל כך, ולפי"ז נמצא דלכתחילה ראוי שיקח המין החשוב לחוד, ורק בענין שיש שני מינים ולכל אחד מעלה אחרת, בזה יקח שניהם בידו, ומהגאון רבי שלמה זלמן אולמאן זצ"ל שמעתי דדין קדימה הוא החשיבות שמייחס למין החשוב בזה שמברך עליו, וראייתו מהא דנתחבטו הפוסקים (בסי' רי"א) האיך פסקי' אי חביב עדיף או מין ז' עדיף, ולא כתבו דלכתחילה יראה לצאת כל הדיעות ולברך על שניהם יחד, ורק לגבי פת מצינו כן, ועי' מחצה"ש (סי' רי"א סק"א) ותורת חיים (שם), ובס' דרכי חיים ושלום (סי' תתל"א) הביא שבעל המנח"א זצ"ל היה נוהג לטבל את הפרי מז' המינים בתוך לחלוחית האתרוג ובירך ואכלם כאחד, בכדי לצאת שני המעלות, ואפשר דהתם העיקר הוא מין הז' ומין זה החזיק בידו, והאתרוג שאינו אלא ענין, היה מטבל בעלמא.

סדר אכילת שאר הפירות

דיני הקדימה אינו נוהג אלא בשעת הברכה, אולם אחר שבירך ואכל מהפרי החשוב הרשות בידו לאכול שאר הפירות כפי רצונו.

פשטות הפוסקים משמע דהחשיבות הוא על הברכה ולא על האכילה, וכ"כ בס' תורת חיים (סי' רי"א ס"ק ז') דעיקר הענין להקדים הוא יען שמברך עליו, דבזה מראה חשיבות אותו דבר שעליו הוא מברך ומשבח להשי"ת, אבל אם כבר בירך אין שום חשיבות בהקדמה עכ"ל, ובס' מלבושי מרדכי (סי' א' הע' ו') הביא בשם זקינו בעל שבה"ל זצ"ל דדיני קדימה נאמרו רק על הברכה, ומה שיש אוכלים בט"ו בשבט לפי סדר המעלות לסלסול בעלמא עושים כן ע"כ.

ויש הנוהגים בט"ו בשבט לאכול גם שאר הפירות כפי סדר הפסוק.

בס' מרא דשמעתתא כתב שהגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל נהג לאכול כל ז' המינים בט"ו בשבט כפי סדר הפסוק על אף שכבר בירך על פרי המוקדם, וכן מובא בלוח תמידים כסדרם דכן נהג הגה"ק מבעלזא זצ"ל [אולם אינו מבואר שם האם דוקא בט"ו בשבט], ואולי יש לבאר הטעם עפ"י מה דמצינו בחת"ס (החדשים, סוכה ו. רש"י ד"ה דבש) דבסעודת מצוה יש לאכול לפי סדר הקדימה אף שבירך כבר, והוא חידש כן בכדי ליישב הקושיא האיך ילפי' דיני קדימה מ"ארץ חטה וגו'", הרי חיוב ברכה הוא רק דרבנן, והאיך אפשר שהתורה כתבה, ותי' שלעולם עיקר דין קדימה הוא מה"ת, וילפי' מיניה לכל המצות המעשיות שיש בהם דין קדימה, כגון אם יש לפניו להפריש ביכורים או תרו"מ או לאכול סעודת מצוה דצריך להקדים את הפירות המוקדמים בפסוק ולקיים בהם המצוה תחילה ע"כ, ועפי"ז כתב בס' ויקהל משה (להגרמ"ש קליין שליט"א, ח"א עמ' שיא) דכאשר אוכלים מיני פירות בסעודת שבת יש לאוכלם כפי סדר הפסוק, אף כשכבר בירך על הפרי הראשון, מפני שיש בהם מצות עונג שבת באכילתם ע"כ, ואולי עפי"ז יש לבאר הנוהגים בט"ו שבט לאכול כל הז' מינים כפי דיני הקדימה, דכיון דיש בזה ענין לאוכלם בט"ו בשבט הרי זה נחשב כמצוה.

פירות בתוך הסעודה

ברכה על פירות בתוך הסעודה

האוכל את הפירות בתוך הסעודה, מברך ברכה ראשונה, ואף המינים שדרך לאוכלם בסעודה לשבוע, אם עכשיו מטרת אכילתו אינו לשבוע אלא בשביל ריבוי המינים, ובלא זה לא היה אוכלו, יש אומרים דצריך לברך עליו.

דעתה אינו אוכלו בכדי לשבוע מחמת הסעודה לכן אינו נחשב כחלק מהסעודה, ובס' מרא דשמעתתא הביא שהגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל בירך על הזית בט"ו בשבט אף כשאכלו בסעודה, ובתשובות והנהגות (ח"ב סי' רס"ט) מסתפק בסברא זו לגבי ברכה על הסימנים בליל ר"ה, דאף שהם מינים שאוכלים בסעודה, מכל מקום כיון דעכשיו אינו אוכלם לשביעה אלא לסימנא אינם נפטרים בברכת הפת, וכתב דנכון לברך על ירק שודאי אינו בא בסעודה.

ברכת מאכלים שמצויים בט"ו בשבט

פירות יבשים

פירות יבשים - מברכים עליהם ברכתם הראויה.

דהם ראויים לאכילה, ואף שפירות שדרכם לאוכלם חיים, כשהם מבושלים ברכתם שהכל, זהו דוקא כשנשתנו לגריעותא מחמת הבישול, אבל כשנשתנו מחמת שיבשם לא נשתנה ברכתם, וגם דדרך העולם לאוכלם גם כשהם מיובשים.

קליפות פירות

קליפות פירות הראויים לאכילה [תפוחים ועוד] - ברכתם העץ.

דכיון דראויים כך לאכילה ונוטעים אותם בכדי לאוכלם, לכן ברכתם כברכת הפרי, ובפרט דגם אוכלים אותם עם הפרי.

קליפות תפוזים

קליפות תפוזים [שנרקחו, או מסוכרים] - ברכתם שהכל.

דנחלקו הפוסקים בברכתם, דדעת הט"ז (בסי' ר"ד סק"א) דברכתם אדמה, כיון דאינו מעיקר הפרי ודינו כמו "קפריסין", ודעת המ"א (בסי' ר"ב סק"ז) דברכתם העץ דהקליפה הוא מגוף הפרי, וגם דהוי פרי כמו לגבי ערלה, והפמ"ג (א"א סק"ז) הביא העו"ת (סי' ר"ג סק"ד) לברך שהכל דהוי כאגוז רך המטוגן בדבש, והא"ר (סי' ר"ג סק"ד) כתב מספק לברך שהכל, וכן הכריע המשנ"ב (סקל"ט) בשם הדה"ח לברך שהכל, וכ"כ בחזו"א (סי' ל"ג סק"ב).

קליפות אתרוג

קליפות אתרוג מרוקחת [דהיינו כל עובי החיצון של האתרוג] כשהיא ראויה לאכילה - ברכתו העץ.

דבאתרוג עיקר האכילה הוא הקליפה, שהוא הקליפה העבה, ולכן נחשבת כעיקר הפרי, ואף שאינה ראויה רק על ידי ריקוח, הרי זה ככל פרי שאינו ראוי אלא ע"י בישול, ועי' בא"ח (פר' פנחס אות ד') ויש אומרים דבזמנו היו אוכלים רק עיקר הפרי ולא הקליפה.

לעדער

לעדער, ליקעריש [משמש מיובש ומעוך] - ברכתו שהכל.

דמרסקים אותם לגמרי ושוב מייבשים אותם ולכן ברכתו שהכל, ואף שמעורב בו קמח, הוא רק להחזיקו ולדבקו, ובשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' כ"ח) צ"ל דאירי במין שאינו מרוסק לגמרי.

שומשום

שומשום, ומיני מתיקה שעשוי מגרגירי שומשום מדובקים בדבש - ברכתו האדמה.

דהשומשום שלימים וניכרים הם, וברכתם אדמה.

קוקוס

קוקוס [קאקוס] - ברכתו האדמה, ומיני מתיקה שעשוי מפירורי קוקוס - ברכתו שהכל, ומצוי מינים שאינם מרוסקים לגמרי וברכתם אדמה.

דהם מרוסקים לגמרי ואין ניכר צורתם, ויש הרבה אנשים בעולם שאוכלים אותם כשהם שלימים, לכן כשנתרסקו ואינם ניכרים ברכתם שהכל, וכן שייך בהם הטעם שכתב בפמ"ג (משב"ז סי' ר"ב ד') דמעורב בו שאר מינים שהם משנים את טעמם בצירוף שנתרסקו, וגם שייך בהו הטעם שכתב בשו"ת מחזה אליהו (ח"ב סי' ח') לברך שהכל על מאכל שנעשה צורה אחרת על ידי שעשו ממנה מין מאכל אחר, ואותם שמוכרים מהם כשאינם מרוסקים לגמרי ברכתם כברכת הפרי.

שלוה [חטה תפוחה]

שלוה, גרעיני חטה קלופים שנתפחו בחום - ברכתם בורא פרי אדמה, ונכון שלא לאכלם אלא בתוך הסעודה, או שיאכל פחות משיעור כזית כשהם אינם שלימים.

כיון שהגרעינים לא נתבשלו כלל ורק נתפחו ע"י חום, ונחשב כאוכל דגן חי שברכתו אדמה. והתוס' (ל"ז. ד"ה הכוסס) נסתפקו האם לברך מעין שלש כיון שמין הגן הוא, ואף ד"על המחיה"

אינו יכול לומר דאינו מין מזון, יאמר "על האדמה ועל פרי האדמה", וכיון דלא מצינו שתיקנו נוסח זה לכן נשאר הדבר בספק, ולכן הביא בשו"ע (סי' ר"ח סעי' ג) דלא יאכלנו אלא בתוך הסעודה, ואפשר גם שיאכל פחות מכשיעור כזית, כשהם אינם שלימים, דאם הם שלימים אף פחות משיעור הרי הוא בכלל הספק, כיון דכל גרעין של "חטה" נחשב ל"בריה".

וקטנים יש להקל לאוכלם אף שלא בתוך הסעודה ויברכו אחריהם בורא נפשות.

הגרש"ז אולמאן זצ"ל, הגרמ"ש קליין שליט"א, דיש לצרף כמה ספיקות, א. דיש צד שברכתם בורא נפשות כנ"ל, ב. ואפילו אי ברכתם מעין ג' יש פוסקים הסוברים דאם בירך בורא נפשות על מאכל שברכתו מעין ג' יצא, ולכן לקטנים יש להקל.

ברכה אחרונה

שיעור לברכה אחרונה

האוכל הפירות שלא בתוך הסעודה, יש לדקדק שאם אכל כזית [ערך גודל קופסת גפרורים קטנה] תוך ד' מינוט דמברך לאחריהם, ואם אכל בפחות משיעור כזה, אינו מברך לאחריהם.

ואם בכוונתו לאכול סעודה לאחר אכילת הפירות, ויאכל פירות או קאמפאט מפירות בתוך הסעודה, יכוין בשעת ברכת העץ לפטור גם אותם הפירות, ואז אפילו אם אכל שיעור כזית לפני הסעודה, אינו מברך לאחריהם, דברכהמ"ז פוטרתם.

וכתבנו שיעור של ד' מינוט שמקובל שזהו שיעור של כזית בכדי אכילת פרס, ויש עוד שיטות בזה.

לדקדק בענין ברכה אחרונה

מצוי שמחמת הרצון לאכול מכל המינים (כדאי' בס' מעגלי צדק (משנת ש') דהמנהג ביום זה לקנות כל אחד לביתו מעט מכל פרי), שאוכלים מכל מין רק מעט, ואם לא אכל מהפירות או מז' המינים כשיעור הנ"ל, אינו מברך.

דהיינו מהפירות שברכתם בורא נפשות או מז' המינים שברכתם מעין ג', או משניהם ביחד כדלהלן.

גרעין של רימון או ענב

אם אינו אוכל שיעור כזית מפירות שבעת המינים, לא יאכל גרעין שלם של רימון או ענב שלם.

דהם נחשבים בריה, שפסק השו"ע (סי' ר"י סעי' א') דנכון ליזהר שלא לאוכלו אלא בתוך הסעודה, מחמת ספק ברכה אחרונה, ואם הוא עומד ליטול ידיו לסעודה ולאכול בה גם פירות, אזי אפשר לאכול בריה לפני הסעודה, ולכוין לפטור בברכתו את הפירות שבסעודה דאז ממילא אינו צריך לברך לאחר הפירות לפני הסעודה.

אכל משבעת המינים ושאר פירות

אכל כזית מז' המינים, וכזית משאר פירות, מברך מעין ג' לחוד, ואם אכל גם כזית ממין אדמה, מברך גם בורא נפשות.

שו"ע (סי' ר"ח סעי' י"ג), ובב"י הביא טעם הרא"ש שמברך רק מעין ג', כיון דשניהם פרי עין הם, ורק מפני שהם אינם חשובים כ"כ לא קבעו להם ברכה זו, ועכשיו שבלאו הכי מברך ברכת העץ, היא פוטרת גם שאר פירות, והסמ"ק (סי' קנ"א הגה' כא, ומובא בב"י) והאגודה (סי' קמ"ט) כתבו הטעם משום שהם בכלל "תנובת השדה".

חצי כזית משבעת המינים וחצי כזית פרי אחר

אכל חצי כזית מז' המינים וחצי כזית משאר פירות, מברך בורא נפשות.

בכנסת הגדולה (סי' ר"י) המובא במ"א (שם) כתב לגבי חצי כזית מז' המינים וחצי ממין שברכתו בורא נפשות שמברך בורא נפשות, כיון דאיכא כמה ספיקות, ספק אם הלכה כר"י דעל ז' המינים אפילו בפחות מכזית יברך בורא נפשות, וספק האם מברכין בורא נפשות בפחות מכזית כדעת הר"י (בתוס' ל"ט), וספק באכל כזית בין הכל שיברך בורא נפשות. וכן נקט במשנ"ב (סק"א), ובמחצה"ש הוסיף עוד סברא כיון דמצד הדין גם ז' מינים ברכתם בורא נפשות, אלא מצד חשיבותם קבעו להם ברכה מיוחדת, וכיון דאין בו כשיעור ואי אפשר לברך ברכה המיוחדת, עכ"פ לא גרע משאר אוכלים שאינן מז' מינים, ומצטרף לחצי זית ממין אחר, והוי כאילו אכל כשיעור מסתם פרי דמברך בורא נפשות ע"כ, ובשועה"ר (סבה"נ פ"ח ה"ז) כתב דכל האוכלים מצטרפין לברכת הקל שבהם.

אלא דעדיין יש להסתפק לברך מעין שלוש, דהרי אם אכל שיעור מפירות מז' המינים ואכל שיעור תפוחים מברך רק מעין ג', והיה מקום לומר דגם באכל פחות משיעור דיברך מעין ג' דהם בכלל העץ, ובאמת כתב כן בס' חסד לאלפים (להגאון בעל פלא יועץ סי' ר"י). אולם בשו"ת ארץ צבי (סי' כ"ט) הביא דדכירנא דבהיותו אצל האג"ט נסתפק בזה ולא פשטה, והוא הכריע שם לברך בורא נפשות דכיון שלא אכל רק חצי כזית מז' מינים לא חל עליו חיוב ברכת מעין ג' ואסור לו לברך, משא"כ בו"נ יכול לברך כטעמים דלעיל. וכ"כ החיד"א בספרו עין טוב (סי' י"ח אות נ"ה) לאחר שהביא מה שחזה בקו' מהרב המובהק כמהר"ר אליהו ישראל ז"ל דמברך מעין ג' כתב לחלוק דמברך בור"נ, וכ"כ בכף החיים (סק"ג) בשם כמה אחרונים, וכן הוא סתימת הכנה"ג והמשנ"ב והאחרונים שהבאנו.

אמירת התיבות בפיו קודם הכתיבה (ב)

לקרוא כמה תיבות

כתב במקדש מעט[1] שיכול לקרוא כמה תיבות ביחד, ואחר כך לכותבן. אמנם בשו"ת שבט הלוי[2] כתב שצריך לקרות כל תיבה בפני עצמה, דהיינו שיקרא תיבה ויכתבנה, ואח"כ יקרא התיבה שלאחריו ויכתבנה[3].

קרי וכתיב

בתיבות שיש חילוק בין הקריאה להכתיבה, יאמר כפי הכתיבה, כדי שלא יטעה ויכתוב כמו הקריאה[4].

שם הוי"ה

כתב בקסת הסופר[5] כשכותב בשם הוי"ה, אין צריך להוציא בשפתיו כלל, כיון דעיקר מילתא דרבנן היא, אין דנין אי אפשר מאפשר. אמנם במקדש מעט[6] כתב בשם הוי"ה יאמר יו"ד ק"י וי"ו ק"י. ויכול גם לומר יו"ד, עם ה"א, עם וי"ו, עם ה"א, שבזה אין איסור של הוגה השם באותיותיו. וכל זה בשם הוי"ה שאי אפשר לומר השם ככתבו.

שאר שמות

אבל בשאר שמות יאמר 'אלקים' 'קל' וכדומה.

פסוקים של פורעניות

כתב בקסת הסופר[7] דפסוקים שלפורעניות אין צריך לקרוא בפיו.

---

1 סימן רעד ס"ק יד. דכמו דלענין הדין שצריך לכתוב מתוך הכתב כתב בבני יונה (סימן רעד), דמהני שיראה מן הכתב שתים שלוש תיבות בבת אחת. הוא הדין מהני לקוא כמה תיבות ביחד ואח"כ לכתבן.

2 ח"ח סימן ו.

3 וז"ל "הנה ברור שאין להמקדש מעט כל ראיה מההלכה, אדרבה לשון הפוסקים צריך לקרוא כל תיבה ותיבה, משמע יותר כל תיבה בפני עצמה. אי בעית אימא מטעם טעות שזה העיקר כמו שכתבו רש"י ותוס', ואב"א מטעם הב"ח דיותר שייך בזה התפסת דקדושת הבל פיו על מה שלפניו מקריאת הרבה תיבות לפני הכתיבה, וכיון שהמציאות מראה שזה יכול לגרום לטעות (עכ"פ בדורנו אנו) פשיטא דלכתחילה ומהודר לקרוא כל תיבה בפני עצמה, ולא כמה תיבות בבת אחת. ומטעם טעות עוד יותר מהודר לקרוא כל אות בפ"ע כמובן".

ועיי"ש שהשואל הרב רבי דוד לייב גרינפעלד שליט"א יו"ר ממשמרת הסת"ם כתב דנתברר להם על ידי בדיקת הקומפיוטר למעלה מכל ספק, דזה גרם וסבת טעות הסופרים דבטבע האדם אם אומר ג' תיבות בבת אחת נשאר הרבה פעמים רושם אות אחרון בזכרונו. על דרך משל 'פדן ארם' כותב פדם ארם. 'הרס תהרסם', כותב הרם תהרסם, וכיו"ב. וזה נתברר עד עשרים פעמים. וכתב שם השבט הלוי וניכרים דברי אמת.

4 לשכת הסופר סימן ד סק"ו.

5 לשכה"ס שם סק"ו בשם הגרש"ק בשו"ת סת"ם. והביא ראיה לדבריו וז"ל "ולפענ"ד ממקומו הוא מוכרע. דהא הב"י הביא שם גם מ"ש המרדכי דרש"י גריס ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע. וכתב המרדכי מכאן יש להוכיח דספר תורה תפילין ומזוזה הסופר צריך להוציא בפיו לקרות הוא עצמו פן יטעה, רק שדברי פרעניות כגון מן וימת ואילך לא היה קורא אלא כותה (וכ"כ שם בתוס'), וכן ברוך בן נריה לפי שהן קינות וכו' עכ"ל". הרי דאפילו משום דבר שהוא פורענות יכול למנוע מלקרות מכ"ש בשם הוי"ה ב"ה דמשום איסורא יכול למנוע".

6 סימן רע"ד ס"ק יא. ושוב ראיתי שכן כתב בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סוף סימן עא) וז"ל "ומה ששאל אם לאמור השם ככתבו בעת כתיבתו, חס ושלום. רק די במחשבה לבד ויקרא בפיו יוד קי ויו קי".

7 סימן ד ס"ו. וכתב במקדש מעט (סימן רעד ס"ק יא) וצ"ע דאם כן תוכחות שבתורה ומשנה תורה נמי לא יקרא בפיו.

דיני ברכת התורה (יא)

א] אם היה ניעור כל הלילה יש מחלוקת הפוסקים אם חייב בברכת התורה בבוקר [א] ולכן טוב שישמע ברכת התורה מחבירו ויאמר לו שיכוון להוציאו והוא יכוון לצאת [ב].

ב] כשיוצא ברכת התורה מחבירו יש לענות אחריו אמן [ג] אך יזהר שלא יענה אחריו "ברוך הוא וברוך שמו" [ד] אכן בדיעבד אם ענה דעת הרבה אחרונים דיצא וא"צ לחזור [ה] ואחר ששמע ברכת התורה יאמר אח"כ איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד.

ג] עצה נוספת למי שרוצה לצאת מן הספק הוא שיכוון לצאת בברכת אהבה רבה וילמוד מעט מיד אחר התפילה.

ד] ואם ישן שינת קבע על מיטתו ביום שלפניו יכול לכתחילה לברך בבוקר אפילו לא ישן בלילה כלל [ו].

ה] אך עצה זו מועלת רק אם לא כיוון באהבת עולם של ערבית לצאת ידי חובת ברכת התורה אבל אם כיוון לצאת אין מועיל עצה זו [ז].

ו] אם היה בדעתו בשעה שבירך ברכת התורה ביום שלפניו שהברכה תפטור אותו רק עד למחרת בבוקר יכול לברך בבוקר ברכת התורה אף אם לא ישן כלל [ח].

ז] ואם אין לו מי שיוציאו בברכת התורה יכול לכתחילה לברך ברכת התורה [ט] כמו כן הנוהג לברך ברכת התורה בעצמו אפילו באופן שלא ישן כלל יש לו על מי לסמוך [י].

ביאורים והוספות

(א) לפי דעת הרא"ש והטור תלוי הדבר בשינה שזהו הפסק והיסח הדעת שמחייב לברך שנית ברכת התורה ולפי"ז אם לא ישן אינו צריך לברך כיון שלא היה הפסק והיסח הדעת, אבל לדעת ר"ת תלוי הדבר ביום חדש כמו שמברכים בכל יום ברכת השחר ולכן גם בניעור כל הלילה צריך לברך כיון שנעשה יום אחר , ודעת הפרי חדש (סק"ח) וביאור הגר"א וחיי אדם שאין לברך וכן פסק המשנ"ב דספק ברכות להקל, אך דעת המג"א (כאן בסקי"ב וסימן תצ"ד) וא"ר (סק"ט) ושו"ע הרב (ס"ז) ודרך החיים דצריך לברך.

(ב) מג"א (סי' תצ"ד) ובשו"ע הרב (ס"ז) כתב דהרוצה לצאת ידי ספק ישמע ברכת התורה מאחר ויתכוין לצאת ידי חובתו אם אפשר ואם לאו יברך בעצמו, אולם בסידור הרב כתב דיכול לברך כשיאיר היום כמו כל ברכת השחר וא"צ לצאת מאחר וע"ע שו"ת מהר"ם שיק (או"ח א) קיצור שו"ע (סי' ז' ס"ח) ובתהילה לדוד (סי' ח' סוסק"ב) מביא ששמע שהרה"ק בעל הקדושת לוי זי"ע כשהיה לו ספק בברכת התורה קרא לאחר שלא היה לו ספק ובירך והוציא את חבירו.

(ג) משנ"ב (סקכ"ח) ובשו"ע (סימן ריי"ג ס"ב) ובמשנ"ב סקי"ז דמלבד שיש מצוה לענות אמן על כל ברכה ששומע מישראל יש כאן חיוב יותר לענות לכתחילה כדי להורות בפועל שמסכים לברכת המברך.

(ד) דשומע כעונה והוי כאילו מברך בעצמו ומפסיק באמצע הברכה כ"כ בשו"ת דבר שמואל (סימן רצ"ה) הובא בדגול מרבבה ובשערי תשובה (סימן ריי"ג סק"א) ועיי' בשו"ע הרב (קכ"ד ס"ב) שכתב להחמיר ואפשר שאפילו בדיעבד לא יצא.

(ה) עיין כף החיים (סימן קכ"ד סקכ"ח) מה שהביא ממעשי רוקח על הרמב"ם (פ"א ברכות דין י"א), ובדרכי תשובה (יו"ד סימן י"ט סקל"ח) כתב דמנהג העולם לענות ברוך הוא וברוך שמו בברכת שופר אע"פ שמכוונים לצאת ידי חובתו בברכת התוקע, וכן היו נוהגים בבית מדרשו של מרן החתם סופר לענות ברוך הוא וברוך שמו על ברכת שופר ומגילה, ומרן החת"ס לא מחה ע"ז ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן נ"א) מיישב המנהג שא"צ למחות ע"ז מפני ב' טעמים: א} דקיי"ל כל העונה אמן כמוציא מפיו דמי וא"כ כשעונה אמן על חזרת הש"ץ או תקיעת שופר ומקרא מגילה הוי ליה כעונה ממש וכאומר כל הברכה בשעת עניית אמן וא"כ מה בכך שאומר מקודם ברוך הוא וברוך שמו. ב} כפי מה שכתב הרמב"ם (ס"ב דשבועות) דלאו דווקא אמן הוי כמוציא שבועה מפיו אלא ה"ה שאר לשונות דהוי קבלת והאמנת דברים דהוי כאומר אמן ולפי"ז בענית ברוך הוא וברוך שמו הוי כאמן וכאילו מאמן ואומר ברוך אתה ה' אלוקינו ואח"כ כשמסיים המברך את הברכה הוי שומע כעונה וכאילו אמר כל הברכה כולה. וגם המשנ"ב שם כתב דבדיעבד אין להחמיר.

(ו) הגהות רעק"א (סוף סימן מ"ז) דבאופן זה חייב ממה נפשך אליבא דכולי עלמא בין לדעת הרא"ש דשינה גורם היסח הדעת ובין לדעת ר"ת דהיום גורם חייב בברכת התורה דהרי עבר עליו הלילה וכבר ישן שינת קבע וכן נהג למעשה המהר"ם א"ש וכן נהג מרן החת"ס שצוה לאחד שישן ביום שינת קבע להוציא ידי חובתו, אך כ"ז בישן שינת קבע שינה גמורה לפחות חצי שעה ואף שישן בבגדיו נחשב לשינת קבע כי כך הוא הדרך לישון ביום.

(ז) שו"ת התעוררת תשובה (ח"א סימן רצ"ו) שו"ת לבושי מרדכי (ח"א סימן י"ט), ובאמת לפי המשנ"ב סקי"ג כל מי שיושן ביום נכנס לספק חיוב ברכת התורה ויש לו לכוון באהבת עולם של ערבית לפטור חיוב ברכת התורה, וטעם הדבר שאינו מועיל עצה הנ"ל באופן זה הוא פשוט דשוב אין כאן ממה נפשך שמצד ההפסק שינה של היום הוא כבר יצא באהבת עולם ושוב זה תלוי במחלוקת של הניעור בלילה.

(ח) כ"כ בשו"ת קרן לדוד (או"ח סימן נ"ט) ואין בזה משום גורם ברכה שאינה צריכה כיון שעושהו כדי למנוע עצמו מליכנס לספק פלוגתא, ובביאור הלכה (סימן ח' סי"ד ד"ה וי"א) כתב עצה זו לענין ברכה על ציצית שיכול לכוון שהברכה לא תפטור רק עד שיפשטנו בבית המרחץ ואז יכול לברך אח"כ לכו"ע אמנם לגבי ברכת התורה לא הביא המשנ"ב עצה זו.

(ט) כמבואר במג"א סקי"ב ובברכי יוסף סקי"ב.

(י) כמו שכתב המג"א סימן תצ"ד דכן נראה עיקר, ובשו"ת השיב משה סי' ב' , שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' א', ובערוך השולחן סכ"ג כתב "כן המנהג פשוט ואין לשנות" וכן נהג רבינו הקדוש מסאטמאר זי"ע לברך בעצמו ברכת התורה אפילו שלא ישן וכן הוא עפ"י המקובלים בשם האר"י דחייב לברך כל ברכת השחר בכל יום, ובכף החיים כתב דבמקום מנהג ובפרט אם הוא נגד האר"י ז"ל לא אמרינן ספק ברכות להקל עיי' כף החיים סימן מ"ו סקמ"ט סימן מ"ז סקכ"ו.

י"ג שבט

הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תק"ב, ונקרא שמו בישראל על שם זקינו הרה"ק ר' מרדכי יפה בעל הלבושים זי"ע, והוא גם חתם עצמו שמו מרדכי יפה, בעת שהי' ילד קטן עבר פ"א דרך עירם הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זי"ע, ואביו הלך להקביל פניו ביחד עם בנו, והתאונן לפניו על בנו שאין לו התמדה בתורה, וביקשו שיברכהו בהתמדת התורה, אמר הרה"ק מקארלין לאביו שיניח את בנו אצלו לכמה רגעים, ואח"כ ילך לביתו, והרה"ק שכב על מטתו, ולקח את הילד וקירב אותו אל לבו במשך זמן מועט, לאחר מכן אמר לאביו, הוכחתי את בנך מעתה ילמוד בהתמדה, לימים כאשר סיפר הרה"ק מלעכאוויטש עובדא זו אמר שלימד אותו באותה שעה כיצד לעשות בעלי תשובות, עוד בימי נערותו נתייתם מאביו, ויחמלו עליו בני העיר, ושכרו לו מלמד שילמוד עמו, אבל הוא מיאן ללמוד, ויצא אל היער אשר הי' סמוך לעיר, ושהה שם שעות ארוכות בהתבודדות בינו ובין קונו, אבל נפלאות יסופר שבהיותו עלם צעיר כבן י"ב שנה כבר דרש בבית הכנסת הגדול שבווילנא פלפול נפלא שהפליא כל שומעיו.

רבותיו

מתחלה נסע להרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, והרה"ק מבארדיטשוב זי"ע חיבבו מאד, ואמר "על ר' מרדכי'לע שלי עומד שליש עולם", והוא לא הי' יכול לסבול את זה, ובא אל הרה"ק ר' שלמה מקארלין זי"ע, כשדרך על מפתן ביתו של הרה"ק ר"ש מקארלין אמר לו אברך שהבארדיטשובער אמר ששליש עולם עומד עליו אל ידרוך על מפתן ביתי, אמר א"כ כאן המקום שלי "ווי מען האלזט און מען קושט דארט דארף מען אנטלויפן, און ווי מען קניפט און מעט בייסט דארט דארף זיין מיט הארט", ונתדבק מאד אליו, ועיקר מדרגותיו במעלות העבודה והיראה קיבל מרבו מובהק זו, והעיד על רבו הקדוש שהי' מכיר שיחת עופות שיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת, כל מה שמפורש בגמ' (סוכה כח.) על רבן יוחנן בן זכאי, ולא העלים ממנו כל זה.

הנהגתו

לאחר פטירת רבו התיישב בליטא – ע"פ ציוו רבו – בעיר לעכאוויטש והתחיל לנהוג עדת ישראל, והעמיד תלמידים רבים שנודעו ביראתם ובצדקתם הגדולה, כעדותו של הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוש זי"ע – שאליו נסע לעתים קרובות לאחר פטירת רבו – כי מגדלותם העצומה של תלמידיו "שהיו מוחזקים לבעלי רוח הקודש וגילוי אליהו" מלמד במקצת על רום מעלת רבם הקדוש, והוא אשר הפיץ ופירסם את תורת החסידות בליטא, כאשר גילה תלמידו הגדול הרה"ק ר' משה מקאברין זי"ע, כי הרבה נשמות גבוהות ירדו למדינות ליטא, ולא הצליחו לפעול מאומה, עד שבא רבינו ובכח קדושתו הגדולה הפיח רוח חיים בעצמות היבשות.

ימי ההילולא

י' שבט

- רבי מאיר קצינעלנבויגן ב"ר יצחק (מהר"ם פדווא) - שכ"ה
- רבי נתן אשכנזי מבראד ב"ר צבי בעל חכם צבי - תקל"ח
- רבי שלום מזרחי דידיע שרעבי (סיור הרש"ש) - תקמ"ב
- רבי שלמה לוצקער מסקאהל ב"ר אברהם (תלמיד המגיד) (דברות שלמה) - תקע"ג
- רבי יחיאל מפאקשאוויניצע ב"ר מאיר מדזיקוב - תרפ"ח

י"א שבט

- רבי יודא צבי מסאמבור ב"ר אורי תרע"ט
- רבי נתן דוד דייטש ב"ר יוסף יחיאל (דברי דוד) - תרל"ט

י"ב שבט

- רבי יעקב יצחק מפאלטישאן ב"ר יוסף יהושע מבאטשאטש – תרמ"ה
- רבי דוד יהודה לייב מקאזאטין ב"ר אברהם יהושע העשיל מסקווירא – תר"פ נפל בידי הפורעים האוקראיינים הי"ד
- רבי מאיר אטליס - תרפ"ז

י"ג שבט

- רבי משה דן טוועריסקי מסקווירא ב"ר אברהם יהושע העשיל מסקווירא – תר"פ
- רבי מרדכי מלעכוויטש ב"ר נח - תק"ע
- רבי יום טוב נעטיל מטשעכוב ב"ר מנחם – תקע"ז
- רבי יוסף מנחם (ר' יוזפא) מנאנאש ב"ר יעקב - תקפ"ט

י"ד שבט

- רבי יעקב יהושע אב"ד פפ"ד ב"ר צבי הירש (פני יהושע) - תקט"ז
- רבי יחיאל מאלכסנדר ב"ר שרגא פייבל מגריצא - תרנ"ד
- רבי אהרן ארי' מנאדבורנא ב"ר ישכר בער (יד אהרן) – תרנ"ז
- רבי ארי' לייבוש מאפטא ב"ר יוסף זכריה מנחם מסליפיא [ב"ר חיים דוב מיאנוב] (ישמח צדיק) - תרפ"ט

כל עצמותיו תאמרנה

עבודתו שבלב זו תפילה הי' בכח רב ובקול חוצב להבות במסי"נ ממש, וכל מי שהי' שומע תפלתו הי' נמס לבו כמים ומתעורר לתשובה שלימה, קולו הי' צרוד כל היום כי ניחר גרונו בעת התפלה, ובעת התפילה הי' ניתז על הקיר שממולו טיפות דם מגרונו שהתאמץ לצעוק.

פ"א נועדו יחדיו הרה"ק ר' נתן משידלאווץ עם הרה"ק ר' אברהם מסלאנים זי"ע, ושאל מוהרנ"ד את ר"א מה הוא הדרך של לעכאוויטש השיב לו כשאומר דבור יוצא מתחת עקביים עד כל עצמותי תאמרנה, וסיפר הוא בעצמו שבעירתו התייגע מאד בברכות השחר, במלים וכוף את יצרנו להשתעבד לך, והי' מאריך בזה כמה שעות, וסיים ועכשיו אני עושה את כל זה בכהרף עין.

פ"א הי' בעיר לעמבערג, אמר, נודע לי שיש ציפור המזמרת ומשוררת להשי"ת בהתלהבות כה רבה עד שגופה מתפקע ומתה, אני מתפלל להקב"ה ונשאר בריא ושלם, אם כן מה ערך יש לתפילה שכזו, למחרת קידש וטיהר את עצמו, וערך את תפלתו בכוחות על אנושים עד שמרוב התלהבות נסדקה הראי' שלו, והי' בסכנה גדולה, והרופאים ייאשו אותו, טען לפני השי"ת וכי רצוני הי' שאתפלל רק תפלה אחת כזו, אני רוצה להתפלל עוד, ועזרו השי"ת וחזר לאיתנו, לימים נזדמן עוד פעם ללעמבערג, והיו אצלו המון רב חסידים, ועבר הדאקטער שייאשו אז, וראה שם אנשים רצים, שאל אותם לאן הם רצים, אמרו לו כי הצדיק מלעכאוויטש הוא פה, תמה הדאקטער ואמר העוד הוא חי, נשבע אני שהוא חי בלי ראי'.

וצדיק באמונתו

נודע הי' ליסוד האמונה בדורו, ועבד כל ימי חייו על אמונה פשוטה, שלשה דברים העיד על עצמו: א. מיום עמדו על דעתו, לא הי' אומר "דאגה'ען טאר מען נישט, נאר די דאגה מעג א מענטש דאגה'ען, פארוואס עד דאגה'עט", ועוד הי' אומר: כל אדם צריך להאמין באמונה שלימה שיש לו אמונה שהשי"ת הוא סיבת כל הסיבות, ואף שאין באפשרותו כעת להאמין מפני שעבים מכסים אותו, "מכל מקום צריך שיהי' לו אמונה שלימה שיש לו אמונה..."

פ"א באו לפניו שני אנשים עם טענותיהם, האחד הי' לו חנות, והשני שכר חנותו לידו, באותו סחורה שיש לו, וטען הראשון שהוא מקפח פרנסתו, והשני טען איך יכול לומר שאני מקפח פרנסתך הלא הוא נגד מאמר חז"ל "אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו" ואמר לפניו שטענות שניהם צדקו יחדיו, אלא שנתחלפו ביניכם, הראשון הי' צריך לטעון "שאין אדם נוגע וכו', והשני הי' צריך לטעון איך אני פותח ליד הראשון ואני מקפח פרנסתו, ואז הי' שניכם צודקים וגם לא הי' ביניכם תרעומות. פ"א ראה יהודי פשוט מתהלך בשוק בטל, שאלו למה אינו לומד קצת גמרא או עין יעקב, אמר לו היהודי שאינו יודע כלום התחיל לחזור אתו הי"ג אני מאמין הרבה פעמים בלי מספר עד שהשריש בלבו אמונה גדולה.

ימי ההילולא

ט"ו שבט

- **רבי נחמי' הלוי מדובראוונא ב"ר אברהם בירך** (דברי נחמי') - **תרי"ג**
- **רבי גדליהו אהרן מליניץ ב"ר יצחק יואל** (חן אהרן) - **תרל"ח**
- **רבי ישראל יוסף לאבין** (חתן מהרי"א) **מזידיטשוב ב"ר יעקב נפתלי הירץ - תרס"ב**
- **רבי שלמה דוד יהושע מראדזימין ב"ר יעקב ארי' - תרס"ד**
- **רבי שמעון** (השני) **מיערוסלאב ב"ר בונם מנחם מנדל - תרע"ה**

ט"ז שבט

- **רבי דוד מקאלמייא ב"ר שלמה** (תלמיד הבעש"ט) - **תק"ס**
- **רבי אשר צבי אב"ד קארעץ ב"ר דוד** (תלמיד המגיד, מעין החכמה) - **תקע"ז**
- **רבי חיים מרדכי מרגליות** (שערי תשובה) **ב"ר מנחם מאניש - תקפ"ג**
- **רבי יעקב שמשון דאנציג מקראקא** (תלמיד הנוע"א) **ב"ר אליעזר - תקצ"ז**
- **רבי ברוך שלום ב"ר מנחם מנדל מליובאוויטש - תרכ"ט**
- **רבי יעקב ב"ר דוד מזאבלטאב - תרמ"א**
- **רבי שלום מרדכי הכהן שבאדרון מבעריזאן ב"ר משה הכהן** (שו"ת מהרש"ם) **תרע"א**
- **רבי יעקב יצחק מקאלושין ב"ר אברהם אלחנן מדומברובא - תר"פ**

י"ז שבט

- **רבי משה מקיטוב ב"ר שלמה** (תלמיד הבעש"ט) - **תרצ"ח**
- **רבי דוד לייב מגיד ב"ר צבי הירש מנאדבורנא - תר"ט**
- **רבי יחזקאל מקאזמיר ב"ר צבי הירש - תרט"ז**
- **רבי חיים פלאג'י מאיזמיר ב"ר יעקב - תרכ"ח**
- **רבי חיים שמעון שפירא מטלוסט ב"ר דוב בערצי - תרס"ד**

יצא מפתח ביתי עבור כסף כי האמין שפרנסתו תגיע לביתו, ב. לא דאג ליום מחר, ואף לא משעה על חברתה, ג. מימיו לא חסר לו מאומה, הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוש זי"ע הפליג פ"א במדרגת אמונתו, וטהרת מדותיו שהן מעין דרגת אדם הראשון קודם החטא, גם להבאים אליו לימד בעיקר את האמונה פשוטה, והי' אומר: אני לא באתי לעולם בשביל לעשות מופתים או להשפיע ליהודים גשמיות וכדו', ובאתי רק להשפיע עבדות השי"ת בדרך אמונה, אכל כשיהודי בא אצלי וצריך ישועה בגשמיות אנחט אומרים לו שישאר אצלנו על שבת, ובשבת אנחט משפיעים לו הרבה אמנה בהירה ופשוטה, עד שנושע בעצמו בשל האמונה הבהירה, והוא יכול לעזור לעצמו ישועה בכח האמונה.

הרבה מאמרים מענין אמונה נאמרו משמו, הוא

פועל ישועות

גם גדול הי' כוחו ליפעול ישועות, פ"א בא לפניו אחד מאנשיו והזכיר לפניו מצבו הרע בפרנסה וכי לרש אין כל, אמר לו לך תביא לי שלושים רו"כ, והאיש משתהא הלא הוא הזכיר עצמו שאין לו כסף והרבי אומר לו להביא לו, ונשאר שם בעמידה, וישאלהו מה תעמוד הלא צויתי לך אמר לו מהיכן אקח, אמר לו לך לרחוב ותביא לי, והנה אך יצוא והנה לנגדו חבירו סוחר גדול, ויאמר לו הסוחר טוב שראיתיך, אני צריך עכשיו סחורה כזאת וכזאת הילך מעות ותתחיל לקנות עבורי, ויקח שלושים מעות רו"כ ונתן לרבו, ומאז התחיל להצליח כברכת רבו הק' עליו.

פזר נתן לאביונים

גדול הי' כוחו במדת הצדקה, אמר כל לילה לפני השינה אם נשאר אצלי פרוטה אחת שלא חלקתי לצדקה לא אוכל לישן כל הלילה, "ער רייבט מיר אפ די זייטן א גאנצע נאכט" אמנם בשכבי על מטתי ולא נשאר אצלי אפי' פ"א אז אשכבה ואישן במנוחה. פ"א הי' רעב גדול במדינת ליטא והוא חילק מכיסו לאנשים הרבה, ויתמהו אנשים מאין תמצא לו כל הכסף, כידוע להם שמעולם אין ת"ו מעות מזומן, ויאמר אליהם תדעו כי אצלנו מתגוללים זהב תחת הספסלים לרוב, אך אנחנו מקבלים לעת הצורך כפי ההצטרכות ולא יותר.

ונשמע פתגם המלך

קשור הי' לחסידיו ודאג לכל אחד ואחד את מצבם כל היום אפי' את אשר אינו אצלו ממש, אלא במקום אחד גם לזה אותו ברוח קדשו, פ"א הזדמן לאחר מתלמידיו ושמו ר' מאיר להיות בר"ה ביריד לייפציג, והיות שדרכו הי' כל שנה להיות אצל רבו בר"ה ועכשיו נמצא בין אנשים אשכנזים מה שלא רגיל עד כה, ונפלה עליו כבדות גדולה עד כי לא הי' ביכלתו לפתוח פיו להתפלל, ויעמוד כאבן דומם בטמטום הלב ובעצבון רוח כאלם, והנה פתאום נשמע קול באזניו קול רבו הקדוש בזעקו "המלך" לפני העמוד, ויתעורר התלמיד מאלמתו, ויפתח לבו ומוחו והי' לו הארה גדולה, ויתפלל כדת כראוי וכנכון כבכל שנה אצל רבו הק', וכאשר בא אח"כ אל רבו ונכנס אל הקודש פנימה לקבל שלום שמע שרבו, אומר: "נשמע פתגם המלך" אז א איד זאגט המלך נשמע גם בלייפציג ואמר לו לתלמידו "מאיר'ל איז ווער".

הצנע לכת

שנא מאד את הפרסום והרעש ועשה כל דבר בהצנע לבל יודע מזה שום איש, והי' רגיל לומר פרסום הם המלים פו"ר ס"ם, הגורל של הס"ם, אמר עליו תלמידו הרה"ק מהר"מ מקאברין זי"ע: שהוא בקי נפלא בכל חלקי התורה, בבלי, ירושלמי, תוספתא, ספרא, בספרי פוסקים ראשונים ואחרונים וכל כתבי האריז"ל, וביקש מהשי"ת שלא יתוודע הדבר, ורצון יראיו יעשה, עד שנחשב בעיני מתנגדיו לעם הארץ, ואמר, שפלא גדול הוא הדבר, שהמתנגדים דברו עליו שהוא עם הארץ, ושכחו את דרשתו שדרש בווילנא בהיותו בן י"ב שנה, ובוודאי זה היא כח תפלתו.

אחד מאנשיו הי' עובד ביער ע"י לעכאוויטש בנסירת עצים, פ"א נפל איזן על רגלו ונשבר לו הרגל לגמרי, והיסורים והכאבים הי' עד אין לשער, והביאו אותו על מיטה אל רבו, וקהל רב ליוו אותו, אמר הרה"ק מלעכאוויטש למשמשו שיגרש את כולם, וישכבוהו על מטתו, ועמד על ידו וחזר לפניו את הברכה שני' של שמונה עשרה "מכלכל חיים בחסד", וכל מילה ומילה תירגם לו באידיש, עד שבא להמלים "רופא חולים", וגם זה תירגם באידיש, ואמר לו שיענה אחריו, ואח"כ שאלו אתה מאמין בזה, וענה כן, אמר לו, דובר שקרים לא יכון, והתחיל לומר עוד פעם הברכה ושאל עוד פעם אתה מאמין, וצעק בקול אני מאמין, שוב אמר לו עדיין אינך מאמין כמו שצריך, וחזר פעם שלישית, עד שצעק בקולי קולות בבכי' רבה ואמר רבי אני מאמין, אמר לו א"כ למה אתה שוכב, קום, וירד מהמטה בריא לגמרי, ואמר לו תן מכה חזקה על הארץ, ונתן מכה גדולה כמו לפני השבר, אמר לו עכשיו תשכב במטה ג' ימים בגלל עין הרע, ולא יתפרסם שהי' נס, ואמרו צדיקים על מעשה זו, שגדול הי' הנס האחרון יותר מן הראשון, כי כולם שכחו מזה, כרצונו שלא יתפרסם הנס, וכן הי', כי מקודם ותהום כל העיר, וכולם שכחוהו אח"כ.

מלאך הברית

הי' נודע למוהל מומחה, ומאד הי' מהדר במצוה זו, והשתדל לקיימו בכל עת, ולא דחה שום אדם שבא לכבדו במוהלות, והתבטא עליו תלמידו המובהק הרה"ק ר"מ מקאברין זי"ע שהוא הי' מלאך הברית באמת, והוסיף לומר: ראוי הי' לבוא משיח בימיו, אך נתעכב בגלל הדור שלא הי' ראוי,

פ"א התכבד בערב שב"ק בשתי בריתות בשתי כפרים זה בדרומו וזה בצפונו, והבטיח לשניהם שיבוא, למחרת כאשר חזר מהב"מ, הי' עייף מאד מן הדרך, חסידיו שראו זאת תמהו אם הדבר כל כך קשה לא הי' צריך לקבל רק ברית אחד, השיב להם בזה הלשון "כל ילד שהנני מל, מובטח לו שישמר מן החטא...", ופלא היא הדבר שעל קברו גדל עץ הדס, אשר רומז למלאך הברית הנקרא 'הדס' כמובא בזוה"ק על הפסוק (זכרי' א, ח) "והוא עומד בין ההדסים".

מעות ארץ ישראל

אהבה רבה שררה בינו ובין הרה"ק הכהן הגדול מאחיו ה"ה ר' אברהם מקאליסק זי"ע, על אף שמעולם לא ראו זה את זה, היו קשורים זה לזה, עד כדי כך שהרה"ק מלעכאוויטש הי' מצייר את דמות דיוקנו של הרה"ק מקאליסק, קומתו ותואר מראהו, וגם את המלבושים אשר הוא לבוש בהם, ומאידך הי' הרה"ק מקאליסק מצייר דמות דיוקנו של הרה"ק מלעכאוויטש, הרה"ק מקאליסק הרבה לדבר אודות גדולתו של הרה"ק מלעכאוויטש, יסופר שפ"א שמע רבי אברהם את תפילתו של אחד מבאי בית הכנסת, נענה ואמר: מן הנראה ביקר הלה בלעכאוויטש, ובדקו אחריו ומצאו שכן הוא הדבר...

הרה"ק מקאליסק זי"ע (שהוא הי' מנהיג החסידות בטברי' על מקומו של הרה"ק ר' מענדל מויטעפסק זי"ע) מינה אותו לממונה על מעות של החזקת ישוב ארץ ישראל, הרה"ק מלעכאוויטש קיבל את המשימה בכל נפשו, ועסק בכך במסירות נפש עצומה, בכל עת ובכל זמן, כפי שמתאר זאת בנו הרה"ק רבי נח מלעכאוויטש זי"ע באגרת קדשו וז"ל: ובפרט מאאמו"ר ז"ל נ"ע אשר ידוע לכל, מעת אשר צדיקי הדור העמיסו עליו משא השם בעול מצוה זו אשר יט שכמו לסבול משאם באהבה וחיבה, בחבת הקודש להחזיק את יושבי'... ולא התחיל שום מצוה בתורה ובתפלה בלתי לד' לבדו, לייחד ביחוד מצוה זו... כמו שנאמר והתפללו אליך דרך ארצם' ארץ החיים סלה, ויום ולילה לא ישבות, ולא הונח לו כי אם להעיר לבות בני אדם להרגילם ולהחזיקם במצוה זו, וכמעשהו בחול, מעשהו הי' בקודש אשר לא שבת ממלאכתו בשבת ויו"ט, ואפי' ביוה"כ הי' דורש ומקיים להזכיר תמיד את ירושלים על ראש שמחתו, וכפי חכמת אלקים אשר הי' בקרבו לקרב לבבות בני אדם ביראת אלקים, ובפרט במצוה זו, יותר מכדי יכלתם הי' עומס עליהם מעשה השם, כפי שורש נשמותיהם, ושתל ונטע מצוה זו בתעלומות חכמתו, וקבע עתים לנתינתם בכל עת אשר יבואו את הקודש פנימה, קודם תורתם ותפלתם ליחד בייחוד מצוה, ואפילו למי שאין לו פרוטה לפורטה, הי' מזהירם שיהי' זה קודם לקידוש היום של שבת... והרבה שמענו ממנו סודות התורה ורזין דאורייתא במצוה זו אשר קצה היריעה לאין קץ לדבריו הק'....

ובא השמש

בשנת תק"ע השיא את נכדו שנתגדל בביתו ה"ה הרה"ק ר' שלמה חיים (פרלוב, מקודינאב) בן לבנו רבי אהרן (חתן הרה"ק ר' אשר בן הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זי"ע) שנלב"ע בדמי ימיו, החתונה היתה אמורה להתקיים בעיר סטאלין אצל המחותן אבי אמו של החתן, והרה"ק מלעכאוויטש לא רצה לנסוע להחתונה, אבל אחר הפצרת חסידיו נעתר להושיב בית-דין של שלשה שיפסוק בדבר, ויהי כאשר פסקו הללו כי מצד היושר חייב הוא לנסוע נאנח עמוקות באמרו: אלעס איז פארפאלן..., ונסע לסטאלין, ביום ה' י"ב שבט הגיע אגרת להרה"ק מלעכאוויטש אותה שגר הרה"ק מקאליסק זי"ע לפני פטירתו, (שנסתלק לפני כמה ימים ביום ד' שבט, מקובל בין החסידים, שכאשר נסתלק שם בעיר טברי', נפלה המנורה בביתו של הרה"ק מלעכאוויטש, מיד הכריז הרה"ק מלעכאוויטש באנחה כבידה "כבה נר המערבי") אשר כל תוכנה היתה "מחד תהי' אתי עמי במחיצתי"....

יצאה נשמתו באחד

ואכן למחרת ביום החתונה יום ועש"ק י"ג שבט, כשהרגיש הרה"ק מלעכאוויטש כי קרב עת הסתלקותו, לקח את ציציותיו בידו האחת ובשניה אחז בזקנו, ואמר בניגון: "א-ל חי חלקנו צורנו, צוה להציל ידידות שארנו משחת, למען בריתו אשר שם בבשרנו", במשך פעמים רבות, עד שהחזיר את נשמתו הטהורה ליוצרה, באמרו מלים "א-ל חי", בן חיי"ם שנה, לדאבון לב המוני חסידיו, שהגיעו מקרוב ומרחוק להשתתף בשמחת רבם, לאחר פטירתו מצאו אצלו ב' כיסים באחד הי' מונח ל"א מטבעות כמנין א"ל, ובאחד הי' מונח י"ח מטבעות כמנין ח"י, (איתא בכתבי האריז"ל כי א"ל ח"י היא שם של שמירת ברי"ק) ומנו"כ שם בסטאלין, וקיימו אז "מעבירין המת מלפני הכלה" (כתובות יז.), כאשר ערכו את החתונה בו ביום, הרה"ק ר' אשר הי' כאבן שותק כל אותו היום, עד שבת קודש שהלך לקבל שב"ק ועבר לפני התיבה והגיע אל הפסוק "להגיד כי ישר ה'..." שהה זמן רב, עד שהשמיע פסוק זה בקול אדיר, ואז נתיישב דעתו קצת, לאחמ"כ אמר: בדין הי' ללוותו למנוחתו בתופים ובמחולות.

י"ד שבט

הגה"ק רבי יעקב יהושע פאליק זי"ע בעל "פני יהושע"

צור קודש מחצבתו

הפני יהושע נולד בעיר קראקא בשנת תמ"א לאביו הרה"ק ר' צבי הירש ולאמו מרת מרים שהיתה בת בתו של הגאון האדיר רבי יהושע אב"ד קראקא בעמח"ס מגיני שלמה, ועל שמו נקרא הפנ"י בשם "יהושע", ולאחר זמן הוסיפו לו השם "יעקב" בעת שנפל למשכב לסימנא טבא, ואמרו שהוא ע"ד יעקב אבינו לא מת.

במעלליו יתנכר נער

כמו שחר טל ילדותו עלה כבר ראו שלגדלות נוצר ועלה על בני גילו לחדש חידושים בסברות ישרות ובספרו הגדול פני יהושע מזכיר חידושים שחידש בימי ילדותו.

בהגיעו לגיל ט' עבר עם אביו לגור בעיר ריישא ולמד שם אצל המרא דאתרא הגאון ר' שמואל, ומשם חזר לעיר מולדתו קראקא ללמוד תורה מפי הגאון ר' גבריאל מניקלשבורג, ועוד הרבה ישיבה ללמוד תורה מפי הגאונים רבי יוסף אב"ד טיסמעניץ, ורבי חיים רייצעס בלעמבערג.

האיש מקדש

ויעקב איש תם יושב באהלה של תורה עמל ויגע בה ואין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, וכשמן תורק כן שמו הטוב הלך לפניו ובעת הגיע לפרקו השתוקקו רבים וטובים להביאו אל ביתם ולקחתו לחתן לבתם, ואחד מראשי קהל לעמבערג המעטירה איש חשוב ונערץ ר' שלמה הלוי לאנדא זכה בו והכניסו לביתו, ושם בלעמבערג מיד אחד חתונתו כבר החל להרביץ תורה ולהרצות שיעורים לבחורים ואברכים שרבים מהם הי' מבני גילו, ולא עברו ימים רבים ונתמנה ע"י רב העיר למשגיח על הישיבות בעיר ומבלעדו לא יוכל איש להגיד שיעורים לגדולים ולקטנים.

וידר יעק״ב נדר

ביקש יעק״ב לישב בשלוה קפצו עליו צרות יגון ואנחה באבדו את זוגתו הרבנית ובתו הקטנה וכל רכושו, ובראש ספרו פני יהושע מגולל באורך ובאנחה תלאותיו וגם הנסים שאירעו לו אז, וכדאי להעתיק לשונו הזהב שם: ״הנה קיבלתי עלי לחובה ונדרתי בעת צרתי ביום חרון אף ה׳ יום ג׳ כסליו שנת תס״ג לפ״ק בק״ק לבוב, שלו הייתי בביתי ורענן בהיכלי עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולי, ופתע פתאום היתה מעיר לגל הפוכה כמו רגע, לא חלו בה ידים וקול זעוה לא שמענו כי אם הבערה יצאה לחלק ומראה אש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמנותינו ובחלונינו ע״י כמה חביות גדולות ונוראות מלאים פולוויר שהיתה לשריפת אש עד שנהרסו הבתים ממקום מגורתם, כמה בתים גדולים ובצורת חומה עד לשמים, הושפלו לעפר ערו ערו עד היסוד בהן, ונהרגו כששה ושלושים נפשות קדושות מישראל.

ובתוך החללים היתה גם כן מגרי ביתי זו אשתי הראשונה נ״ע ואמה ואבי אמהעד שהגיע גם כן לצרת הבת בתי הקטנה, אחת היתנ לאמה וחביבה עלי ביתר שאת, וגם אנוכי הייתי מן הנפילים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ובאתי בעמקי מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כובד משא מהגלים שנפלו עלי, לא נתנני השב רוחי, ידי ואיברי אינם ברשותי, אמרתי גזרתי, בדמי ימי אלכה, ומתיירא הייתי שלא יעשה ביתי קברי לנסקלין ולנשרפין לנהרגין ונחנקין, ארבעתן כאחת עלי היו ודין ארבע מיתות לא בטלה ממנו, זאת ועוד אחרת שקורות הבית ריהטיו ועציו ואבניו נדמו עלי כעדים גמורים, אמרתי פן יפגע בי להיות יד העדים בי בראשונה להמיתני.

אמנם בחמלת ה׳ עלי לא נתנני אלוקים להרע עמדי וכמו ערך שליש או רביע שעה אחד ששקט קול המפלה עדיין קול שפעת המולה המון לאלפים ולרבבות הולך וסוער הרומסין על הגג ותבקע הארץ לקולם, ורבים אשר המיתו ברמיסתם יותר מאשר בראשונה אף שכוונתם להציל ולפקוח הגל, סוף דבר כבר יצאתי מכלל וודאי ספק נפשות לידי ספק.

אז אמרתי עודני בתוך הגל אם יהיה אלוקים עמדי והוציאנו מן המקום הזה לשלום ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים לא אמנע עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיות הש״ס ופוסקים וללון בעומקא של הלכה אף לינות הרבה בענין אחד ובזה חשקה נפשי לילך בעקבות אבותי ה״ה אבי אמי רבתא הגאון ור״מ דק״ק קראקא שחיבר ספר מגיני שלמה ליישב קושיות התוס׳ על רש״י ז״ל וליישב מה שמניחין התוס׳ בתימה, ולעת ההיא עדיין לא זכינו לאורו של הספר הנ״ל רק מאשר אבותינו סיפרו לנו ולמשמע אוזן תאבה נפשי ללכת גם אני בדרכיו.

אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבי שמע ה׳ בקול עניי, ונתן לי מהלכים בין העמודים, כמין שביל ממש נעשה לי ויצאתי בשלום בלי פגע וחבל, אז ידעתי נאמנה כי מה׳ היי הדבר ממש במקום שאין מצילין, מאז והלאה שמתי הדברים אל לבי שיהא עיקר לימודי בדבר החלכה בהש״ס ופוסקים ושלא להעלות בכתב שום דבר בעניני הדרוש או שאר לימודים שהם רחוקים ממרכז לימוד האמת אם לא לעתים רחוקות רק כל זמן שיתחדש לי שום דבר בסוגיית הגמרא או בפרש״י ותוס׳ והי׳ הדבר נוטה בעיני שהוא על צד דרך לימוד האמיתית לפי דרך קדמונינו ורבותינו אותה אבחר ואקרב לכתוב בספר הזכרונות... הלא כ״ד זעירא דמן חבריא אוד מוצל מאש נאום הצעיר יעקב יושע בלא״א מוהר״ר צבי הירש זצלה״ה״

ואכן קיים את נדרו ובשנת תצ״ט הוציא לאורה ספרו הגדול, ומקובל שאחרי שנעשה לו הנס קיבל עליו לישב שתי שנים ללמוד בבית הכנסת מדי יום י״ח שעות ברציפות, ובחורף מן הקור הגדול נקרשו שערות זקנו מן הגליד, והביאו לו מים חמין לרחצו, ואז סידר החידושים להביאם לדפוס וקודם שהחל לחבר את חיבורו גמר את הש״ס ל״ו פעמים בעיון.

על כס הרבנות

אחרי חורבן ביתו בנה הפנ״י שנית את ביתו עם בת נגיד וצדיק ר׳ יששכר בער מלעמבערג וגמר אומר לעזוב העיר לעמבערג כי בגודל מידת טובו ורב חמלתו חשש שבכל עת שיראהו חותנו הראשון יתעצב אל לבו שיזכר צרת הבת, ועבר לעיר קארוב ומשם לעיר טארלא בה נתקבל לאב״ד וו״מ ונהרו אליו שם תלמידים רבים לדרוש תורה מפיו, והקים בנין לישיבתו שעמד על תילו עד המלחמה האחרונה והי׳ נקרא בפי כל ״בית המדרש של הפני יהושע״.

בשנת תע״ד והוא בן ל״ג שנה התקבל לשמש ברבנות בעיר לינסק עפ״י המלצת החכם צבי שהעיד על רוב גודלו.

בשנת תע״ח נתרוקן כס הרבנות בעיר הגדולה לעמבערג כי רבם הגדול החכם צבי נפטר, או אז נמנו וגמרו ראשי וטובי העיר להמליכו עליהם ולתת כתר מלכות הרבנות של העיר לעמבערג על ראשו והוא הי׳ אז רק בן ל״ו שנה.

גם שם בלעמבערג הרבין תורה והשפיע מהודו לתלמידים ובית מדרשו נתפרסם בכל מדינת פולין למרכז תורה שמשם יצא תורה והוראה לישראל, ומסופר ששם בלעמבערג למד אצלו המגיד הק׳ ממעזריטש זי״ע, כמו״כ ידוע שמרן הבעש״ט הק׳ קודם שנתגלה הי׳ משמש זמן מה כשוחט בלעמבערג, והפנ״י ציוה פעם לכל השוחטים מהגליל שיבואו לפניו להראות את חלפיהן, כשהוציא הבעש״ט את הסכין להראות לפניו, ראה הפנ״י השם הוי״ה ב״ה על הסכין, ונבהל מאוד ממראה הזאת, ותיכף ומיד עמד מעל כסאו וביקש מהבעש״ט הק׳ שימחול לו על שהטריח אותו על כך שיבוא לפניו, והבעש״ט הק׳ אמר אז בזה״ל: אפילו מלאכי השרת או שרף, לא הכירו אותי עד עתה, שלא ידעו כוחו הגדול וקדושתו ועבודתו להבורא ב״ה, והצדיק הזה תיכף הכיר אותי, ורואה מעלתי״.

על אף היותו אברך צעיר לימים ניהל את הרבנות ביד רמה, וחגר כלי מלחמה כנגד פורקי עול פוחזים וריקים, ובמיוחד נגד אלו שהטו עקלקלותם ונטו אחר שבתי צבי שר״י, ביום שבעה עשר בתמוז שנת תפ״ב הקהיל את בני עדתו והדליק נרות תקע בשופר

וצווח בקול רעש גדול נגד טומאת הש"ץ והטיל בשמתא וארור את כל מי שיש לו קשר כל דהו עם הכת הזה, דבריו שיצאו מלב הטהור נכנס ללבם ומצאו אוזן קשבת ואחר האסיפה באו אנשים להתוודות לפניו בבכיות שנכשלו בעוון זה וחפצים לשוב בלשב שלם, והפנ"י קירבם והורה להם דרכי תשובה.

אך נמצאו אנשים בני בליעל שלא סבלו את הצדיק ואת ידו הרמה, וימרדהו וישטמהו וירו בו חיצים, ואף שרבו תומכיו וגם ועד ארבע ארצות עמד לימינו, עכ"ז עזב את העיר לעמבערג בשנת תפ"ה ועבר לעיר בוטשאטש, משם נתקבל לרבנות לעיר בערלין והמשיך בעבודת הקודש בהנהגה ובהרבצת תורה.

אולם גם את העיר בערלין הי' צריך לעזוב, וגם שם מחמת האמת והצדק שהי' בו, הדבר הי' בעת שחרץ משפט דין תורה נגד אחד מהאנשים שהי' נגיד ושוע והי' גבר אלים ומקורב למלכות, והפנ"י קיים מצות "לא תגורו מפני איש" ולא הסתפק רק בהוצאת הפסק דין אלא הוכיחו בשבט מוסר על החמס והעוול שעשה לאחרים, ויקצוף האיש מאוד והתגר מלחמה נגד הפנ"י, ובנוסף לזה שאז מתה עליו בתו והני תרי גרמו ריעותא לגופו הקדוש ופגעו קשות בבריאותו, ועפ"י עצת הרופאים עבר בשנת תפ"ט לעיר המרפא טעפליץ למצוא מנוח לנפשו, והנגיד הנ"ל ירד מטה מטה במצבו כי דבקה בו הקפדת הפנ"י שהפליט באמרו אז: כי בקרוב יתקיים בו מה שאחז"ל עתידין בעלי זרוע ליפול.

בהיותו בטעפליץ הגיעו אליו הרבה הזמנות מקהילות חשובות לכהן ברבנות בעירם ומכל אלו בחר לו הפנ"י את העיר מיץ, בשבתו על כסא מלכותו במיץ נתאהב הפנ"י על אנשי העיר

ובשבתו שם במנוחה על התורה ועל העבודה גמר אומר בדעתו לקיים את נדרו הגדול אשר נדר בעת צרה ולהוציא לאור חלק אחד מספרו פני יהושע על כתובות גיטין וקידושין, הספר יצא לאור בשנת תצ"ט ועד מהרה נתקבל בכל שערים המצוינים בהלכה ותהילתו מלאה הארץ ולא זזה משולחנם של כל ההוגים והלומדים.

בשנת ת"ק נתקבל אחר כבוד לכהן על מקומו של הגאון ר' יעקב הכהן פאפערש זצ"ל בעיר פראנקפוט-דמיין העיר הגדולה לאלוקים עיר מלאה חכמים וסופרים שהיתה אז הקהילה החשובה ביותר בכל ארץ אשכנז, תקופה זו היתה גולת הכותרת של ימי חייו, ושם נקבצו אליו תלמידים עילויים מכל הקצוות בקיאין וחריפין ואלו גדלו והצליחו ונעשו גדולי תורה והוראה, והמפורסם מהם הי' הגה"ק ר' נתן אדלער רבו של מרן החתם סופר.

עקב מחלוקת שפרצה בעירו נאלץ לעזוב את פראנקפורט-דמיין ונתקבל לאב"ד ווארמייזא על מקומו של הגאון ר' משה בן הגאון ר' אברהם ברוידא זצ"ל, בכל מקום רבנותו הצטיין בתקיפותו המיוחדת ועמידתו האיתנה על כל קוצו של יו"ד בגדרי ההלכה והצניעות, ולא נשא פנים לאיש.

אחרית ימיו

בשנתו האחרונה עבר לגור בעיר אופנבאך ובחודש שבט שנת תקט"ז נפל על ערש דוי, ובערש"ק י"ד שבט הורע מצבו והרגיש כי בא קיצו, ויקרא לאשתו ובניו ויצו להם שיקברוהו בעיר פראנקפורט החביבה עליו כי שם הגיע לשיא הצלחתו בהרבצת תורה, גם ביקש שלא יספידוהו, אח"כ הי' שפתותיו נעות וקולו לא ישמע וכאשר הרכינו עצמם הנוכחים שם לשמוע את דבריו, הגיד להם שלפני זמן מה בא אליו שליח מן השמים לכבדו בדרשה שיאמר תיכף אחרי פטירתו בפני הישיבה של מעלה ולכן הוא חוזר עכשיו על החידוש למען יהי' שגור בפיו.

ובאותו יום החזיר את נשמתו הטהורה לבוראו והוא בן ע"ה שנה, ועליו אמרו המושלים כי נולד באמ"ת ומת ביוש"ר, את ארונו נשאו לפראנקפורט-דמיין ושם קשרו עליו רבני דורו מספד תמרורים, ובראשם הגאון בעל הנודע ביהודה זי"ע, שלא חשש לצוואת הפנ"י שלא להספידו בשום מקום, יען כי הי' רבן של כל בני הגולה.

פני יהוש"ע

ספרו הגדול פני יהושע זכתה לחיבה יתירה בעולם התורה, כאשר העיד הנודע ביהודה זצ"ל בלשון קדשו: "כל מבקש ה' זה הלכה ברורה צמאה נפשו לחיבורי הגאון", הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע הי' אומר: "שהגם שספר פני יהושע מיוסד אך ורק בתור פירוש, מכל מקום אפשר לסמוך עליו גם בתור פסק", ובשו"ת אבני צדק [דעעש] (חו"מ סוף סי' ע"ז) כתב וז"ל: ובאזני שמעתי מפה קדוש אדמו"ר הגאון חתם סופר זצוק"ל, שמחיבור הרשב"א לא קם כחיבור הפני יהושע", כן כתוב בספר אוצר החיים [קאמארנא] וז"ל: ראיתי בספר הקדוש פני יהושע והרב הזה הוא גאון שבגאונים, צדיק קדוש וחסיד, ומיהושע עד יהושע לא קם כיהושע, ומתאמרא משמיה דהגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שסגולה לשמחה הוא ללמוד בספר פני יהושע.

סיפר מרן החת"ס שאלוף נעורו מו"ה מענדיל שהי' דיין בפאנקפרוט-דמיין ותלמידו של הפנ"י סיפר לו כי רבו הפנ"י רצה לעשות חיבור על התורה להראות בו האיך כל מנהגי ישראל מרומזים בתורה, וכתב עד פר' נח בלבד ל' דפים, ונפטר אח"כ, וגילה קודם פטירתו שלא הניחו לו מן השמים לחבר חיבור נורא הלזה, ושאם זכה היה מקרב ביאת המשיח על ידי זה.

יסופר שבבית מדרשו של הפני יהושע זי"ע היה מסתובב סגי נהור ל"ע אשר היה סומא לכל דבר, פע"א מצאו בתי עיניים (בריל'ן) ישנים בביהמ"ד ובנימא של צחוק אמר אחד להסגי נהור שינסה את הבתי עיניים אולי יעזור לו, הסגי נהור לקח את הבתי עינים ולבשן, וראה זה פלא, הוא התחיל לראות כאחד האדם, מקודם לא האמינו לו וחשבו כי הוא עושה זאת לצחוק, אך כאשר הביאו לפניו ספר ראה וקרא את כל מה שהיה כתוב בו, המה ראו כן תמהו כי אמת הדבר שנפקחו עיניו לראות.

לאחמ"כ נודע שאלו היו הבתי עיניים של הפני יהושע, וזה היה כשהפני יהושע כבר לא היה בעלמא הדין, וראו בזה את כוחו הגדול של הפני יהושע כמו שאחז"ל גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן.

דבר בעתו

פרשת בא - סגולת י"ט פסח

לקט מדברי קודש מפי צדיק וקדוש עלין לשבח הגדול קדושת החגים וסגולתן

הרה"ק ר' ישראל צבי מקאסאני זי"ע בעל אור מלא היה מספר מדי שנה בשנה בשב"ק פרשת בא עובדא נפלאה שהיה אצל הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע, שפע"א בליל שבת קודש פרשת בא אחרי תפילת ערבית, התחיל הרה"ק מסאסוב זי"ע לאמור תפילת הלל, וכל החברייא הק' ענו אחריו באמירת הלל בהתלהבות גדולה, ורק אחרי שסיימו ההלל כאשר עברו מתפללי בית מדרשו כבני מרון לברך את רבם בברכת שבתא טבא, אז נזכרו ששבת היום לה' ולא יום טוב, ועד גמר התפילה לא הרגיש אף אחד מהמתפללים שטעו בדבר.

וסיים הרה"ק מקאסאן את סיפור הדברים, בהטעימו שאין להתפלא על הרה"ק מסאסוב זי"ע, שהיה במדריגה גבוה כזה לומר הלל בשב"ק פרשת בא, כי נודע מספר היצירה אשר כל דבר נחלק ל'עולם', 'שנה', 'נפש', ובשעה שיצאו ישראל ממצרים, אז היה יציאת מצרים בבחינת 'עולם', וכשמגיע יום י"ד ניסן חג הפסח, אז מתעורר יציאת מצרים בבחינת 'שנה', ובש"ק פרשת בא שקורין בתורה המאורע של יציאת מצרים, אז מתעורר יציאת מצרים בבחינת 'נפש', כי השבת היא הנפש של הבריאה, ועוד יתרון לבחינת נפש שהיא למעלה מבחינת עולם ושנה, לזאת אין להתפלא על הרה"ק מסאסוב זי"ע שמגודל מדריגתו בקדושת שבת שהיא הנפש של הבריאה, השיג בחינת נפש של יציאת מצרים, ונתלהב לבו לשיר הלל לה' אלקיו כבעת יציאת מצרים.

אבל על זאת יש להתפלא, הרי בוודאי התפללו בבית מדרשו של הרה"ק מסאסוב זי"ע, בנוסף לבני החברייא הק', גם כמה אנשים פשוטים, שכידוע היה מפורסם בגודל אהבתו לכל איש ישראל, וקירב גם אנשים פשוטים, ולא נמצא בין כל אחד איש שיזכר ששבת היום ולא יום טוב, מחמת שהרה"ק מסאסוב זי"ע הגביה את כל האנשים הנלווים אליו, אל פסגי מרום קדושת שבת, עד שאף אנשים פשוטים נתעלו לבחינת שבת שהיא נפש הבריאה, עד שגם הם השיגו בחינת נפש של יציאת מצרים, ולכן נתלהב גם לבם ואמרו הלל כמו ביו"ט פסח.

(זכות אבות \ פרחי מגדים \ עטרת יעקב וישראל)

מתאמרא בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, דבפרשת בא יש מקדושת חג הפסח, בפרשת בשלח משביעי של פסח, בפרשת יתרו מקדושת חג השבועות, קבלת התורה, ופרשת משפטים זהו ראש השנה, כי משפטים הם דינים, פרשת שקלים מרמז על יום כיפורים, כמ"ש לכפר על נפשותיכם וגו', ובפרשת פקודי נרמז על נסיעת עמוד הענן, רמז לחג הסוכות, שהוא זכר לענני הכבוד. (שיח שרפי קודש)

◆◆◆

נודע ומקובל בשם רבינו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע שאמר ברמז על הפרשיות, בא, [הוא ימים הראשונים של פסח], בשלח, [הוא ימים האחרונים ז' וח' של פסח], יתרו [מתן תורה, הוא שבועות], משפטים [הוא ראש השנה ויום הכיפורים ימי המשפט], תרומה [הוא רמז לסוכות שהוא אהל המשכן, סוכת דירת עראי], תצוה [חנוכה, שמן זית זך], תשא [פורים, וכמו שאמרו חז"ל במגילה (יג:) הקדמתי שקליכם לקליו של המן].

חיים ושלום מהגה"ק ממונקאטש (פ' ויצא)

◆◆◆

איזה אברכים תלמידים מרבינו ז"ל, שהיו דרים בעירות הסמוכים לארשיווא, חשבו לנסוע לרבינו לעיר אורשיווא על שבת שירה, אבל לבסוף החליטו לנסוע ולחסות תחת כנפי הקדושה של רבינו זי"ע, על שבת פרשת בא, ולא בשבת שירה כמו בכל שנה, כי חשבו כי בשבת שירה יש המון גדול שבאים בצל קורות רבינו ליהנות מאור קדושתו, ועל כן יותר טוב לילך בשבת פרשת בא, שאין כ"כ אנשים הבאים לרבינו, וא"כ יהיה להם יותר תענוג ליהנות מאמרותיו ומדרכי רבינו ז"ל. ובאמצע הדרך, פתח אחד מן האברכים, ואמר: מתאמרא בשם הצדיקים, לפרש את מאמר הגמרא בקידושין "מצוה בו יותר מבשלוחו", והיינו מצוה 'בא' (וא"ו באל"ף מתחלף), יותר מצוה לנסוע אל רבו בפרשת 'בא', מ'בשלוחו' מלנסוע אליו בפרשת 'בשלח' שבת שירה.

ויה כאשר באו לעיר אורשיווא, ונכנסו כולם אל הקודש פנימה לקבל פני רבינו בנתינת שלום, על אתר אמר להם רבינו במאור פניו: "הא? מצוה בו(א) יותר מבשלוחו?"...

(זכר צדיק לברכה, ח"א אות פ"ב)

שובו בנים שובבי"ם

הנה האריז"ל חידש לנו דבר, שכאשר ישיב אדם בתשובה בימים הללו ימי השובבי"ם על חטא הידוע, אזי יכול לטהר ולקדש את עצמו כמו צדיק דמעיקרא, וכמו שהבאתי בשם מורינו הרבי מלובלין זצ"ל עה"פ (תהלים ק"ג) "לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו לעשותם", אשר באמת העיקר המה הצדיקים והשומרי ברית, אולם "ולזוכרי פקודיו לעשותם" שזוכרים לתקן החסרון, ו'פקודיו' מלשון 'ולא יפקד ממני איש', אזי גם המה נחשבים בכלל נוטרי ברית.

(עטרת ישועה)

חמשה עשר בשבט - ראש השנה לאילנות

והענין למה דוקא ראש השנה לאילנות לפי שהצירוף של החודש הזה חודש שבט יוצא מהפסוק ה'מר י'מירנו ו'היה ה'וא ונודע בכל צירוף הק' שיוד קדמה לה"א וכן הוא"ו קדמה לה"א אז החסדים והרחמים גוברים בחודש ההוא ואם ח"ו להיפך שהשני ההי"ן קודמין אל י"ו אז תגבורת הדינין רחמנא ליצלן ומחמשה עשר בשבט שאז מתחיל להאיר החצי הצירוף האחרון היה כסדרן ומאז אין תגבורת הדינין ונעשה רחמים.

(ישמח ישראל)

◆◆◆

מחמשה עשר בשבט עד ר"ח ניסן כאשר היה מקדשים ע"פ הראיה מ"ה ימים הכלל כי ר"א ור"י חד סבר בניסן נברא העולם, וחד סבר בתשרי נברא העולם, והנה התוס' (ר"ה כו.) כתבו לפרש דהאדם נברא בכ"ה באלול ונמצא מט"ו באב עד כ"ה אלול ארבעים יום נגד יצירת הוולד, וכן למ"ד בניסן נברא העולם האדם נברא בכ"ה באדר נמצא מט"ו בשבט עד כ"ה אדר יש ארבעים יום נגד יצירת הוולד, ובאמת אנן פסקינן כשני המ"ד וזה שאנו עושין יומא דפגרא בט"ו באב וט"ו בשבט, ונמצא ט"ו בשבט הוא הכנה לפסח ופסח הוא הכנה למתן תורה נמצא ט"ו בשבט הוא הכנה למתן תורה, והא ראיה ג"כ שהתורה ניתנה בסיון ומשה רבינו ע"ה אמר משנה תורה בשבט ככתוב בעשתי עשר חודש הרי ראיה שהחודש שבט הוא הכנה למתן תורה.

(קדושת לוי)

◆◆◆

ויש מרמזין ע"ז מש"כ (תהלים קכ"ב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה' שבטי יה היינו י"ה שבט ט"ו שבט מיועד לישראל להודות לשם ה'.

(תולדות יצחק)

◆◆◆

ובחודש שבט מחמשה עשר שבו ר"ה לאילנות מתרומם קרן הקדושה.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

טעם למנהג שטועמין בחמשה עשר יום לחודש שבט מכל מיני פירות שאז הוא ר"ה לפירות וזכות הוא להם כשמברכין עליהם.

(ספר מטעמים)

◆◆◆

וגם כדי שיזכרו ע"י זה שהיום ר"ה לאילנות ויתפללו עליהם שיתברכו הפירות.

(אדני פז)

◆◆◆

ולזאת המנהג ישראל לאכול פירות ביום זה לשבח ולקלס להש"ת על העבר על הפירות שגדלו אשתקד וביום זה נתחדש והשרף באילנות שיוציאו את פרים בטוב טעם הפירות ושימנן ויעלו ויפריחו פירות טובים ושמנים ומתוקים לצרכי האדם.

(תורת אמת)

ויש שרמזו מנהג אכילת פירות ביום זה עפימ"ש (תהלים א') והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו פלגי מים רמז לחמשה עשר בשבט כי שבט מזלו דלי והוא כלי המיועד למלאות בימים ופלגי הוא חצי דהיינו חצי חודש שבט אשר פריו יתן בעתו אשר ביום זו יתן האדם על שלחנו פירות.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

ואפ"ל רמז למנהגן של ישראל, על מה שבחמשה עשר בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, עושים זכר באכילת פירותיהם כדי שיתפללו עליהם, ובעצרת שנידונים על הפירות כתב המג"א (סימן תצ"ד) נוהגים להעמיד אילנות בבהכנ"ס ובבתים, לזכר שבעצרת נידונו על פירות האילן, ולכאורה הסברא נותנת להיפוך שבעצרת שהפירות נידונים יעשו זכר בפירות, ובט"ו בשבט באילנות. אולם יש לומר דרמז גדול יש בו דכשהאבות נידונים בב"ד של מעלה, מסתכלים גם במעשה הבנים לראות איך נתחנכו על ידם, ואם העמידו זרע ברך גידולי קודש לתורת ה' ועבודתו, ובערך זה דנים אותם, וכשהבנים נידונים מסתכלים במעשה אבותיהם, ובערך זה המה נידונים, כמ"ש השלה"ק עה"פ וזכרתי את בריתי יעקב ע"ש, וע"כ בט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות עושים זכר בפירות, וברא מזכי אבא, וע"ז נפקדים האילנות לטובה, ובעצרת מתפללים על הפירות ע"י זכירת האילנות, והבן.

(מהר"י ט"ב)

◆◆◆

ויש רמז לדבר במה שכתוב בתורה (ויקרא כ"ג) אך בחמשה עשר באספכם את תבואת הארץ וסימנא מילתא הוא.

(אבן ישראל)

◆◆◆

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זצ"ל היה רגיל לערוך שלחנו בכל שנה ביום ט"ו בשבט ליד השלחן, הסיבו חסידים רבים והרבי חלק להם פירות, קרה פעם שהתרבו האורחים, ולמרות שהיו פירות רבים על השלחן, לא הספיקו לצבור הגדול, קם הרבי ואמר: אם פירות אתם מבקשים הבה ואגידה לכם איה איפה תמצאו אותם: שנינו במשנה: "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה ותלמוד תורה כנגד כולם" לכו ועסקו בתורה, ותמצאו בלי דוחק פירות הרבה, מלבד הקרן הקיימת לכם לעוה"ב.

(שיחות קודש)

◆◆◆

ידוע מצדיקים אשר חמשה עשר בשבט הוא התעוררות על בריאת העולם שהיה בניסן ארבעים יום קודם יצירה מכריזין וכו' על כן יש לרמז כי חודש ניסן נקרא אב"ב ר"ת א'צרך ב'בטן י'דעתיך, על כן אביב עולה ט"ו שהוא חמשה עשר, שקודם יצירת העולם אצר"ך עולה שבט.

(אמרי נועם)

◆◆◆

הנה ידוע דאילן רומז על האדם כדכתיב כי האדם עץ השדה, והנה תיבת שבט יש לו ב׳ פירושים, א׳ לשון שבט ורצועה, וא׳ לשון שביטה וזריקה, והנה דרך העולם אב המלמד את בנו אוחז בידו שבט מוסר לאיים בו על הבן להדריכו בדרך ישרה, וכיון שהבן משיג היראה ושב לעשות רצון אביו, אז האב זורק מידו את השבט, וידוע דשבט מתעוררים בהם דינים כדאיתא בזוה״ק, וכהוראת תיבת שבט לשון שבט ורצועה כנ״ל, וידוע דשלושים יום קודם חג וזמן פירות נס מתעורר הארת החג ההוא, ולכן בט״ו בשבט מחמת שהוא שלושים יום קודם לפורים שנעשה אז נס לישראל, ואיתא בגמ׳ שם לא עשו אלא לפנים, אף הקב״ה לא עשה עמהם אלא לפנים, נמצא שגזירת אחשורוש וכל הענין שהיה אז עשאו הקב״ה רק לפנים כדי לאיים על ישראל שישיבו אל השי״ת אבל האב חס עליו להכותו, רק שיהי׳ הבן סבור שרוצה להכותו, ואח״כ כשהבן עושה רצון אביו האב זורק את השבט מידו, כן היה כששבו ישראל בתשובה שלימה זרק הקב״ה השבט מידו, ולכן בט״ו בשבט ר״ה לאילן ר״ל לבני אדם, שעד כאן היה הקב״ה מחזיק השבט בידו לאיים על העולם, ומט״ו והלאה שמתעורר הארת נס פורים, מתחיל הקב״ה לזרוק השבט מידו כרחמיו וכרוב חסדיו.

(תולדות אדם. נעשכיו)

◆◆◆

שבט הוא ראשי תיבות ש׳מרם ב׳רכם ט׳הרם והנה שהזמן מסוגל לבוא לידי טהרת הלב, ושלא להיות משוקע בטומאה, ועי״ז יוכל לבוא לקדושה, ובזמן שהוא ראש השנה לאילנות הזמן מסוגל לבקש על פירות טובות שהם זרע של קיימא בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

יש לרמז מה שקבלה מרבותינו להתפלל בט״ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומהודר שיזמין השי״ת בעת המצטרך למצוה בחג הסוכות כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות והיא כפי הזכות של כל א׳ מישראל הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה שיזדמן לו הש״ת לעת המצטרך את הפרי עץ הדר והנה תפלתו תעשה פירות וזהו שרמז התנא (במשנה) באומרו לשון יחיד לאיל״ן להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה.

(בני יששכר)

◆◆◆

מתאמרא בשם היהודי הק׳ זי״ע מפשיסחא, שמי שאוכל אתרוג בט״ו בשבט יזכה להשלים שנתו.

(אוהל ישכר)

◆◆◆

ומסופר על הגה״ק רבי נפתלי הירצקא מראצפערט זי״ע שהיה נוהג לגמור כל ספר תהלים ביום ט״ו בשבט ולהתפלל על אתרוג נאה ומהודר.

(זכרון נפתלי)

◆◆◆

מובא בשם צדיק אחד שראוי בט״ו בשבט להתפלל שיזכה בפסח לצות כשרות ומהודרות בשימור כראוי ללא כל חשש חמץ חלילה.

(עבודת יששכר, ליקוטים)

ומקובל מצדיקים שביום הזה הוא הזמן שמסוגל להמשיך בנים כי האדם עץ השדה.

(שער יששכר)

◆◆◆

והיו נהוג בכמה צדיקים ללבוש ביום הזה בגדי שבת ושהיו אומרים שיום זה הוא מנהג טוב ויפה לפרוש צ״א פרוטות לצדקה כמנין אילן וכמנין מים (עם הכולל) ובזכות הצדקה יוציאו האילנות פירות טובים.

(מעשה הצדקה)

◆◆◆

חמשה עשר הוא אותיות שער שמחה רמז שביום הזה נפתחו לבני ישראל שער שמחה והשפעות כל טוב ולכן הוא ראש השנה לאילנות כי אילן עולה מאכל שנמשך לבנ״י השפעת מזוני וכל טוב בזה״ז אמן.

(ארן עדת)

תפלה נאה לט״ו בשבט

מהבן איש חי זצוק״ל

יהי רצון מלפניך ה׳ אלוקינו ואלקי אבותינו שתברך כל אילנות האתרוג להוציא פירותיהם בעתם, ויוציאו אתרוגים טובים יפים ומהודרים ונקיים מכל מום, ולא יעלה בהם חזזית, ויהיו שלמים, ולא יהיה בהם שום חסרון, ואפילו עקיצת הקוץ, ויהיו מצויים לנו ולכל ישראל אחינו בכל מקום שהם, לקיים בה מצות נטילה עם הלולב בחג הסוכות, שיבא עלינו לחיים טובים ולשלום, כאשר צויתנו בתורתיך ע״י משה עבדך ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות, ויהי רצון מלפני אלקינו ואלקי אבותינו שתעזרנו ותסייענו לקיים מצות זו של נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג כתיקונה בזמנה בחג הסוכות שיבא עלינו לימים טובים ולשלום, בשמחה ובטוב לב, ותזמין לנו אתרוג יפה ומהודר ושלם וכשר כהלכתו.

ויהי רצון מלפניך ה׳ אלקינו ואלקי אבותינו שתברך כל מיני האילנות ויוציאו פירותיהם ברכבי שמנים וטובים, ותברך כל הנפנים שיוציא ענבים הרבה שמנים טיובים כדי שיהיה היין היוצא מהם מצוי לרוב לכל עמך ישראל, לקיים בו מצות קידוש ומצוות הבדלה בשבתות וימים טובים, ויתקיים בנו ובכל ישראל אחינו מקרא שכתוב לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה אלקים את מעשיך, באתי לגני אחותי כלה, אריתי מורי עם בשמי, אכלתי יערי עם דבשי, שתיתי יני עם חלבי, אכלו רעים שתו ושכרו דודים יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה׳ צורי וגואלי.

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

אֲסַדֵּר לִסְעוּדָתָא בְּצַפְרָא דְּשַׁבַּתָּא, וְאַזְמִין בָּהּ הַשְׁתָּא עֲתִיקָא קַדִּישָׁא

סעודתא דעתיקא קדישא (ב)

טשאלענט ◇ אכילת חמין ◇ קוגע"ל

טשאלענט

מטמינו חי ונתבשל מאליו רמז לאמונה

הסביר הרה"ק מליסקא זצוק"ל, דברי ה'בעל המאור', שמדרך בני אדם לתלות הכל במעשיהם הטובים שרק כחו ועוצם ידו עושה לו הכל, ואי אפשר לו להסיח דעתו מהוויית עולם הזה, אפילו רגע כמימרא, ע"כ זהו מכבוד שבת להסיח דעתו מכל דבר, ולהטמין בשר חי וכדומה, והוא מתבשל מאליו, וזה סגולה גדולה לאמונה, שאין צריך רק התעוררות מהאדם, והמעשה נגמרת מאליה, ומי שאינו מאמין בזה צריך בדיקה שמא מין הוא.

ובזה פירש וחי' עק"ב תשמעון כו', ר"ת ב'חינת ע'תיקא ק'דישא, שזה סעודת היום ביום שב"ק כידוע, וזה עתיקא דבר ישן הנעתק מהלב בהיסח הדעת מהאדם ונשלם מאליו, גם זה צריך לשמוע ולהאמין, ע"כ תד"ק זי"ע.

(אור הישר והטוב - עמ' קכט)

אכילת הטשאלענט ביום דוקא

ועיקר הסעודה הוא ביום יותר מבלילה, ונראה לי שלכן נוהגין לאכול הטשאלנט והצלי דווקא ביום.

(יוסף אומץ - אות תרמא)

על כל באנדל עומד מלאך

בשם הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זצוק"ל, שאמר בזה"ל: דעו לכם רבותי, כי על כל 'באנדעל' ממאכל הטשאלנט בשבת עומד מלאך.

(פנים מאירים - עמ' קמג)

האוכל הרבה פת קודם לה ה"ה זולל וסובא

ושמעתי מאאמו"ר זי"ע, בשם אביו הגה"צ מו"ה אהרן ישעי' מהאדאם, שמי שאוכל הרבה חלה בסעודת שבת קודש קודם הטשאלענט, הוא זולל וסובא.

(נועם שיח, סאלקא – עמוד רכ)

שלטון של מאכלי שבת

תבשיל ה"חמין" של שבת, המכונה בפינו "טשולנט", במדינת אונגארן נהגו לכונתו בשם "שאלעט". אמר על כך הרב משימאני זצ"ל: למה נקרא שמו "שאלעט"? דאיתא בספרים הקדושים כי אותו החלק המתווסף. לגופו של האדם ממאכלי השבת, אין הרימה שולטת בו. על כן נקרא שמו "שאלעט", שבזה האדם שולט על הרימה.

(רשומים בשמך - עמ' קכה)

לאחר שאכל התבשיל שהטמין, יש מזמרין זמירות ושבח בשבת להקב"ה

(רוקח – סי' נד)

הרה"ק הצמח צדק זי"ע אמר: הצדיק עם הדייסא של סעודת שב"ק, אפשר לפעול יותר מקושיות ופלפולים בלימוד התורה של גאונים.

(מגדל עוז – עמוד רנט)

אכילת חמין

מענין להטמין ולאכול מאכלי חמין בשבת קודש

לא תבערו אש וגו'. לפי שהוא אומר בחריש ובקציר תשבות, שבות מחריש בשעת הקציר, שבות מערב

שביעית לשביעית, אין לי אלא שהוא שובת מערב שביעית לשביעית, יכול כן ישבות מערב שבת לשבת [וכו'], או לא יהי' רשאי להדליק בו נר, או להטמין לו את החמין, או לעשות לו מדורה, ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, ביום השבת אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר מערב שבת לשבת.

(מכילתא - פ' ויקהל פרק לה אות ג)

מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין

נהגו לאכול את החמין הטמונין במקומותינו כמנהג הטמנתם וכו', ויש אומרים כי תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין, וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין, ואם מת יתעסקו בו עממין, ולהזמין לבשל להטמין ולענג את השבת ולהשמין, הוא המאמין וזוכה לקין היומין.

(בעל המאור - שבת ריש פרק כירה טז:)

שמא אפיקורוס הוא

ומצוה להטמין לשבת, כדי שיאכל חמין בשבת, כי זהו מכבוד ועונג שבת, וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת, חיישינן שמא אפיקורוס הוא.

(שו"ע - או"ח סי' רנז ס"ה)

כל שאינו אוכל חמין בר נידוי הוא

הטמנות חמין תקנה גדולה היא דתקינו רבנן משום עונג שבת, שהרי כל ימות החול אוכל אדם תבשיל מכל פנים וחם, ובשבת תקנו חכמים לטמנו מבערב, כדי שישתמר המאכל בחמימותו, ויהיה חם בשבת, ואיכא בהא מילתא עונג שבת, ורוב מן החיצונים תלמידי בייתום יהיה אהלים לנתוץ, וירקבו עצמותם, אשר הטעו את כל הטועים והזונים אחריהם להטעותם שהחמין אסור בשבת, ותיפח עצמותיהם.

שהרי המאכל עצמו שיניח אדם מבערב על גבי גחלים לא אסרוה רבותינו אלא מטעם שמא יהתה בגחלים, אבל איסור אין בו מן התורה, והילכך כל שאינו אוכל חמין בשבת בר נידוי הוא, ודרך מינות יש בו, וצריך להפרישו מקהל ישראל, אבל מכל מקום יש לנו לדקדק אחריו אי משום חולי הוא, או משום פנים אחרים, כגון שאינו תאב לאכול מאותו מאכל, ואינו מניחו משום צד מינות, אז אין לנו להוכיחו בכך, אבל מכל מקום יש לנו לזרזו ולהודיעו להתרחק מאותו דרך להכריח עצמו כדי שיענג את השבת כדרך שתקנו חכמים בהטמנות חמין.

(ספר העתים – הל' ערבי שבתות סי' טז)

שבת בשבתו

ענייני שבת בקודש בפרשת השבוע

מסגולת השבת שלא יבוזו זרים יגיעו

וינח בכל גבול מצרים כתב בבעה"ט ב' במסורה דין, ואידך וינח ביום השביעי. אפשר לשלב המקראות עפימ"ד במדרש (שמו"ר פ"י) רז"ל אמרו המכות שהביא הקב"ה על המצרים גרם להם שיעשו שלום ביניהם שקבע להם גבולם עיי"ש וגבי מכת ארבה כתיב הנני מביא מחר ארבה בגבולך דייקא, וכן וינח בכל גבול מצרים, הרי שהארבה קבע להם תחומין והודיע עד היכן שדהו של מצרי שלא יכנסו בה אחרים. ואמרו בגמרא (שבת קנ:) מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עלי' לגודרה, ונזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה בו צלף, וממנה היתה פרסתו, הרי שמסגולת השבת לגדור גדר שלא יכנסו אחרים לתוך שדהו של השומר שבת, ועפ"י הדברים האלה מצינו סמוכין לשני המקראות, שבא ללמד כמו שעל פי הארבה שכתוב בו וינח בכל גבול מצרים נעשה ונקבע התחם שלא יכנסו אחרים לתוך שדותם, כמו"כ השומר שבת כהלכתו וינח ביום השביעי השבת קובעת תחומו ועומדת בפרץ שלא יבוזו זרים יגיעו.

(קדושת ציון)

משמאיר היום הטשאלענט צועק אכלו אותי

בשם הרה"ק ר' יעקב יוסף מאוסטראה זצוק"ל שאמר, תיכף כשיאיר היום של שבת קודש, צועק החמין הטמונים מהתנור אכלו אותי.

עוד אמר: מה זה כשאיש יהודי הולך בשוק ביומא דשוקא, והוא טרוד מאוד בעסקיו, ונזכר שלא התפלל מנחה, מי מזכיר אותו אז, אך כתיב 'אשרי איש שישמע למצותיך', ואמר בזה"ל: 'גלייבט'ס יודין גלייבט'ס, שהטלית ותפילין צועק מן הפעקיל הניחו אותי, וכן כל המצוות, והן בעצמם מזכירים את האדם.

(ספרן של צדיקים - מערכת טז אות ד)

החיוב לאכלם גורם רפואה

אמר הרה"ק ר' יצחק מנעשכיז זצוק"ל, שכיון שאיתא בשם הראשונים חיוב הטמנת חמין לשבת קודש, ואם לאו יש לחוש למין, אם כן החיוב לאכלם גורם רפואה.

(זכרון טוב - עניני מאכל אות ג)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

בגדי שבת חביבים הם

ובני ישראל עשו וכו' וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, ופירש"י שאף הם היו חביבים והמאוחר בפסוק חשוב, נ"ל שהשאילו השמלות לשם מצוה, כדי לשנות מבגדי חול לשבת, ולכן היה חביב להם מן הכסף והזהב, שחבבו שיורי מצות ונשאו על כתפיהם.

(כתב סופר)

אלו שפורשין עצמן בשאט נפש

ובימינו בעו"ה מצוי קלקול גדול, ע"י אלו שפורשין עצמם בשאט נפש, ממצות אכילת חמין בשבת, שבאין לבסוף עי"ז לידי איסור שמצווין לעכו"ם שיחמו עבורן חמין בשבת וכו', וכל בעל נפש לא יסור ממנהג ישראל להטמין חמין על שבת, ולקיים מצות עונג שבת כאשר נהגו אבותינו מעולם, ושומר מצוה וכו'.

(משנה ברורה – סי' רנו ס"ק מט)

המאמין יבחין זה בחוש כי גם לאסטנים אינה מזקת

מי שהוא איסטנים, ובימי החול אינו יכול לאכול מאכלים צוננים, או חמין הטמונים מיום אתמול לשבת, ובטבע איסטניסותו מזיקים לו מאכלים כאלה בחול, בשבת לא ידאג על זה, יאכלו ענוים וישבעו, דהנה בירך השי"ת את יום השבת שיהיה במאכלים הנזמנים בשבילו טעם מטעמים ומעדנים, ורווחה לבסומי שכיח (מגילה ז:), כן הוא לענין מאכלי שבת, הגם שמאכלים כאלה הטמונים מיום אתמול מזיקים לגוף בימות החול, כיון שהם נטמנים לשבת שורה בהם הברכה שיהיו מבושמים וטעמם כמעדני מלכים ערבים לנפש ולגוף, ומי שהוא מאמין בדברי חכמים, יבחין זה ג"כ בחוש הנראה לעין בכל איש הישראלי אפילו החלושי כח, משא"כ המתפלסים אשר ערב לנפשם לחם שקר, ואינם מאמינים לדברי חכמים, מאכלי שבת להם כמו שער בנפשם.

(בני יששכר - שבת מאמר ג אות י)

מסוגל לאמונה שלימה

שמעתי מכ"ק אאזמ"ו הגה"ק מהר"ש הרב זצללה"ה דפה"ק, כי החמין שטומנים ואוכלים ביום השבת מסוגל לאמונה שלימה, ואמונה בדברי חכמים, יען שהנמנע מהם חושיין שמא אפיקורס הוא, וכיון שאחז"ל מדה טובה מרובה ממדת פורעניות, ע"כ האוכלו יומשך לו אמונה כנזכר.

(חמשה מאמרות, מונקאטש - מאמרי תורת שבת פ' בחקותי אות ב)

ישתה עכ"פ מעט קאפע

מי שמזיק לו החמין, ישתה עכ"פ מעט קאפע או יאכל שאר דבר חם שנטמן, כדי לצאת מחשד שאינו חושש ח"ו לדברי חז"ל, וכבר אמרה התורה והייתם נקיים מה' וישראל.

(תורת שבת – סי' רנו סקכ"א)

לבד ממכריו על האבות

ושמעתי בשם אחד מהקדושים שאמר רמז על אכילת חמין הטמונים בשבת, מדברי התרגום בפרשת שופטים בפסוק (דברים יח, ח) חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות, לבד ממטרתא (רמז למאכל חמין הנטמן) דייתי בשבתא דכן אתקינו אבהתא.

(ליקוטי מהרי"ח - ח"ב דף עא ע"א)

אכילת חמין בשב"ק ממשיכין השפעת פרנסה בהרחבה, כמו שמפיים הרמ"א בלשונו שהטמנת חמין 'זהו מכבוד שבת ועונג יו"ט', וידוע כי מעונג שבת נמשך פרנסה, כמו שאחז"ל עשירים שבבבל וכו' מפני שמכבדין את השבת.

(חמשה מאמרות - מאמר תורת שבת פרשת בחקותי / דרכי חיים ושלום - אות תנו)

בכל מאכל יש כונה ויסודתן בהררי קודש

כל מאכלי שבת הנוהגין בכל עדת ישראל, בכולם יש כוונה ויסודתם בהררי קודש, ודברי רבינו בעל המאור (ריש פרק כירה) יוכיחו, שכתב שמי שאין אוכל חמין בשבת, צריך לבדוק אחריו אם הוא מין, ואם מת יתעסקו בו עממין, וכל המאמין להבשיל ולהטמין הוא המאמין ויזכה לקץ הימין, ע"כ. ואם כי שפשיטא כוונת הבעל המאור משום עונג שבת, בכל זה אם לא היה באכילת החמין בשבת איזה סוד וכונה, לא היה מרעיש כל כך על זה.

(ליקוטי מהרי"ח - ח"ב דף עא ע"ב)

איתא בבעל המאור ובש"ע שכל מי שאינו אוכל חמין בשבת קודש יש לחוש שמא מין הוא. הטעם הוא כי אכילת שבת מגרשת כל מיני תאוות רעות וכל מיני אפיקורסות (כי כשאוכל לכבוד שבת לכבוד השי"ת אשר צוה לענג השבת ומקבל כח ע"י האכילה ההוא זה הוא כח של קדושה ולכן מגרשת כל רע). ולכן כל מי שאינו אוכל חמין שהוא מאכל הנעשה לכבוד שבת ביחוד מע"ש יש לחוש שמא מין הוא כנ"ל, וע"י אכילת שבת מקבלים קדושה לכל ימי השבוע, כמו שאמרו חז"ל שבת (קיט.) חמין במוצאי שבת מלוגמא שצריך להיות חם

עוד במוצאי שבת (ולא שתיכף אחר שבת יתבטל), ועי"ז גורם רפואה (כי כשמקבל מקדושת השבת על כל ימי השבוע ושבת היא מקור הטוב ואין רואין למעלה שום רע על בני אדם, כמו שמובא בפרשת בראשית בפסוק ויברך אלקים את יום השביעי, ולזאת כשנשאר מקדושת השבת לכל ימי השבוע נתבטלו כל הדינים וגורם רפואה וכ"ט).

(נחמד מזהב, קאזמיר – פרשת בשלח דף כג ע"ב)

קוגל

ובסעודת יום שבת אמר (הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל) בשם אביו, ששוקלים את אכילת הפשטידא (קוגעל) בין הזכיות. בדרך כלל לא היה אצל הרה"ק ר' שלום אליעזר הרבה קוגעל, והיה מחלק חתיכות קטנות, אבל אז חילק חתיכות גדולות.

(שיח זקנים - ח"ט עמוד רה)

רומז ליסוד

מרוב חיבת הקודש יצאתי מגדרי הגם שאין עסקינו בחבור זה בענינים אלו, ואגלה לך סוד מאכלי שבת דסעודת שחרית וכו', כי שמעתי בשם הקדוש מופת הדור מהר"י מרוזין כי אכילת פשטידא שקורין קוגעל רומז ליסוד וכו'.

ונלע"ד הטעם, כי זה המאכל כל ישראל אוכלים אותו בשביל ענג שבת, וזה עיקר ההוספה שמוסיפין בשביל כבוד וענג שבת, והוא סוד מוסף שבת יסוד יוסף וסוד עונג והבן, על כן יש ליזהר שלא לפחות ממאכלים אלו בסעודת שחרית.

(משמרת שלום, קוידינוב - סימן כח אות ז)

קוגיל

איתא בספר זכר צדיק, שקוגיל שאוכל בשבת, והוא עיקר המאכל שעושין לתוספות מאכל לכבוד שבת, הוא סוד מוסף, ומוסף הוא כנגד יסוד, ולכך אותיות קגל סמוך לאותיות דרך, דרך גבר בעלמה, אמרתי אשמרה דרכי, והוא תיקון ליסוד. ועוד כי ידוע כי קוגיל הוא זכר למן, וידוע כי המן הי' מבטל תאות המשגל, ולכן אמרו מי יאכילנו בשר וידוע דרשת חז"ל.

(מעין הברכה - ח"ב דף ח ע"ב)

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

פעם אמר רבינו (הדברי יואל מסאטמאר) לאחד מאנ"ש, שגם בענין אכילת חמין בשבת שייך מצוות חינוך, וחוב מוטל על כל אחד ואחד לחנך את בניו הקטנים שיטעמו מן החמין לכבוד שבת, ואל יקילו בזה שזהו אחד מעניני אמונה.

(זמירות דברי יואל - עמוד קסא הערה קח)

פעם ביום שב"ק בעת עריכת שלחנו הטהור, נכנס חסיד אחד באיחור, וכבר הגישו אז מאכל הטשאלנט, וחשב האיש בדעתו שיאכל תחילה הטשאלנט ואח"כ הביצה, כי הביצה יכול לאכול כשהוא קר, אבל הטשאלנט יצטנן, הרה"ק מהר"ש מבעלזא הרגיש בדבר, וקרא ואמר לו: דע שמאכלי שבת מרמזים להשם הוי"ה, וידוע שאם השם הוי' נכתב כסדרו הוא מעורר רחמים וחסדים, ושלא בסדרו, מעורר ח"ו דינים, ע"כ מוטב שתאכל קודם הביצה כדי שתעורר רחמים, ולא קודם הטשאלנט, שתעורר ח"ו דינים על עצמך ועל בני ישראל.

(בית צדיקים יעמוד, באבוב - ח"ג עמוד קכא)

סיפר הרה"ח ר' זלמן לייב אינדיג הי"ו, שמעתי מפי חותני הרה"ח ר' מענדל גרשון פעלדמאן ז"ל, שאביו הרה"ח ר' שלום פעלדמאן ז"ל היה מקום מגורתו בווייטצען, והיה רגיל לנסוע הרבה אל קרעסטיר אל הרה"ק רבי ישעי'לע זי"ע, ואם לא היה בא לשבת היה משתדל להגיע לכל הפחות לסעודת מלוה מלכה, פע"א בסעודת מלוה מלכה נתן הרה"ק ר' ישעי'לע לזקני לאכול מן הטשולענט של שבת, וזקני לא רצה לאכול באמרו שהוא סובל על הבני מעיים ואין הוא מסוגל לאכלו, אמר לו ר' ישעי'לע שיאכלו, ויהיה לו הדבר לרפואה. וסיפר זקני שמאז שאכלו לא סבל יותר על הבני מעיים.

(זקניך ויאמרו לך - ח"ג עמוד 163)

שמעתי מהרה"ח ר' חיים שנעבאלג ע"ה, ששמע בעצמו מפ"ק של הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זיע"א, שאמר בשם הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זיע"א, כי המלאך הממונה על מצות השופר, ממונה גם על מאכל הטשולנט, ולכן בראש השנה שחל בשבת, שאוכלים בו טשולענ"ט אין צריך לתקוע בו. וחזרתי וספרתי הדברים בפני רבינו [הרה"ק רמ"א פריינד] בשם הרה"ק רבי איציק'ל, וראיתי על פניו הקדושים שקיבל הדברים בהתפעלות גדולה.

(מרא דשמעתתא - הלכות ראש השנה ס"ק רעו)

מאש"ר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך:

(בראשית מט. כ)

אורה ושמחה תעטפון, לשנר ברכתינו, מעומק לבבינו, קדם מע"כ ידידינו הנכבד המפואר איש חי וכביר המעש
לא נומרין עליו את ההלל, רודף צדקה וחסד לפרט ולכלל, על כל מכיריו ערץ ומהולל, לכל דבר קודש לבו ער וחי
יום ולילה לא ישבות למעונו, מויל זהב מכיסו לכל קדשינו, ותהי ידיו אמונה, בדעת ובתבונה, לתמוך בלב ובנפש
מקים עולמות של תורה, ארי שבחבורה, נודע לתהילה ולתפארה, כשמו הטוב כן תפארתו, בפי ישרים תהילתו
לך נאה לשבח בכל ברכאן דנפישא, על פעולותיו הכבירים למען מפעליו במידה נדושה, במסירות נאמנה וברוב כשרון
רל קיום חונן ומלוה וזרעו לברכה, כשהשמחה במעונו נברכו ונהללו בהוקרה ובהערכה, ועדה לשמו בתוך אמונ"י

הרבני הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד

מוה"ר אלימלך שמשון וויים הי"ו

חבר הנהלת קהילתינו הק' בעיה"ב לאנדאן

מנהל מפעל "עזר למשפחות" בארה"ק

לרגל השמחה הגדולה בנישואי בנו בסימן טוב ובמזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

החתן החשוב והמצויין עדיו לתפארת ולגאון, שמו מהללים בשיר ורון, כמר **שמואל** וויים הי"ו

עב"נ הכלה החשובה והמהוללה שתחי' בת מחו' ידידינו החשוב והעלה מוה"ר **שמואל ישעי' וויסמאן** הי"ו אב"י בעיה"ב לאנדאן יע"א

המברכים ברגשי הודאה והערכה. אסירי התודה ויחברכה

קופת הקהילה
דקהל ישב לב ד'סאטמאר בני ברק

עזר למשפחות
עזר לטהיה - עזר ליולדת - עזר לנישואין

ברכה לרא"ש משביר

זאת הברכה, שבבכל אשר יפנה ישכיל בהצלחה, ויזכה לראות ולרוות ממנו ומכל יו"ח תענוג ונחת והרווחה, ויוסף עליו ה' אלף פעמים ככה, ויזכה להמשיך בפעליו הכבירים לתורה ולחסד תדירא, לכלכל לחם לפי הטף למאות משפחות אנ"ש ברוח מסורה, ותמיד נספר תהילתו בשבח ובתפארה, עדי עד נזכה לביאת משיח צדקינו, ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, בב"א

כי תשא את ראש

בהאי עידנא דחדוותא, נשנר לו כסא דברכתא, מלא טיבותא, באותות יקר ורבותא, להביע שבח דא שורתא, בהלל ותושבחתא, הוא הגבר אשר עומד תמיד לימין פעולתינו, יום ולילה לא ישבות למעונו, מריחוק מקום מצודתו עלינו, לדאוג תמיד לכל צרכינו, לבל יחסר המזג למשפחות אנשי שלומינו, כשהשמחה במעונו נהללו על מעשיו ופעליו הכבירים, ותמיד נספר תהילתו בשערים.

פנימי תש"כ בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה בשמחת השבע ברכות של נכדת כ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א

בת חתנו הרה"ג ר' יוסף הורוויץ שליט"א ראה"כ מונקאטש ב"פ עב"ג החתן ני"ו בן האדמו"ר מבאסטאן פלעטבוש שליט"א

בבית הרבני הנכבד מוה"ר אשר פרענקל הי"ו מנהל ת"ת מונקאטש

מוצש"ק פרשת ויצא תשפ"ד לפ"ק

האדמו"ר ממונקאטש קיבל את פני רבינו בשמחה רבה ודברו ביחוס החתן והכלה מגזע רבותיהק זי"ע

א' הנוכחים: די חתן כלה זענען ביידע אייניקלעך פונעם ייטב לב. דער מחותן (אבי החתן) איז אן איידעם ביים עטשעדער, ביי ר' יצחק טייטלבוים (וכ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א הוא נכד הגה"ק מגארליץ ז"ל החדב"נ מרן הייטב לב ז"ל).

רבינו: דער מחותן איז אן איידעם ביי ר' יצחק עטשעדער, איך געדענק איך בין געווען ביי זיין התונה, ס'איז געווען אן אינטערעסאנטע התונה.

האדמו"ר ממונקאטש: ביים בעט איז די חופה געווען...

רבינו: יא, די מוטער פון דעם חתן איז נישט געזונט געווען, זי האט זיך טאקע געזאגט פון דעם עולם אביסל נאך די חתונה. דער אבי החתן ר' נפתלי, דער עטשעדער רב (הגה"צ רבי נפתלי טייטלבוים ז"ל בן הגה"צ רבי דוד ז"ל אבד"ק עטשעד, בן הגה"ק רבי אברהם אהרן ז"ל אבד"ק קאל בסוב, בנו הגדול של מרן הייטב לב ז"ל), האט געוואוינט אין די איסט סייד, כ'געדענק דער פעטער ז"ל איז געפארן קיין איסט סייד, דער טאטע ז"ל איז אויך געפארן, בין איך אויך מיטגענאנגען. דער קבלת פנים איז געווען דארט אין די דירה אין דיינונג רום, כ'געדענק וואו דער פעטער ז"ל איז געזעצן אזוי ביים טיש, און דער טאטע ז"ל איז געזעצן נעבן אים, אויך רבי איתמר דער נאדבורנער רבי איז געווען דארט,[1] ווייל די כלה איז געווען א נאדבורנער אייניקל, א בישטינער אייניקל (בת הגה"צ ר' מרדכי לייפער ז"ל אדמו"ר מבישטינא), און ביים טיש איז געזעצן זיינע קינדער דער סטראזשניצער רבי האדמו"ר רבי ישכר בער ז"ל), און דער זוטשקער רבי (האדמו"ר רבי יצחק אייזיק ז"ל), זיי זענען געזיצן ביים טיש, און ארום דעם טיש זענען געשטאנען די יונגעלייט, די אייניקלעך, דער קליוולאנדער רבי (הרה"צ רבי אשר מרדכי ז"ל), און דער מאשלויער רבי (הרה"צ רבי חיים מאיר ז"ל) און נאך עטליכע, זיי זענען געווען יונגעלייט, זיי זענען געשטאנען ארום דעם טיש, ס'איז געווען ארום צוואנציג מענטשן, און זיי האבן געזונגען דארט א נאדבורנער ניגון,[2] זיי האבן זיך געשאקלט אזוי, דער פעטער ז"ל האט געקוקט אזוי און זיי באטראכט, נאכדעם האט מען געעפנט די טיהר און מ'איז אריין אין די

---

1 כ"ק האדמו"ר רבי איתמר ראזנבוים ז"ל מנדבורנא היה בן בנו של הרה"ק רבי מרדכי'לע מנאדבורנא ז"ל, והי' זקן האדמורי"ם לבית נאדבורנא בארה"ב אחר המלחמה, ובשנת תשכ"ט עלה לאר"י ושם ניהל את חצרו עד יום פטירתו בחודש סיון שנת תשל"ג לפ"ק.

2 ניגון התעוררות רב, וכפי הנשמע יש מהם שנוהגים לזמר ניגון זה גם בזמירות למוצש"ק על הפיוט אליהו הנביא.

צווייטע שטוב, דארט אין די צווייטע שטוב איז געלעגן א בעט, דארט איז געלעגן די מאמע פונעם חתן, און דארט איז געווען א פענסטער, נעבן דעם פענסטער האט מען געשטעלט די חופה, אזוי איז געווען די חופה.

האדמו"ר ממונקאטש: עם האט מיר פארציילט דער היינטיגער עטשעדער רב, אז עמיצער האט מעורר געווען פארוואס ס'איז נישט תחת כיפת השמים, דער רבי האט עם אוועק געמאכט (מחמת חולשת אמו של החתן).

רבינו: יא, אזוי איז געווען, כ'בין דאך געווען דארט, איך בין נאך געווען א בחור, כ'האב אבער געוואוסט אז דאס איז א אינטערסאנטע זאך און מ'דארף דאס געדענקען.

ושאל רבינו להמחותן: מ'האט געהערט דערפון?

המחותן: יא.

האדמו"ר ממונקאטש: 'עטשעד' ווי איז געווען, דארט נעבן סיגוט?

רבינו: ניין. דאס איז אויך אן אינטערסאנטע זאך, עטשעד איז אונגארין, ס'איז נעבן קראלי, ס'איז דאך קודם געווען איין מדינה, שפעטער האט מען עס אפגעטיילט, און קראלי האט זיך דערזעהן אין ראמעניא, און עטשעד האט זיך דערזעהן אין אונגארין, אבער עטשעד האט באלאנגט אין די גלילות פון קראלי.

דער עטשעדער רב, ר' נפתלי'ס פאטער, האט געהייסן ר' דוד, ער איז געווען א זוהן פונעם קאלבסובער רב.[3]

האדמו"ר ממונקאטש: אזוי איז ער געווען דעם ייטב לב'ס אן אייניקל.

רבינו: יא, דער קאלבסובער רב איז דאך געווען א ברודער פונעם קדושת יו"ט.

דער ר' דוד האט קודם נישט געהאט קיין רבנות פאסטן, און דער זיידע דער קדושת יו"ט האט זיך געטראפן אויף אן אסיפת הרבנים מיטן קראלער רב.

האדמו"ר ממונקאטש: ווער איז געווען דעמאלטס דער קראלער רב?

רבינו: כ'מיין ער האט געהייסן רבי יעקב משה שוואַרץ,[4] ער איז געווען דער רב דארט.

אין קראלי איז געווען אזוי, ס'איז געווען דארט פריער דער רב רבי מאיר פערלס, ער איז געווען א תלמיד פונעם חתם סופר, און שפעטער איז ער געווען א תלמיד פונעם מהר"ם א"ש,[5] דער רבי מאיר פערלס האט נישט צוגעהאלטן די טיילונג, און ער איז געבליבן מיט די שטאטוסקווא, האט מען זיך אפגעטיילט פון זיין קהילה,[6] און דעמאלטס האט

---

3 הגה"צ רבי דוד טייטלבוים ז"ל הי"ד בנו של הגה"ק רבי אברהם אהרן טייטלבוים מקאלבסוב ז"ל, בנו בכורו של מרן הייטב לב ז"ל, ונשא את בתו של כ"ק רבי שמעון (השני) מיערוסלוב ז"ל נכדו של הרה"ק רבי שמעון מיערוסלוב ז"ל, כיהן למעלה מארבעים שנה כרב בעיירת עטשעד, והוציא לאור בשנת תש"ג הס' דברי דוד עה"ת, ובהיותו בן ע"ה שנה הועלה על המוקד בשנת תש"ד.

4 האון הצדיק ר' יעקב משה שוואַרץ ז"ל אבדק"ק קראסנא קראלי נולד לאביו הרבני ר' ישעי' ווייזער ע"ה, ביומי ילדותו נתייתם מאביו, אמו נשאת בזיווי"ש אל איש פשוט אשר שלחו ללמוד אומנות אצל חייט ושהה שם כב' שבועות, אבל נפשו חשקה בתורה וברח מבית החייט לישיבת הגאון הצדיק רבי אברהם שאג ז"ל אב"ד קויבערסדארף, בעת ההיא למד שם גם הגה"ק ר' משולם פייש מטאהש ז"ל ונתקשר אתו בקשר האהבה.

בהגיעו לפרק האיש מקדש נשא את בתו של הרבני התורני ר' שמואל שלעזינגער ע"ה אבן יקר בק"ק קויבערסדארף והתיישב שמה ליד חותנו והיה לו הזדמנות נפלאה להתייגע בתורה גם אחרי חתונתו. בשנת תר"כ נתקבל לאבדק"ק קראסנא, ובמשך הזמן נתקרב אל דרך החסידות והסתופף בצל הגה"ק מצאנז ז"ל, מרן הייטב לב ז"ל, והגה"ק בעל מעגלי צדק' מדעעש ז"ל, התנהג בחסידות ועבד את בוראו בקדושה ובטהרה.

בשנת תר"מ נתקבל לאבדק"ק קראלי ושרת שמה בקודש עד עת פטירתו ביום י"א ניסן תרס"ח, ושם מנו"כ. ובשנת תרס"ט אחר הסתלקותו של האון רבי יעקב משה הנ"ל נתקבל הגה"ק רבי שאול בראך זצ"ל אב"ד קאשוי לרב העיר קראלי.

5 האון רבי מאיר ז"ל נולד בשנת תקע"א באונגאריש - בראד לאביו רבי יצחק משה פערלס ז"ל שהיה לאחר מכן אב"ד אייזנשטאט ובאניהאד, והיה מתלמידי מרן החת"ס והמהר"ם א"ש, היה חתן רבי יצחק איציק פרענקל אב"ד קראלי, לאחר פטירת חותנו בשנת תקצ"ה מילא את מקומו בקראלי, עד לפטירתו ביום א' דסוכות תרנ"ד ושם מנו"כ.

ורבי מאיר היה מראשי החותמים בתקנות מיהאלאוויץ בשנת תרכ"ו נגד הנעלאגן, אבל אז באו פשרנים וייסדו את השטאטוסקווא אשר כל גדולי אונגארין לחמו גם נגדם, אבל כשהגיע למעשה לצרף את קהילתו בקראלי עם הארטאדקסען נגד השטאטוסקווא רבי מאיר הנ"ל לא רצה לחתום מחמת כמה נימוקים, ואז לחמו נגדו, ועיין בס' שאול בחיר ה' שמאריך בהשתלשלות הענינים.

6 עיי' בשו"ת ויען אברהם מהג"ר אברהם מאיר איזרעאל מהוניאד ז"ל (יו"ד סי' מג) שכתב וז"ל: ומעשה רב שהגאון האדיר בעל בית שערים זצ"ל שכידוע היה מהלוחמים הגדולים של הארטהדאקסיע כמו שמצינו בכ"מ בתשובותיו, ועכ"ז נמצאות בספריו הרבה תשובות בפלפולה של

מען גענומען א רב אין די ערליכע קהלה, רבי יעקב משה שווארץ, וואס ער איז געווען דער קראסנער רב בעפאר.

א' הנוכחים: רבי ברוך בענדיט (הגאון הצדיק רבי ברוך בענדיט ליכטנשטיין ז"ל אב"ד קראסנא) איז געווען זיין איידעם.[7]

רבינו: יא, עכ"פ דער ר' מאיר האט געמאכט חוזק פון דעם נייעם רב, ער האט געזאגט 'עפעס א מלמד האט מען דא געברענגט'..., ווייל דער ר' מאיר פערלס איז געווען א גאון אדיר, און ער האט נישט געשפירט פאר וויכטיג מיט צושטיין, למעשה האט זיך אויסגעשטעלט צוויי דורות שפעטער, ס'איז געווען אזא חילוק צווישן די צוויי קהילות, די ארטאדאקסן זענען געווארן ערליכער און שענער, און זיין קהלה איז נעבעך געגאנגן מטה מטה, זייערע אייגענע אייניקלעך האבן שוין נישט געטויגט.[8]

אין קראלי איז געווען די שוהל ווי רבי מאיר פערלס איז געווען רב, דער טאטע ז"ל האט דערציילט,[9] מ'איז נישט אריין געגאנגען אין די שוהל, אן ערליכער איד איז נישט אריין געגאנגען דארט.[10]

עכ"פ צוריק צו דעם ר' דוד, דער קדושת יו"ט האט זיך געטראפן מיט דעם קראלער רב, און ער האט אים געזאגט, איר האט דאך א גרויסע גלילות, אפשר געבט איר אראפ פון אייער גלילות עפעס א שטעטל פון מיין ברודער'ס א זוהן ר' דוד ער זאל האבן א רבנות? זאגט ער יא, ער איז מסכים. האט ער אים באדאנקט, און מ'איז אהיים געפארן.

ווען דער קראלער רב איז אהיים געקומען און האט פארציילט פאר זיין רביצין וואס מ'האט געשמועסט, האט זי אים געפרעגט, נו דו האסט מסכים געווען? זאגט ער, יא, ער האט מסכים געווען, זאגט זי, אונז האבן מיר דאך א זוהן, אז דו ווילסט עס אפטיילן, פארוואס דארפסט עס אוועק געבן פאר א פרעמדן, געב עם פאר אונזער'ס א

תורה ערוכות לרבו הגאון האדיר ר' מאיר פערלס ז"ל וכו' ע"ש באריכות.

ואגב עי' בשו"ת יד רמ"ה (ח"א סי' ז) בענין עיר אחת שהניחו הבימה שלא באמצע ביהכ"נ, וכתבו שהוא עפ"י הוראת הרה"ג המנוח דק"ק קראלי ז"ל, וכתב ע"ז בתו"ד, מובטחני שגם הרה"ג מקראלי ז"ל אשר הוא בעת בעלמא דקשוט ימצא נייח נפשו בזה אם תמלאו בקשת האנשים היראים מבני קהילתכם ותעמידו הבימה באמצע ביהכ"ס.

ובס' מוש"י (ח"ג פכ"ט) מובא בשם רביה"ק בעל הדבר"י ז"ל שאמר עליו שזכות התורה שלמד אצל החת"ס, עמד לו שלא נדפסו עד עכשיו ספריו וחידושיו, והיה לו זה לטובה כי אם היה שמו נשאר בין גדולי המחברים, היה זה מכשול לדורות כי גדול כזה לא נמנה לדבר מצוה בין עדת היראים ע"כ.

ועי' בס' עמודי האש (עמ' ל"ה) מביא סיפור על הגאון רבי משה ווייס זצ"ל בעל האבני אש אב"ד זבארוב, שהיה לו כתב סמיכה מהגאון רבי מאיר פערל"ס, אבל כאשר לא הצטרף לקהילות היראים, קרע את הכתב, וזה היה מסי"פ מצידו, כי רבי מאיר מיעט לתת כתב סמיכה.

ויש לציין שהגאון רבי מאיר רצה לעזוב את העיר קראלי מחמת היראים אשר לחמו נגדו, אך הכת"ס הציע לו להשאר על משמרתו כי אולי הבא אחריו יהיה קל בדעתו עיין במכתביו (מכתב כ"ו).

7 ויש לציין שהתנו של הגאון רבי יעקב משה היה הגאון הצדיק המפו' רבי ברוך בענדיט ליכטנשטיין ז"ל קיבל את משרת הרבנות של חותנו בעיר קראסנא בשנת תר"מ, אחר שחותנו עבר לעיר קראלי.

8 עיין בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' שלג) שכ' בזה"ל: ...אבל השטאטוסקוא אפילו הם קדושים וטהורים אין אני יודע היאך הם יוצאין ידי חובתם שהם יושבים בבתיהם ולא איכפת להו כלל במה שרואים ביום שבות זרים חיל ה', ואיך הם אינם יראים מאמירת דבורה הנביאה שאמרה וקיללה את האנשים אשר לא באו לעזרת ה' בגיבורים..., ומוסיף וכותב עליהם: וכן אנו יודעין כמה קהלות קדושות שהיו מלאות תורה ויראת שמים, ונתהפכו רחמנא ליצלן ושועלים הולכין בה וכו'.

9 כידוע נסע מרן רבינו הבר"מ ז"ל הרבה לעיר קראלי להסתופף בצ"ק של כק"ד רביה"ק ז"ל אשר הי' האב"ד קראלי משנת תרפ"ד עד שנת תרצ"ד לפ"ק.

10 עיין בשו"ת ערוגת הבושם (סי' ל"א) שכתב: ...ואפילו לכנוס שם מבלי להתפלל נמי איסור גמור, וצריך להרחיק מהם כמו שור מועד בתקופת תמוז, ודבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים ונשנה במשנה ומתבאר בש"ס וכו'.... ואמרו רז"ל במסכת שבת (קט"ז) אפילו אדם רודף אחריו מוטב לכנס לבית עבו"ז ולא לבתיהם של אלו וכו'.

והנה גם במדינתינו יש ביהכ"נ כזה בעיר פעסט ברחוב ראמבאך, והוא בנוי כצורת בתי כנסיות הנהוגות בבני ישראל היראים כבשנים קדמוניות, אבל בקרבו הושם ארבה, כי מתנהגים במקצת מנהגים של כת המתחדשים, וכבר נודע ונתפרסם בשער בת רבים ואפילו תינוקות של בית רבן יודעים אשר כל מי שיראת ה' נוגע בלבו עוד לא נסה הצג כף רגלו על מפתן הבית הזה, כי הנסיון ג"כ יעיד כי כמוהם יהיו כל המתקרבים עמהם, על כן אחי היו לבני חיל חזקו ואמצו ואזרו חיל וכו', הכריזו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כי הטעמפל הנ"ל תוקף האיסור לכנוס בו עדיין רובץ עליו כמקדמת דנא, וכל איש שורר בביתו חיובא רמיא עליו להזהיר את בניו ובני ביתו לבל יהיו לדרוך על אסקופת הבית הנ"ל כי בעומקי שאול קרואיהם ולא ישיגו אורחות חיים ולשומעים יונעם וכו' עכ"ל.

ועיין עוד בשו"ת זכרון יהודה (סי' ס"ו) שכותב שמוטב להתפלל כל ימיו ביחידות מהליכנס לביהכ"נ שלהם, ע"ש.

זוהן?, איז די קומענדיגע מאל וועז ער האט זיך ווידער געטראפן מיטן קדושת יו"ט, ביי אן אסיפת הרבנים איז אויסגעקומען אז מ'האט זיך געטראפן, איז דער קראלער רב געקומען און האט זיך אנטשולדיגט פאר"ן קדושת יו"ט און האט אים געזאגט, כ'מוז מיך אנטשולדיגן כ'האב טאקע געזאגט אבער כ'האב געזעהן אז איך קען נישט מאיזה סיבה, האט דער קדושת יו"ט אים געענטפערט, איר האט מיר געזאגט אז יא, האב איך אוועק געשריבן פאר מיין ברודער, אוז ער ווייסט שוין אז ער האט עם יא, קען זיין ס'וועט זיין אן הקפדה פון אים.

האדמו"ר ממונקאטש: כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

רבינו: אזוי האט אים דער קדושת יו"ט געזאגט, אבער ער האט זיך נישט צוטוהן געמאכט, ער איז אהיים געפארן אוז ס'האט פאסירט אן אומגליק, דער זוהן – פאר קיין שום איד נישט געזאגט – איז ל"ע אוועק, נאכדעם האבן זיי זיך נאכאמאל געטראפן איז ער געקומען און געזאגט אז ער געט עם אים אוועק, אוז זאל ער זיין דער רב דארט.

ס'איז א קליין שטעטל עטשעד, אויף די אונגערישע זייט פון די גרענעין.

האדמו"ר ממונקאטש: הייסט אז דאם איז סמוך לקראלי?

רבינו: יא דארט נעבן.

די גאלדבערגער'ס קומען פון עטשעד, זיי זענען געווען מונקאטשער חסידים, זיי קומען פון דארט.

האדמו"ר ממונקאטש: יא, דער אלטער ר' חיים הערש גאלדבערגער,[11] ער האט געוואוינט אין עטשעד, דער מנחת אלעזר האט אים געזאגט ער זאל פארן קיין עטשעד.

א' הנוכחים: דארט אין עטשעד איז געווען א מעשה מיט א סאודע פאבריק, דעמאלטס האט זיי דער מונקאטשער רב געזאגט זיי זאלן זיך אוועק ציעהן פון דארט.

האדמו"ר ממונקאטש: יא, און אזוי זענען זיי ניצול געווארן ביי די מלחמה.[12]

האדמו"ר ממונקאטש: דער מנחת אלעזר האט, אזוי מיט א ווערטל, זיי געוועזן די 'גדולי אונגארין'..., זיי זענען געווען אזוי הויך געווואקסן....

רבינו: ס'איז אינטערסאנט דער קאלבסובער רב רבי אברהם אהרן איז געווען דער עלטערער ברודער פונעם קדושת יו"ט, ער איז געווען צוויי יאר עלטער פונעם קדושת יו"ט, דער קדושת יו"ט איז דעמאלטס געווען, בחייו פונעם ייטב לב, איז ער געווען דער טעטשער רב, און דער ייטב לב האט געלאזט צוואה אז דער טעטשער רב זאל איבער נעמען דאם רבנות אין סיגוט (לאחר הסתלקותו), איז ער געווארן דער רב.

רבי אברהם אהרן איז געווען קאלבסובער רב, ווייל רבי אברהם אהרן איז געווען אן איידעם אין קאלבסוב, ביי רבי יחיאל (הגה"ק רבי יחיאל רובין ז"ל אב"ד קאלבסוב), רבי יחיאל איז געווען א זוהן פון רבי ר' אשר"ל ראפשיצער (הגה"ק רבי אשר ישעי' רובין ז"ל אב"ד ראפשיץ ומח"ס אור ישע, התנ הגה"ק רבי נפתלי צבי

---

11 הרה"ח הישיש ר' חיים הערש גאלדבערגער ע"ה זכה להישאר בחיים עם משפחתו בעת המלחמה, ואח"כ קבע משכנו בעיר וויליאמסבורג יחד עם בניו החשובים.

12 עי' בגליון 'זקניך ויאמרו לך' כדלהלן: הרה"ח ר' חיים הערש גאלדבערגער ע"ה האט געוואוינט אין עטשעד, א דארף אין אונגארן, ער האט געהאט א סאדע פאבריק, און זיין עיקר פרנסה איז געווען פון א דערנענדיגע וועראצהויז וואס פלעגט נעמען אסאך סחורה פון אים.

איין טאג האט א גוי'טע געפעגנט אזא סאדע פאבריק אין עטשעד, וואס האט אים מקפה געווען די פרנסה, און ער האט געהאט א שטוב מיט קינדער מפרנס צו זיין, און דא איז געווען עק וועלט, האט ער געוואלט פארן קיין מונקאטש זיך מזכיר זיין ביים מנחת אלעזר.

דער פראבלעם איז אבער געווען אז מונקאטש איז דעמאלטס געווען אין טשעכיי און ס'איז נישט אזוי גרינג געווען צו פארן אהין פון אונגארן. האט זיך געמאכט אז דער מונקאטשער רב איז פונקט געקומען דעמאלטס קיין נירעדהאז, און ר' חיים הערש איז געפארן צו אים אויף שבת, מוצש"ק ביים גזעזענען איז געווען דארט א גרויסער עולם, און ער איז אריין מיט א קוויטל מזכיר זיין דעם פראבלעם, און ער האט שטארק געמוטשעט אויף א ישועה, רופט זיך אן דער מנחת אלעזר "וואס ווילסטו איך זאל איר אוועקלייגן?" האט ער געענטפערט "יא!".

האט דער מנחת אלעזר געזאגט בלשונו: "איך קען דאס נישט, איך ווייל דאס נישט, איך טו דאס נישט". און ער האט אים געזאגט "צי דיך אוועק פון דארט". דעמאלטס האט זיך ר' חיים הערש געצויגן קיין דעברעצין.

למעשה האט זיך פון דעם ארויסגעשטעלט א גרויסע ישועה, ווייל ביי די מלחמה האט מען פון דעברעצין געשיקט נאר איין טראנספארט קיין אוישוויץ, אבער נאכדעם האט מען געפירט צוויי טראנספארטן קיין עסטרייך, און ר' חיים הערש וואס איז שוין געווען דעמאלטס א עלטערער איד א בן ששים, מיט זיין גאנצע משפחה, אלע קינדער וואס זענען דעמאלטס געווען אינדערהיים זענען אנגעקומען קיין עסטרייך, און ער איז נישט אנגעקומען קיין אוישוויץ, ווייל בדרך הטבע וואלט מען אים פארשיקט, און נאך די מלחמה האט ער נאך מאריך ימים געווען עד יום פטירתו ג' אדר תשל"א.

מראפשיץ ז"ל בעל זרע קודש). דער רבי יחיאל איז אוועק יונגערהייט, און ער האט איבער געלאזט א זוהן וואס איז נאך געווען א קינד, במילא האבן זיי אויפגענומען דעם איידעם רבי אברהם אהרן פאר רב, אזוי איז ער געווארן רב איז קאלבסוב. ווען דאס קינד איז עלטער געווארן האט מען אהנגעהויבן פאדערן אז דאס רבנות באלאנגט פאר אים, איז געווארן א קאלבסוב א מחלוקת, ס'איז א קליין שטעטל קאלבסוב, ס'איז נישט אזוי גרויס, אבער א מחלוקה איז געווען, האט ער געהאט עגמת נפש דארט,[13] און ער איז געווען אין צאנז ביים דברי חיים, – זיי זענען געווען גרויסע צאנזער חסידים, דער זיידע דער קדושת יו"ט און דעם ייטב לב'ס אנדערע קינדער זענען גרויסע צאנזער חסידים געווען – און ער האט זיך באקלאגט פאר'ן דברי חיים אז ער מאכט מיט, האט אים דער דברי חיים געזאגט, 'א מחלוקת איז א סגולה צו אריכות ימים', אזוי האט ער געזאגט, א מחלוקת איז א סגולה צו אריכות ימים. שוין, איז ער אזוי פארבליבן אין קאלבסוב.

האט זיך געמאכט אמאל שפעטער ווען דער קדושת יו"ט איז געווען רב אין סיגוט, און דער קדושת יו"ט האט געהאט זייער א גרויסער איינפלום אין אונגארין.

האדמו"ר ממונקאטש: יא, אין די קאנצעלייי איז ער געווען דער ראש המדינה.

רבינו: יא. האט אים דער קדושת יו"ט אמאל געזאגט, פארוואס זיצטטו אין קאלבסוב? קום קיין אונגארין, איך קען דיך פארשאפן א רבנות אין אונגארין, דו וועסט אפילו האבן צוויי הונדערט אידן אויף יו"ט, פארוואס זיצטטו דארט? קום אהער כ'וועל דיך פארשאפן א רבנות דא. האט ער געענטפערט, יא יא, אבער וואס וועט זיין מיט די ברכה פונעם הייליגן רב... ער האט נישט געוואלט אוועק גיין פון דארט און פארלירן די ברכה, ער האט טאקע געהאט אריכות ימים. ער איז געווען עלטער פונעם קדושת יו"ט און ער איז אוועק נאכ'ן קדושת יו"ט.

האדמו"ר ממונקאטש: אינטערסאנט, אפילו ס'איז שוין געווען נאך די מחלוקת, ס'האט זיך שוין געהאט אפגעשטילט די מחלוקת, האט ער עם נאך אלם געהאלטן פאר א סגולה צו בלייבן.

רבינו: ושבתי בבית ה' לאורך ימים, דער ישמח משה זאגט אזוי אין תפלה למשה.[14]

דער קאלבסובער רב האט אמאל געזאגט אזוי בענוותנותו אויפן ברודער דער קדושת יו"ט, איך האב גערואוסט אז ער וועט זיין רבי, און נישט איך, האט ער פארציילט אזוי, אונז זענען מיר געווען אין צאנז, און מיר זענען געזעצן ביים טיש ביים הייליגן רב, דער הייליגער רב האט געגעסן זייער היים, בידוע ווער ס'וויסט,[15] ער האט געגעסן די זופ פרייטאג צונאכט'ס ביים טיש, און ס'איז געווען זייער היים,

---

13 עי' בס' מראה אש (אות פ"א) שמיד בהתמנותו נתהוה מחלוקת, כי היו שהתנגדו להכתרת רבי אברהם אהרן, ואותו רב שהמתנגדים רצו לקבלו כמורא דאתרא, נסע בשבת הראשון אל הרה"ק מצאנז ז"ל, ואמר שיען שבשבת הבאה רוצים בני קהילת קאלבסוב לקבלו בתור רב, ע"כ הגיע קודם להרה"ק כי רוצה שיכבדו אותו בעליה לס"ת ויקראו אותו בתואר 'מורה מורינו', והרה"ק מצאנז שאל הרי יש שם הבן של הרב מסיגעט שהוא חתן הרב מקאלבסוב שנסתלק עתה, ענה שבנו של הרב מסיגעט אינו יכול ללמוד, ענה לו הרה"ק מצאנז: אזוי, ער קען נישט לערנען "דעם ערשטן מופת וועט ער אויף דיר באווייזן" אם לא תניחהו, ומספר - שכשהייטב לב הגיע לקאלבסוב ביום ה' זרקו באישון ליל אבנים דרך החלון, ובבוקר בעש"ק ברח הייט"ל עם בנו לראזוואדאב לשהות אצל חתנו הרה"ק רבי משה'לי ראזוואדובער ז"ל, והמתנגדים שתו לחיים עם הרב החדש בליל שב"ק, והרב הנ"ל עלה על יצועו ולא קם כי של"ח רח"ל, ובמוצאי ש"ק נסעו בני העיר עם עגלות לעיר ראזוואדוב לבקש מחילה מהייט"ל ולקבל את בנו באהבה וברצון.

14 עי' בתפלה למשה (תהלים כג, ו - אופן ה'), לפרש הפסוק הנ"ל, וז"ל: מי שיש לו מתנגדים מאריך ימים, אם כן זה טוב וחסד שירדפוני, רק לא ישיגוני אלא ושבתי בבית ה' לאורך ימים.

15 הנה מובא בספרים שכעין זה איתא מהאר"י הק' (בשער הגלגולים פ"ד) שיש ענין שלא לאכול מאכל שאינו מבושל כ"א מאכל מבושל, כי במאכלים חיים יש עדיין מכח הטומאה, והאש מוציאה את כח הסטרא דמסאבא מן המאכל, והענין בזה כי כח הטומאה הוא במדריגת עפר הוא היורד למטה, והאש היא במדריגה המנגדת לעפר שטבע האש לעלות כלפי מעלה, ועל כן בכח האש להוציא את ארס הטומאה מן המאכל, וע"כ היו צדיקים רגילים לאכול המאכלים כשהם רותחים ביותר, ולא היו אוכלים מאכלים קרים.

עיי' בהקדמת הס' בית היוצר מנכד המחבר (עמ' י): סיפר לי אחי הרב הגאון החסיד מוה"ר משה שמעון ראטה שליט"א האבדק"ק דיורע והגליל יצ"ו, ששמע מהגאוה"ק מופ"ה מוה"ר אברהם יושיע פריינד זצ"ל האבדק"ק אונטערדאם ונאסויד יצ"ו אשר פעם אחת זכה לעמוד אחורי מרן הקדוש מסאנז ז"ל כשאכל עם קדוש זקיני בעמ"ח דרשות בית היוצר ז"ל בקערה אחת, ואח"כ נתן לו מרן ז"ל שיריים מהקערה שלו, והי' רותח למאוד, כי מאכלם הי' קאשע שמחזיק חומו זמן רב ולא הי' יכול להשית עצות בנפשו, לפלטו לא רצה, ששמח שזכה לקבל שיריים מיד קדשו, ע"כ בלע אותו, ונכוו פיו עד שלא הי' יכול לאכול כמה שבועות עי"ז, ואמר שאין שום שכל אנושי משיג האיך הי' הרה"ק יכול לאכול מאכלים חמים כאלו.

און נאכדעם וואם ער האט געגעסן האט ער אוועק געלאזט דעם שיסל,[16] און מ׳האט אהנגעגרייט לעפלעך, און איך האב געכאפט א לעפל, און דער ברודער האט געכאפט א לעפל, און מ׳האט געגומען שיריים פונעם שיסל פונעם דברי חיים, דער ברודער האט געגומען דעם לעפל זוף זייער היים, ער האט עם געגומען אזוי ווי ס׳איז און דאם געגעסן, און איך האב גענומען דאם לעפל – אזוי האט ער געזאגט אויף זיך – ס׳איז געווען זייער היים, און איך האב אזוי געבלאזן אויפן לעפל, און נאכדעם האט איך עם געגעסן, האט ער געזאגט, ׳איך האב שוין דעמאלטם געזעהן, איך בלאז פון מיר, וועל איך שוין רבי נישט זיין׳... – אזוי האט ער געזאגט אויפן קדושת יו״ט – ער בלאזט נישט פון זיך, ער וועט זיין רבי...

האדמו״ר ממונקאטש: דער מנחת אלעזר איז געפארן קיין טשארטקוב, אזוי באהאלטן.....[17] מ׳האט דאך נישט געטארט... ס׳איז דאך געווען מחלוקת...[18]

הכלל, האט ער געהאט פון דארט צו דערציילן נאכדעם, האט ער פארציילט, אין טשארטקוב איז געווען א גרויסער הקפדה מ׳זאל זיך נישט בייגן צו א מאכל, מ׳האט געדארפט בלייבן גראד און אזוי האט מען געגעסן, ער האט געזאגט א בהמה בייגט זיך צו מאכלים, אבער א חסיד נישט, און רבי דוד משה׳לע טשארטקובער האט אזוי געגעסן, ווען ער האט געענדיגט האט ער אוועק געריקט דעם שיסל, האט זיך געטוהן א געכאפעכטם, און מ׳האט אים פארשמירט די בעקיטשע, האט ער געזאגט – דער מנחת אלעזר פלעגט דאם אלין דערציילן פאר די שטוב מענטשן – ׳רבונו של עולם, דו ווייסט דאך אונז ווילן מיר זיין ריין, וואם זאלן מיר טוהן אז די גבאים פארשמירן אונז׳... ער פלעגט אלין אויספירן און זאגן (להמשב״ק), ׳חיים בער דו געדענקסט דאך די מעשה...׳.

רבינו: דער פעטער ז״ל האט אויך געגעסן זייער היים, ס׳איז זייער היים געווען די מאכלים, ער האט געגעסן פלייש מיט די העענט, ער האט אסאך מאל אוועק געכאפט די האנט ווייל ס׳האט אים אפגעבראטן די האנט.

האדמו״ר ממונקאטש: די קוגעל איז אבער נישט געווען היים, ער האט געגומען מיט די העענט.

רבינו: די קוגעל איז אויך היים געווען.

און ער האט זיך אויך נישט צוגעבויגן.[19]

האדמו״ר ממונקאטש: ניין, אזוי האט ער געגעסן ער האט זיך אויך נישט צוגעבויגן.

---

16 עיין בס׳ מגן אבות (עמ׳ רמ״ב) מה שסיפר כ״ק האדמו״ר בעל דברי שלמה מבאבוב זצ״ל שהגה״ק רבי הלל מקאלאמייא זצ״ל היה אצל מרן הדברי חיים זי״ע ותמה על המנהג ליתן חתיכת חלה בהמרק, ואמר לו מרן הדברי חיים ׳אונזער יאהך איז אפגעקילט׳, והכניס את ידו של ר׳ הלל בתוך המרק, ושאלו, נו האם היד סולדת בו, אבל ר׳ הלל קפץ ממקומו מחמת רוב החמימות.

והוא פלא והסביר כי ידוע שמרן רבינו הק׳ מצאנו היה אוכל מאכלים חמים מאד, ואולי היה סובר שדרגא כזו שהוא כבר יכול לאכלו נחשב אין היד סולדת בו. ע״ש.

ועיי׳ בס׳ מרא דשמעתתא (הל׳ שבת) אריכות בזה, וכן מובא בס׳ דרכי תשובה (סי׳ ק״ה ס״ק נ״א) שמביא שיטה שדבר שיכולים לאכלו כך ואין צריך לנפוח על המאכל שיתקרר נחשב כמו שאין היד סולדת בו, ע״ש.

ועיי׳ עוד בס׳ בית אברהם (עמ׳ תקצ״ט) פעם אחת היה הגאון ר׳ אברהם אורנשטיין אבדק״ק בארדיוב זי״ל בצאנז, והוא היה נוהג שהתפלל בערב שבת קודש במוקדם, וסעד סעודת שבת בפני עצמו, ואחר כך בא אל עריכת השלחן, ולכן לא היה יושב ליד השלחן רק היה עומד אצל הספסל סמוך לכסא של הרה״ק, וכאשר הביאו המרק לשלחן היה מרן זי״ע נותן תבלין ופלפלין לתוך המרק, והיה הרב הנ״ל מהרהר בלבו כפי הנראה סובר מרן כדעת המקילין בכלי שני, דאם לא כן לא היה טובל חלה פלפלין ותבלין למרק. ואז תיכף הרגיש מרן במחשבתו ואמר: חס ושלום אין להקל בכלי שני בשבת, נאר די יאך איז נישט הייס, ובקחתו את הצלחת הגיש אותה אל הרב באמרו, בארדיובער רב, זעהט ווי די יאך איז נישט הייס.

17 עיי׳ בס׳ קדוש וברוך (תולדות הגה״צ מקראסנא זי״ל) שהגה״צ רבי ברוך בענדיט מקראסנא זי״ל נסע בצינעא להרה״ק מטשארטקוב זי״ל ושם מצא את עמיתו הגה״צ רבי יהודא ליכטנשטיין מבעטלאן זי״ל, ואת הגה״ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש זי״ל ואת הגה״צ הכנסת יחזקאל מדעעש זי״ל, שכולם באו בצינעא מחמת המחלוקת, ושם נפגשו וששו ושמחו א׳ לרעהו, וע״ש שמביא כמה ענינים שראו אז בטשארטקוב.

18 ועיין בס׳ דברי תורה-מונקאטש (ח״ה אות י) וז״ל: ...חלמא טבא חזאי אור ליום ועש״ק פר׳ לך תרפ״ח, וראיתי צדיק וקדוש א׳ שהייתי אצלו בחיים חיותו משובתי שבת והיה פנים מאירות בבהירות גדול...

ועיין בהקדמת הס׳ דרכי חיים ושלום (עמ׳ ד׳) שהרה״ק אמר שכוונתו על הרה״ק מהרד״מ מטשארטקוב זי״ל ששבת אצלו.

19 עיי׳ בספה״ק אגרא דפרקא (רמז ט״ז) הרב הקדוש המגיד מהרי״ם (מלאנשטוב) זצלה״ה אמר שבג׳ דברים היה מרחיק א״ע, מעולם לא חימם א״ע אצל תנור בית החורף שזה מעצת יצה״ר, (שזה ממשיך עצלות נ״ל), מעולם לא הטה א״ע אל המאכל רק ישב בקומה ישרה והמשיך המאכל בידו אל פיו (הדברים הללו מובנים למשכיל ע״ד אמת בכתבי הר״ן), מעולם לא חיכך א״ע (הדבר הזה שמירה מעולה לשמירת הברית נ״ל).

כ׳וויל נישט זאגן ברבים... אבער ס׳איז געווען א צייט וואס דער רבי זי״ע האט זיך ארויף געלייגט אזא סערוועטלע, אזא האנטיך ס׳זאל אים נישט אהנטראפן, און ס׳איז געווען ביים טיש אידן – כ׳וויל נישט זאגן קיין נעמען – זיי פלעגן צו פארן קודם קיין בעלזא, פאר זיי איז עפעס נישט אזוי געפעלן די סערוועטל.

רבינו: יא, וועז ער האט געזעסן זוף האט ער געקענט ארויף שלעפן אזוי א סערוועטל, ער איז געווען זייער שטארק נזהר איז נקיות.

האדמו״ר ממונקאטש: כ׳האב אלץ געטראכט פון דעם וואס ער נעמט נישט ארוים די טרויבן, די טרויבן האט ער דאך גענאגט אביסל, און האט אויסגעשפיגן די שאלעכטץ איז א טעלער, כ׳האב אלעמאל געטראכט פארוואס ער נעמט עס נישט ארוים פון מויל מיט די הענט?

האט מיר איינער געזאגט אז ער קען נישט אזוי ארוים נעמען פון מויל, ער איז א איסטנים, און קען נישט דאס אהנרירן...

רבינו: דאס איז וועגן רוק...[20]

אינטערסאנט, ער האט נישט געגעסן קיין שאלעכטץ קיינמאל, וועז ער האט געגעסן די טרויבן האט ער געהאט א טעלער, און ער האט אויסגעשפיגן די שאלעכטץ אין טעלער, תוכו אכל קליפתו זרק.

וועז ער האט געגעסן די טשולענט, האט ער אויך נישט געגעסן די שאלעכטץ די קליפות פון די בונדלעך.

ער האט נישט געוואלט עסן קיין שום קליפה.

*

רבינו: די צאנזער חסידים, אלע זענען געווען אזעלכע שטארקע חסידים פונעם דבר חיים, דער מונקאטשער רב דער שם שלמה (זקינו של הרה״ק המנחת אלעזר ז״ל) איז אויך געווען אזא פייערדיגער חסיד פונעם דברי חיים.

האדמו״ר ממונקאטש: כ׳וועל דערציילן א זאך, דער רבי וויסט אפשר נישט, כ׳האב עס פארציילט אמאל באריכות וועז ס׳איז נוגע געווען, אבער די אונטערשטע שורה איז אזוי, דער דברי חיים האט אמאל געלאזט רופן דעם שם שלמה, אז ער האט זייער א וויכטיגע זאך זיך אדורך צו רעדן, נו אז ער האט אים געפרופן איז נישט געווען קיין שאלה, ער האט געכאפט דעם ערשטן באהן אוז ער איז געפאהרן, ס׳האט געברויכט צו זיין א סעודת ראש חודש, און ס׳האט געהיסן ער קומט וויפיל אזייגער, דער צאנזער רב איז שוין געשטאנען מיטן האנטוך, און האט אלץ געקוקט אויפן פענסטער אז ס׳איז שוין באלד אויס ראש חודש, ביז ענדליך איז דער שם שלמה אהנגעקומען, ער איז איהם ארוים אפווארטן און האט אים אריין גערופן אין שטוב, און דער דברי חיים האט אים געזאגט ׳מחותן׳, דער שם שלמה כאטש וואס מ׳האט זיך משדך געווען האט ער אים אייביג וויטער געפרופן רבי.

רבינו: יא, רבי משה לייב סטריזשובער (בנו של השם שלמה ז״ל) איז דאך געווען אן איידעם ביים גארליצער רב (בנו של מרן הדברי חיים ז״ל).

האדמו״ר ממונקאטש: יא, אבער ער האט נישט געטוישט, ער האט אים וויטער גערופן רבי, אבער דער צאנזער רב האט אים יא גערופן ׳מחותן׳.

הכלל, האט ער אים געזאגט, כ׳וויל זיך מיט אייך באראהטן, שוין דריי יאר – אזוי האט ער געמאכט מיט די הענט – וואס איך ברענג מיר אהן אזויפיל צייט מיט די פינסטערע מחלוקה, ביטול תורה, ביטול תפילה, אין די צייט האט מען געקענט אויפטוהן פאר אידן, אויב האבן מיר עפעס אויפגעטוהן דעמאלטס קען מען גיין וויטער, אבער כ׳מיין אז כ׳זעה נישט אז מ׳זאל האבן געטוישט עפעס, אפשר איז צייט אויפצוגעבן?

האט דער שם שלמה געזאגט, א שאלה צי מ׳האט אויפגעטוהן? קודם זענען מיר נישט געווארן ווי א חלק פון זיי, וועז נישט דעם זענען מיר אונז אלע אזוי ווי זיי, אויב אזוי פאר דעם אליין איז עס שוין כדאי געווען.

רבינו: דאס איז ידוע, דער שם שלמה איז געווען אין צאנז דעם לעצטן ווינטער, תרל״ו, און ער איז געזיצן אין שטוב, און ער האט געריידט מיטן דברי חיים, און דער דברי חיים

---

20 עיי׳ בשו״ת דברי יואל מה שכתב מרן ז״ל בתשובתו להגה״ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש ז״ל בענין אי מהני רוק לנטילה באמצע התפילה, והביא מדברי הראב״ד בתמים דעים (סימן ס״ו) מים ראשונים אם שפשף בגופו או בכותל אחר נטילה צריך נטילה אחרת, שמא נגע במאכולת או בזיעה או בשרץ שבכותל, או ברוק שעליו, מים אחרונים אין צריך רחיצה אחרת עיי״ש, ועכ״פ הנה חשב הראב״ד ז״ל את הרוק בין הדברים המצריכים נטילה מחדש בנגיעתם, ואין צריך לומר שלא יועיל לנטילה, ואף דמדכתב הרמ״א (סימן צ״ב ס״ו) להצריך נטילה בנוגע בצואת האף והאוזן, ולא חשב גם הרוק, מזה משמע קצת דאינו סובר להחמיר ברוק, אבל קשה להקל נגד הראב״ד במה שאינו מבואר בשו״ע בהדיא ההיפך, עי״ש באריכות.

האט זיך אהנגערופן און געזאגט, 'ווער וייסט צי אונז וועלן מיר זיך נאכאמאל זעהן', אזוי האט דער דברי חיים אים געזאגט, ער איז אויפגעשפרינגען און געזאגט 'היכל און ערד וועלן צוזאם פאלן אבער דער רבי בלייבט דא'.[21]

ער האט געהאט א זוהן רבי משה לייב, ער איז דאך א זיידע געווען (לכ"ק האדמו"ר ממונקאטש שליט"א וגם נקרא על שמו לאויט"א).

דער טאטע ז"ל פלעגט דאם אסאך דערציילן – דער רבי משה לייב איז דאך געווען אן איידעם ביים גאר‌ליצער רב, און ס'איז אים געבוירן געוואָרן א מיידל, און ער האט עולה געווען אזוי ווי כנהוג, און דער דברי חיים האט געפלעגט צו מאכן דעם 'מי שברך' און א נאמען געבן, ער האט נישט געזאגט פריער וואספארא נאמען ער גייט געבן.

האדמו"ר ממונקאטש: ביי א ברית אויך נישט, ער האט גארנישט געזאגט פאראוים.

רבינו: דער ישמח משה האט אויך אזוי געטוהן ביי זיינע אייניקלעך.

עכ"פ, דער דברי חיים האט געמאכט דעם מי שברך, 'ויקרא שמו בישראל', ער האט נישט דערהערט דעם נאמען, שוין, ער קומט אהיים פון דאוועננען, ער האט געהאט די רביצין א יולדת, ער קומט אהיים און זאגט מזל טוב, זי פרעגט ווי אזוי הייסט דאם קינד? ענטפערט ער כ'וויים נישט. וואם הייסט דו וייסט נישט? זאגט ער כ'וויים נישט, ער האט דאך טאקע נישט געוואוסט, ער האט דאך נישט געהערט וואם דער דברי חיים האט געזאגט ביים געבן דעם נאמען. אין אזא צייט טרעפן זיך נאך מענטשן, גוטע אידן... יעדער גייט צו, ווי אזוי הייסט דיין קינד? ווי אזוי הייסט דיין קינד? ס'איז געווארן אזא אינטערסאנטע זאך, ער זאגט כ'וויים נישט...

נו, עס גייט אדורך איין טאג, און נאך א טאג, ער ווייסט נישט ווי אזוי זיין קינד הייסט, האט מען אים געזאגט אז ער זאל אריין גיין פרעגן דעם דברי חיים, אבער ער טרויעט זיך נישט, ס'איז געווען א פחד, א גרויס פחד, און אזוי איז אדורך א שטיקל צייט, נאך א טאג און נאך א טאג, און ער האט זיך נישט געטרויעט אריין צו גיין פרעגן, ער דארף דאך אבער וויסן ווי אזוי דאם קינד הייסט, האט ער זיך געלאזט שרייבן ביים גבאי'ן א קוויטל, און ער האט געהייסן שרייבן 'בתו הנולדה למז"ט' און ער האט נישט אריין געשריבן קיין נאמען, ער האט דאך נישט געווואוסט, און ער איז אריין געקומען מיטן קוויטל, דער דברי חיים האט געליינט דאם קוויטל, און ער פרעגט אים, פארוואם האסטו נישט געשריבן דעם נאמען? זאגט ער, ווייל איך ווייס נישט, האט ער אים דעמאלטס געזאגט דעם נאמען, דער טאטע ז"ל פלעגט זאגן 'איך געדענק נישט פונקטליך חייטשא צי לייטשא, עפעם אזוי'.....[22]

דער מונקאטשער רב דער שם שלמה איז דאך געווען ביי די לוי' פונעם דברי חיים, און ער איז געווען פון די מתעסקים, ער איז געשטאנען בראש ביי די טבילה, און ער האט געזאגט 'איך גלייב באמונה שלימה אז דער רבי קען זיך אליינם טובל'ן', און ער האט געזאגט אז ער האט זיך טאקע אליינם געטובל'ט.[23]

---

21 עיין בס' בית שלמה (אות ע"ב-ע"ג) שבעת שנפוצה השמועה לפני חג הפסח שהרה"ק מצאנז זקוק לרחמי שמים ונחלש מאוד מיום ליום, אסף את כל הציבור בבית מדרשו בסטריזוב (הגה"ק בעל שם שלמה ז"ל היה מקודם אבד"ק סטריזשוב ובשנת תרמ"ב נתקבל לאבד"ק מונקאטש) כדי לומר תהלים ובקשות לרפואתו של מרן הק' מצאנז, ועורר את העם והסביר להם שצריך כ"א להתפלל על היחיד שבדורם, ואה"ב נזדרז ונסע לצאנז, וכשהגיע נשבר לבו מאוד כי ראה שהרה"ק נחלש מאוד ושכב במיטתו, וביום ז' של פסח כיבדו הרה"ק משינאווא שיעבור לפני התיבה לתפילת פסוקי דזמרה ושחרית, והוא לא רצה כי הוא לא היה מסוגל להתפלל לפני התיבה מגודל מרירותו ממצב בריאותו של הרה"ק, ונשאר שם עד אחר הלוויה, ע"ש.

22 כ"ק מרן בעל ברך משה ז"ל הי' רגיל לספר עובדא כן ואמר שאינו זוכר את השם בבירור, ופ"א הראו לו בסוף ספר חי' הרמ"ל מסאסוב זי"ע שהו"ל מחדש הגה"צ ר' חיים שלמה הורוויץ מסטריזוב ז"ל, בן בנו של הרמ"ל מסטריזוב ז"ל, והוא מזכיר שם כל יוצ"ח של זקינו ז"ל, וכ' שם שהי' לו בת בשם 'חאשא' ונהנה מרן ז"ל לראות את שמה בשייכות לסיפור הנ"ל.

23 ועי' בבית שלמה (שם) וז"ל: עסק בסדר טהרות הקודש לרבו הגדול והנורא והוא הניף את גופו הקדוש לטבול אותו בהמקוה והעיד כי בשעת הטבילה הרגיש איך שמרן הקדוש הרפה א"ע לטבול שתי פעמים כמעט בלתי סיוע החי הנושא (בבחי' ארון נושא את נושאיו).

ועי' בס' נפלאים מעשיך (ח"א) שסיפר הגה"צ מפאיע הי"ד שהגה"ק השם שלמה ממונקאטש זי"ע היה שם בשעת הטהרה של הרה"ק מצאנז זי"ע, ואמר אח"כ: איך קען מעיד זיין אז דער הייליגער רב האט זיך אליין געטובל'ט.

ועיין בס' הדרת קודש (עמ' מג) שהגה"ק השם שלמה ממונקאטש לקח בעת פטירת מרן הק' מצאנז את ציציותיו והכניסן לתוך הט"ק שלו, עיי"ש באורך.

האדמו"ר ממונקאטש: דאם ערשטע מאל וואם ס'איז דא אזא מעשה איז מיט רבי חיים וויטאל ביים אר"י הקדוש, דארט איז אויך אזוי געווען.[24]

רבינו: ביים גרויסן מעזריטשער מגיד דער רבי ר' בער איז אויך אזוי געווען.[25] דער שם שלמה האט דאם דעמאלטס נאכגעזאגט, אז ביים רבין ר' בער איז אזוי געווען, במילא בעט ער אז ער זאל אויך אזוי טוהן, דער רבי קען זיך אליינם טובל'ן.

האדמו"ר ממונקאטש: ס'שטייט, זיי ברענגן אזוי, אז ער האט געפילט ווי ער ביגט זיך.

ס'איז געווען אזא מעשה ביים ישמח משה אין אוהעל, רבי סענדער'ל קאמארנער ליגט דאך דארט אין זעלבן אוהל ווי דער ישמח משה, רבי סענדער'ל איז דאך געווען רבי אייזיק'לס טאטע, און בשעת די לוי' איז געקומען א טעלעגראם אז רבי אייזיק'ל איז נעבעך זייער שוואך, און ער זאל אים מזכיר זיין, די טעלעגראם איז אהנגעקומען צום ישמח משה שוין, רבי סענדער'ל האט דאך שוין נישט געלעבט – דער זיידע דער מנחת אלעזר פלעגט דאם יעדעם מאל דערציילן ווען ער איז געפארן קיין אוהעל – האט דער ישמח משה מזכיר געווען.[26]

ועי' בבית שלמה (אות ע"ג) וז"ל: וגם בשעת ההלבשה עמד רבינו ללבוש את בשר הקדוש, ונכנס בעובי הקורה שלא להניח לפסול את ציצתו של הטלית שעיטפו בו את המלאך הקדוש הד"ח ואמר בכדי שלא יעלה בטלית פסול לג"ע העליון בהשתעשע עם שרפי מעלה להתהלך לפני ה' באור החיים וכן נעשה רצונו בזה כידוע, ויהי בנסוע הארון הקודש ורבינו הלך ילך ובכה בתוך רבבות אלפי ישראל אשר קונו על האור עולם רשכבה"ג כי הוא הלך למנוחות, ואת בני דורו עוב לאנחות, זי"ע ועכי"א.

24

עיין בס' שבחי האריז"ל (עמ' קכ"ב) בו מתואר יום ההסתלקות של האריז"ל, וכה כתוב: ...ובאמצע הדרוש פתח עיניו ונסתכל בכותלי הבית, ואמר חברי מה טוב ומה נעים היום הזה אשר הבית הזה מלא אשר אין מקום להניח אפילו גרגיר חטה, וכל המתיבתות אשר ברקיע נגעלו והצדיקים באו לכאן, ומלאכי השרת אין מספר ומלכם בראשם ללוות נשמתי עד מקומה הראוי, לכן אחר יציאת נשמה אל תניחו שום אשה או טמא שיגע בי, אלא החברים יתעסקו ברחיצתי ואחר הרחיצה אל יטבילו אותי בביתי כמנהג, אלא יוליכו אותי לבית הטבילה ושם אני אטביל את עצמי.

ויהי כדברו דברים אלה הביט וראה שם להר"י הכהן עומד אמר לו מהר וצא לך חוצה, שלא נשאר רגע ליציאת נשמה, ובצאתו נח נפשו.

ויצחק בן ל"ח שנה לא כהתה עינו ולא נס ליחה, ולא נשתנו פניו כשאר מתים אלא היו פניו מאירות כשמש בגבורתו, אז נפלו כל החברים ושאר החכמים שהיו שם לארץ וגעו בבכיה גדולה עד שעלתה שועתם לשמים, והרח"ו היה מאפיר עצמו באפר בוכה וצועק: אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, אין מנחם לי, אז טבלו החברים וטהרו עצמם, ונתעסקו ברחיצתו, ודמעותיהם נגרים יותר מן המים אשר היו משליכים עליו.

אחר הרחיצה גדולה הוליכוהו לבית הטבילה, וכך אמרו לו: רבינו עשינו המוטל עלינו, אבל הטבילה אין לנו רשות כי האדון העיד בנו לאמר: שנוליך אותו לבית הטבילה, והאדון יטבול את עצמו, ועתה האדון בתוך בית הטבילה במים, מיד עמד בקומה זקופה בתוך המים כחי, והרכין בראשו וטבל ד' פעמים כנגד ד' אותיות של השם, ואחר הטבילה הלבישוהו בגדים יקרים, והכריזו אין כהונה היום, והוליכוהו מביתו לבית החיים הלוך ובכה, עד שהיו הדמעות נגרות לארץ כנחל שוטף ואפילו הגוים שהכירוהו בכוהו וספדוהו.

והרח"ו ושאר החברים היו הולכים יחפים וקרועי בגדים, ומלובשים שקים ואפר על ראשם כיום ט' באב, בוכים ואומרים תורה הקדושה מספד יחיד עשי לך על הסתלקות מלאך זה היודע סתריך.

והרח"ו מרוב צערו, אותו היום נטרפה דעתו, עד שבשעה שרצו להניחו בקבר נפל לרגליו, ונשקם ובכה ואמר: אי רגלים המהירות לעשות רצון קונם, איך נלכדו ברשת בעוונותי, ואיך אתאפק שיגנו ארון האלהים, ויתכסה ממני, ובקושי גדול הסירו אותו מעליו וקברוהו בקבורת המלכים מאן מלכי רבנן, והוא הלך אל המנוחה, והניח לחברים וחכמי ישראל ביגון ואנחה, יהי רצון שזכותו יגן עלינו ועל כל עמו ישראל להצילם מכל צרה וצוקה ולגאלם בקרוב למען שמו אמן וכן יהי רצון.

25

עיי' בס' בית רבי (עמ' י' בהערה) אשר בטהרת הרב המגיד הגדול ממעזריטש ע"פ הגורל זכה תלמידו בעל התניא בראשו כתם פז, והובילו את הה"מ נ"ע למקוה לטבול, ואמר בעל התניא, הנה רז"ל אמרו גדולים צדיקים במיתתן כו' ע"כ יניחו את מורינו שיטבול בעצמו, וכן הי' שהניחוהו וטבל בעצמו ג"פ", ע"ש.

26

בנו הרה"ק רבי יצחק אייזיק'ל מקאמארנא כתב בספרו מגלת סתרים, שכאשר אביו הרגיש שהגיע עת פטירתו, נסע למדינת אונגארן לק"ק אוהעל ונפטר שם ביום כ"א אב שנת תקע"ח ושם מנוחת כבודו, ובשעה שגופו הטהור היה מונח על המטה לפני הקבורה, ביקש ממנו מהן הישמח משה שיתפלל על גזירה רעה לבטלה, וראו איך שגופו נודעזע שני פעמים כמו בחיים חיותו, ועמוד של אש נראה על קברו ערב שבת אחר חצות עד לב השמים, עכ"ד, עי' גם בס' עשר קדושות (מערכת ד' אות ח).

ובהסכמת מרן הגה"ק בעל ישמח משה ז"ל על ספר עשירית האיפה מבנו הרה"ק רבי אייזיק'ל מקאמארנא ז"ל כותב הישמח משה שבחים גדולים ועצומים עליו ועל ספרו, ומסיים דברי המדבר בצדקה לכבוד התורה ולכבוד הצדיק הרב הגאון אבי המחבר אשר ספון וטמון פה עירינו וכו' שנת בירושלים וכו'.

ואחרי פטירת מרן הישמח משה ז"ל בשנת תר"א בנו על קברו את האוהל הקדוש, כשמימינו של הישמח משה מונחת מחברתו הרבנית הצדיקת מרת חנה ע"ה (בת רבי ניסן, שנפטרה ער"ח ניסן שנת ת"ר). ומהצד

רבינו: ער האט אים מספיד געווען.

האדמו"ר ממונקאטש: יא, ווען ער האט פאהרגעליינט דעם טעלעגראם, האט רבי סענדער"ל מנענע ראשו געווען, שוין נאך די פטירה. און דער ישמח משה האט געזעהן אז ס'איז א שעת הכושר האט ער ממשיך געווען מיט בקשות, 'גאנץ כלל ישראל זענען מיר אויך קינדער, אונז ווארטן מיר שוין אזוי לאנג אויף די גאולה שלימה' און האט פראבירט צו בעטן, אבער לא קם ולא זע, דאם שוין נישט...

רבינו: אבער ווען ער האט מזכיר געווען רבי אייזיק'ל האט ער זיך געשאקלט.

האדמו"ר ממונקאטש: מ'מיינט דאם ענין 'ראשונים כמלאכים' איז עפעס אזא גוזמא צי אזא זאך, פשוטו כמשמעו, קטן שבהם האט געקענט מחיה מתים, זאגט דאך די גמרא (עבודה זרה י). ביי צדיקים האט מען אויך אזוי גיזעהן, דאם איז דאך ממש א בחינה פון תחיית המתים, סיי די מעשה און סיי די פריער'דיגע מעשה.

רבינו: ס'האט אמאל פאסירט דארט א מעשה אין עפעס א שטעטל, דער שמש האט צוגעשפארט דאם ביהמ"ד ביי די נאכט, ער האט נישט באמערקט אז א קינד איז אין א ווינקל איינגעשלאפן, און ער איז זיך אהיים געגאנגען, און דאם קינד האט זיך אויפגעכאפט אינמיטן, ער וויל אהיים גיין און ער קען נישט אהיים גיין, ער איז געבליבן אליינס פארשפארט דארט, און די עלטערן האבן באמערקט אז דאם קינד פעלט זענען זיי אים געגאנגען זוכן, איז בייגעפאלן אפשר זאל מען גיין זוכן אין שוהל, מ'האט שוין גיזוכט איבעראל און נישט געטראפן, ביז מ'האט גיזוכט, ס'איז דאך נישט געווען קיין לעקטער דעמאלטס, מ'האט גענומען א לעכט און מ'איז ארום געגאנגען זוכן, מ'האט אים קודם נישט באמערקט ווען ער איז, ביז מ'האט אים באמערקט, אבער פאר גרוים פחד האט דאם קינד פארלוירן דעם דיבור, פאר פחד, פאר איבערלעבעניש, ער האט נישט געקענט רעדן. עלטערן האבן געגומען דאם קינד און זענען געפארן קיין צאנז צום דברי חיים, זיי האבן פארציילט פאר"ן דברי חיים אז דאם קינד קען נישט רעדן, האט דער דברי חיים געגומען די לולקע ציבעל, ער האט אים אויפגעמישט א סידור, און ער האט אים געגעבן א קלאפ אזוי אויף די פלייצע, אויפן רוקן 'זאג אלף', ער זאגט נישט. האט ער אים געגעבן א קלאפ אויף די צווייטע זייט, 'זאג אלף', אבער ער זאגט נישט. האט ער אים געגעבן א קלאפ אזוי אינמיטן אויפן רוקן, האט ער אהנגעהויבן צו זאגן אל"ף. האט ער זיי געזאגט, 'נו שוין יעצט קענט איר אהיים גיין'...

מ'דערציילט פונעם דברי חיים עובדות און מופתים, ממש כחד מקמאי, אזוי איז געווען.

ביים טאטן ז"ל איז אמאל געווען אז איינער האט פארציילט א מעשה פון צאנז, און ס'איז נישט אזוי געווען לכבודו פונעם דברי חיים, און דער טאטע זאגט אים, די מעשה איז נישט אמת, יענער האט זיך געפילט זייער אזוי... ער איז געווען א שיינער איד, האט אים דער טאטע געזאגט, 'הערט'ס מיך אויס, דארט וואו איך בין אויפגעוואקסן איז דער דברי חיים געווען א שטיק בעל שם, איך קען נישט פארנעמען אזעלכע מעשיות...'.[27]

וכיבד את רבינו בכרכת לחיים

ואיחל רבינו להחתן: לחיים החתן, דער אויבערשטער זאל העלפן בשעה טובה ומוצלחת, אורך ימים ושנים טובים, א גליקליך לעבן מיט אלעם גוטן תמיד.

ואיחל רבינו לחיים להאדמו"ר ממונקאטש ולהמחותנים

רב ברכות, ויצא רבינו במחול לצדיקים עם האדמו"ר ממונקאטש

ואח"כ עם החתן והמחותנים

ונפרדו לשלום ברוב ידידות

השני בנו את האהל ברוחב גם על קברו של הרה"ק רבי אלכסנדר סענדר מקאמארנא זי"ע.

---

27 לכאורה הוא כוונת מרן שליט"א להשיחת קודש שהיה למרן רבינו הבר"מ ז"ל עם האדמו"ר רבי לוי יצחק הורוויץ מבאסטאן ז"ל שביקר אצלו בשהותו בפלארידע, וסיפר למרן ז"ל ששמע עובדא שהרה"ק הדברי שמואל מסלאנים זצ"ל היה בצאנז בשעת התפילה, והרה"ק מצאנז רצה מאוד לספח אותו להיות בין חסידיו, כי הכיר את גדולת הדברי שמואל, ולכן הרה"ק מצאנז רקע ברגליו בכח גדול בשעת התפילה במסי"פ, והדברי שמואל הרגיש שהוא נמשך להרה"ק מצאנז ז"ל, ויצא מהביהמ"ד, כי הוא כבר קיבל על עצמו להיות דבוק ומקושר להבית אהרן מקראלין ז"ל.

ומרן ז"ל מחה בתוקף על העובדא, ואמר שלא יתכן שהרה"ק מצאנז ז"ל עשה איזה תנועה בתפילה מחמת איזה פניה, ואפי' בשביל אלף אנשים לא היה עושה תנועה, כי הוא היה כולו אמת, ומרן ז"ל אמר לו שהוא נתגדל במקום שדברו מהרה"ק מצאנז ז"ל גדולות ונוראות כמו מהבעש"ט הק'.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מעמד דינער "תורה להאדירה"

לטובת כוללינו הק' כולל דברי יואל ד'סאטמאר ב"פ

ליל שישי פרשת וארא תשפ"ד לפ"ק

געפון מיר אין די וואכעדיגע סדרה, דער אייבערשטער זאגט פאר משה רבינו, "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי", האב איך געטראכט אז ס'קען זיין אזוי, ס'איז באקאנט דאס וואלט פון זיידע זכרונו לברכה דער ישמח משה, "כל המקבל עליו עול התורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", זאגט ער, א מענטש איז באשאפן געווארן זיך צו פלאגן, "אדם לעמל יולד", ער איז באשאפן געווארן זיך צו פלאגן, ס'איז געווען א גזירה הקדומה "בזיעת אפך תאכל לחם", מ'דארף זיך פלאגן צו האבן פרנסה, און "בזיעת אפך תאכל לחם" איז בפשטות איז די פשט, אז כדי אריין צו ברענגען ברויט אין שטוב אריין דארף מען שוויצן, אבער באמת, "לחם" איז אויך טייטש תורה, "בזיעת אפך תאכל לחם", כדי צו פארשטיין תורה, דארף מען זיך מייגע זיין, דארף מען זיך פלאגן אויף תורה. וועט ס'איז מקיים דעם בזיעת אפך תאכל לחם דורך יגיעת התורה, דארף זיך שוין נישט פלאגן אויף פרנסה, דאס אלעס איז די זעלבע פון דעם זעלבן פלאץ דארף מען זיך פלאגן. זאגט ער, וועגן דעם "כל המקבל עליו עול תורה", וועט ס'איז מקבל אויף זיך די עול התורה עוסק זיין בתורה, און פלאגט זיך אויף תורה, "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", נעמט מען אוועק זיין פלאג פון אנדערע זאכן.

איך האב אינזין געהאט, ס'איז דא לומדי תורה, און ס'איז דא מחזיקי תורה, די מחזיקי תורה שטיצן די לומדי תורה, און די לומדי תורה זיצן און זיי זענען עוסק בתורה, דער מחזיק תורה האט א חלק אין די לימוד התורה וואס דער לומד תורה לערנט, נישט נאר ער האט א חלק אין זיין לימוד התורה, ער האט א חלק אין זיין יגיעת התורה, מ'דארף זיך שטארקן פלאגן מברר זיין אין הלכה, גוט דורך צו לערנען א תוספות, נישט אזוי גרינג, אמאל א שוועריגע מגן אברהם, א שווערע ש"ך, מ'דארף זיך שטארק צו פלאגן צו פארשטיין גוט פשט וואס מ'לערנט.

איז "חלק כחלק יאכלו", קומט אויס, וועגן דער לומד תורה פלאגט זיך, האט זיך דער מחזיק תורה אויך געפלאגט, נעמט ער עס אוועק פון זיין יגיעה וואס ער דארף זיך צו פלאגן, וועט אים פשוט גרינגער די פרנסה, און דאס איז בבחינת "ארון נושא את נושאיו".

אידישע קינדער זענען געווען אין מצרים און ס'איז געווען א גזירה "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", שבט לוי האט נישט געארבעט, שטעלט זיך א שאלה, שבט לוי האט נישט געארבעט? ס'איז דאך געווען א גזירה פון "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", וואס איז געווען זייער חלק אין די גזירה? נאר זיי האבן עוסק געווען בתורה, און זיי האבן זיך זייער געמוטשעט אין מצרים, אין ערות הארץ, טומאת מצרים איז זייער גרויס, דארט אדורך צו לערנען תורה, זיך מייגע זיין, זיי האבן זיך זייער מייגע געווען אויף תורה, דאס איז געווען זייער ארבעט.

די אידן האבן געדארפט ארויס גיין פון מצרים, פרעגט זיך די קשיא, ס'איז דאך געווען פארן זמן, וויאזוי האט מען

געקענט ארויס גיין פארן זמן? נאר זיי האבן זיך מקבל געווען עול התורה, עוסק צו זיין בתורה, איז אנשטאט "ועבדום וענו אותם" ארבעטן בחומר ובלבנים, דער זוהר הקדוש זאגט אויף "בחומר ובלבנים" אויף דעם פסוק, טייטשט עס אויס אויף תורה, יעדע זאך אויף תורה, ליבן הלכתא, בעבודה קשה איז בקשיא, יעדע זאך טייטשט עס אויס אויף לימוד התורה, מ'האט זיך מייגע געווען אויף תורה, איז מען אפגעקומען דעם "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה".

"**וגם** אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם", ארבעטן זייער שווער, מ'פלאגט זיך, מ'ארבעט בחומר ובלבנים, "ואזכור את בריתי", די תורה ווערט אנגערופן "ברית", "ואזכור את בריתי", מ'דארף אמאל מקיים זיין "ועבדום וענו אותם" ארבעטן שווער, קען מען מקיים זיין בעבודת השם, עוסק זיין בתורה, זיך מייגע זיין בתורה, דורכדעם ווערט מען אפקומען די גזירה, און אידן זענען אזוי ארויס געגאנגען פון מצרים.

איך וויל זאגן דא די ווערטער פארן ציבור ווען איז זיך צוזאם געקומען דא, ס'איז דא, איך זעה מ'זיצט ביי די טישן דא, אין איין זייט זיצן אברכי הכולל, ס'איז דא אינגערע, ס'איז דא עלטערע יונגעלייט, זיצן שוין א לענגערע זמן, ס'איז דא די יונגעלייט ווען זענען זיך שטארק מייגע אויף תורה, זיי זענען זיך מייגע, זיי הארעווען אויף תורה, און ס'איז דא בעלי בתים ווען זיצן אין איין זייט דא אין די זאל, זיי זענען די מחזיקי תורה, ס'איז דא עלטערן פון קינדער, די עלטערן פון די לומדי תורה, אמאל איז דאס עלטערן, ווען אייגענע קינדער, א זוהן, און אמאל האט מען אן איידעם דא ווען זיצט, וויל איך זאגן פאר די יודן, "אשריכם"! וואויל איז פאר ענק אז עטץ האט'ס א זוהן צו אן איידעם ווען זיצט און הארעווען אויף תורה, ער איז זיך מייגע אויף תורה, ערליכע חסידישע יונגעלייט, מ'קוקט אן, די יראת השם חופפת על פניהם, תורה מיט יראת שמים, ערליכע ווארימע חסידישע יונגעלייט, ס'איז א שטאלץ פאר די קהילה אין בארא פארק, און ס'איז באמת א דיימאנט אין בארא פארק.

ממילא וויל איך זאגן פאר די אלע יודן, עלטערן שטיצן אייגענע קינדער ווען זענען עוסק בתורה, מ'זאל זעהן צו שטיצן בחפץ לב, וויסן אז מ'טוהט א דבר נכון מאוד, א יונגערמאן קומט ארויס גלייך פון די ישיבה, ער איז נאך אביסל אינג, און ער גייט שוין אריין גיין אין עולם המסחר, ער דארף קודם נאך די חתונה זיך באפעסטיגן זיין שטוב אין עולם התורה, און נאכדעם האט ער צייט צו גיין און עוסק זיין אין עולם הזה, און ס'איז דא אידן וואס זיי בלייבן זיצן עוסק בתורה, זיי שטייגן אויס תלמידי חכמים מופלגים, טייל ווערן מורי הוראות, טייל ווערן מרביצי תורה, וואס די שטאט איז נהנה פון זיי שפעטער, ס'איז א געוואלדיגע זאך, וויל איך מחזק זיין סיי די לומדי תורה, און איך וויל מחזק זיין די עלטערן, און אלע מחזיקי תורה וואס זיי שטיצן דעם כולל.

*

אז איך בין דא אין בארא פארק וויל איך אויסנוצן די געלעגנהייט צו רעדן סיי צו די יונגעלייט וואס זענען דא, און כ'וויל רעדן אויך צו די יונגעלייט וואס זענען נישט דא, מ'זאל זיי איבער געבן בשמי, דאס נחיצות פון דאוועגען אין אונזערע בתי מדרשים, בארא פארק איז זייער א גרויסע צושפרייטע שטאט, ס'איז רבתי עם – ס'איז רבתי בדעות, אנדערש זעהט אויס א יונגערמאן וואס דאוועגט שבת, און אפילו אין די וואכן אין אונזער"ס א בית מדרש, אחים לדעה, מ'זיצט, מ'לערנט, מ'האט שיעורים, מ'לערנט, מ'איז עוסק אינאיינעם בתורה, עבודה, גמילות חסדים, ס'דערקענט זיך זייער שטארק, אז מ'הייבט אן צו גיין אין פרעמדע פלעצער פאקריכט מען.

וויל איך נאר ארויס ברענגען בשבח פון אונזער קהילה, "ופרצת ימה וקדמה", ס'האט זיך צושפרייט אין אלע זייטן, בארא פארק איז דאך זייער גרויס, ס'האט זיך צושפרייט, איז דא בתי מדרשים איבעראל, מערערע בתי מדרשים, יעצט איז דא "תפילה למשה" וויאזוי רופט מען דאס בית המדרש, וואס מ'איז אריין געגאנגען נישט לאנג אין א נייעם מקום, יעצט שטעלט מען אהער א נייע מקוה, וואס מ'קען עוסק זיין בתורה ובתפילה בטהרה, און מ'וועט מסדר זיין א מנין אויף די וואכן, צו דאוועגען שחרית, איז זייער א דבר נחוץ אז די וואס זיי וואוינען אין יענעם געגנט, זאלן קומען אהין, זאלן קובע מקום זיין אין דעם בית המדרש, וואס באמת דאס איז א וואויל בית המדרש, א שיין הערליך בית המדרש, וואוערם, חסידיש, געהויבענע יונגעלייט, געקליבענע יונגעלייט, וואס זיצן און לערנען און דאוועגען דארטן אין דעם בית המדרש.

חפץ ה' בידכם יצליח, און אין גאנץ בארא פארק, ס'איז דא א שיינע תלמוד תורה, און א שיינע ישיבה, פאר די יונגערע בחורים, פאר די גרויסע בחורים, און די בית רחל, און יעצט אונזער כולל וואס איז דער גולת הכותרת, דער אייבערשטער זאל העלפן די קהילה און די אלע בתי מדרשים זאלן וואקסן בכמות ובאיכות.

בסיום דברי וויל איך באדאנקען ידידי עוז דער חשוב'ער גאסט פון בני ברק, דער חשוב'ער רב, [הגאון האדיר רבי שמואל אליעזר שטערן שליט"א, רב מערב עיר בני ברק יצ"ו] וואס אונז זענען מיר שוין יארן לאנג ידידים, ער האט זיך מטריח געווען צו פאהערן און צו באשיינען דא די מסיבה, דער אייבערשטער זאל אים העלפן, ער זאל אהיים פארן געזונטערהייט, זיצן על מי מנוחות להגדיל תורה ולהאדירה, לדון ולהורות בני ישראל, מיט אלעם גוט'ן, דער אייבערשטער זאל העלפן דער גאנצע ציבור, די לומדי תורה, און די מחזיקי תורה, די אלע זאלן זיין געבענטשט בכל מילי דמיטב, ביז דער אייבערשטער וועט העלפן מיר וועלן אלע זוכה זיין מקבל זיין פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

כי תשא את רא"ש

באותות הוקרה והודאה, נברך בזה מעומקא דליבאה, ברכת מזלא טבא וגדיא יאה, משמי מרומא עילאה, קדם מע"כ ידידינו האי גברא יקירא, רב פעלים לתעודה ולתורה, עומד לימין מוסדותינו וקהילתינו המעטירה, מוזיל זהב מכיסו למען הרחבת גבולי קדשינו תדירא, מריחוץ מקום מצודתו פרוסה עלינו ברוח נדיבה ומסורה, חן וחסד על פניו שורה

הרכני הנגיד הנכבד רודציו"ח

מוה"ר אלימלך שמשון וויס הי"ו

חבר ועד הפועל דקהילתינו הק' בעיה"ב לאנדאן יע"א

ברא כרעיה דאבוה של ידידינו האי גברא יקירא, איש חי ורב פעלים תדירא,
הוא הגבר אשר נתמנה ע"י רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע לנהל מוסדותינו המעטירה,

הרה"ח ר' משה חיים וויס שליט"א

מנהל מוסדותינו הק' פה בני ברק יצ"ו

והברכה אחת למע"כ חותנו האי גברא יקירא, רב פעלים לתורה ולתעודה חשיכה כאודה,
מנכבדי ודאשי קהילתינו בעיר לאנדאן הבירה, ומצודתו פרוסה אלינו להיות לנו לעזרה

הרה"ח ר' אליעזר לעוו שליט"א

לרגל שמחת נישואי בנו בכורו ני"ו למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

יה"ר שיזכה לראות ולרווות ממנו ומכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה,
במידה מרובה וגדושה, מתוך בריות גופא ונהוראי נפישא, אושר ועושר
והרחבת הדעת, רב ברכות ושובע שמחות, תמיד בכל עת, וכל טוב סלה.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחצקאל רוטטשפר

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

זכות הגליון בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר **יעקב חיים מאשקאוויטש** הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

לע"נ אמו האה"ח מרת **מרים** ב"ר **מרדכי** ע"ה

נלב"ע י"ב שבט תשס"ט לפ"ק

ישא ברכה מאת ה' בכל ברכאן דנפישא, בעידה טובה מרובה וגדושה

מיתך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

לעי"נ האשה החשובה

מרת רחל שוואַרטץ ע"ה

בת הגה"ח ר' **אברהם הכהן שעהנבערוין** ז"ל

אשת חי"ל הגה"ח ר' **חנני' יו"ט ליפא שוואַרץ** ז"ל

נלב"ע י' שבט

הונצח ע"י חתנה ובניה החשובים

מוה"ר **משה חיים וויים** הי"ו מוה"ר **אברהם שוואַרץ** הי"ו

ומוה"ר **אלימלך שמשון שוואַרץ** הי"ו

